زنجیرەی ڕێنماییەکانی ڕێگای ڕاست
(١٠)

برایەتی نێوان موسڵمانان

لە ژێر تیشکی

ئایەتە پیرۆزەکانی قورئان و

فەرموودە صەحیحەکانی پێغەمبەردا (ﷺ)

نووسین و ئامادەکردنی
مامۆستا [illegible]
بەکالۆریوس لە زانستە شەرعیەکاندا
www.ba8.org

بسم الله الرحمن الرحيم

*** پێشەکی :**

[illegible]

[illegible] .

[illegible] .

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [illegible] .

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [illegible] .

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [illegible] .

[illegible] ...

[illegible] .

خوێنەری بەڕێز : بابەتی ئەم کتێبە لە سێ زنجیرەی یەك بە دوای یەکدا لە ژمارەکانی (٥) و (٦) و (٧)ی گۆڤاری (**ڕێگای ڕاست**)دا بڵاوکراوەتەوە ، بەڵام لە بەر گرنگی بابەتەکە بە پێویستمان زانی لە کتێبکدا کۆیبکەینەوە و دوای هەندێك پێداچوونەوە و زیاد بۆ کردن بەم شێوازەی ئێستا لە چاپی بدەینەوە .

نووسەر

مامۆستا : محمد عبد الرحمن لطیف

کەلار / ١ / ربیع الأول / ١٤٢٧ هـ

ژمارەی مۆبایل : (٠٧٧٠١٩٨٨٦٢٣)

*** ڕێخۆشکار :**

برایـەتی (Ǭ) لـە بـەر ڕەزامەنـدی خـوای گـەورە و بـە مەبەسـتی دەسـت کەوتنی پاداشتی خوا : یەکێکە لە نیعمەتە هەرە گـەورەکانی پـەروەردگاری بونـەوەر کـە خسـتویەتیە نـاو دڵـی بەنـدە دەروون پـاك و دۆسـتە لـە خـوا ترسەکانیەوە ، وەك خـۆی فەرموویـەتی : ﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاء فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾ [ةل 3 ةاّنع ر :ČčĎ] .

واتە : نیعمەتی خوا بە سەر تانەوە بە بیری خۆتان بهێننەوە کاتێك کە ئێوە دوژمنی یەکتر بوون و خوای پەروەردگار دڵـەکانتانی یـەك خسـت و بە نیعمەتی ئەو بوون بە برای یەکتر .

(Ǭ) **بیرخستنەوەیەکی زۆر گرنگ :** پێویستە ئەوە بزانرێت کـە ئـەم بابەتـە و هاوشـێوازەکانی تایبـەت نیـیە تـەنها بـە پیـاوانی موسـڵمانەوە ، بـەڵکو ئافرەتـان و خوشـکانی موسـڵمانیش دەگرێتەوە چونکە (برایەتی لە نێوان پیاواندا = خوشکایەتی لـە نێـوان ئافرەتانـدا) ، چـونکە پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفـەرموێت : (([illegible])) [[illegible]] .

واتە : ئافرەتان هاوشان و لە ڕیزی پیاوان دان ، لەمەوە ئەوە تێدەگەین کە هەر ئایەت و فەرموودەیەك فەرمانی تێدا بـوو بـۆ پیـاوان یـان باسـی پیـاوانی دەکـرد ئـەوا ئافرەتـانیش دەگرێتەوە .

[illegible]
[illegible]
[illegible] .

وە برایـەتی و دۆسـتایەتی و یەکخسـتنی دڵـەکان بـە هـیچ شـتێك نایەتـە دی ئەگەر خوای بە توانا ویستی لە سەر نەبێت و نەیبەخشـێت بـە بەنـدەکانی ، وەك فەرموویەتی: ﴿لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِي الأَرْضِ جَمِيعاً مَّا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ﴾ [dĎ:òÃ].

واتە : ئـەی پێغەمبـەر (ﷺ) ئەگـەر هـەموو ئـەو شـتانەی کـە لـە سـەر زەویدایـە ببیەخشـیت بـۆ ئـەوەی دڵـەکانیان یـەك خـەیت ئـەوا ناتوانیـت دڵەکانیان یەك خەیت ، بەڵام تەنها خوا خۆی دڵیانی یەك خست .

هەروەها برایەتی : هێزێکی ئیمانی دەرونی‌یە کە هەستێکی قـووڵی پـڕ سۆز و خۆشەویستی و ڕێز و متمانێی نێوان هـەردوولا بەرهـەم دێنێـت ، لـە گەڵ هەر کەسێکدا کە هاو بیروباوەڕت بێت و ترسی خوای لە دڵدا بێت .

جا ئەم هەستە برایەتیە ڕاستگۆیانە ڕاست ترین هەڵوێست و پـاك تـرین سۆز و هەستی لێ پەیدا دەبێت لە کاتی دەربڕینی هەڵوێستە بەسـودەکان : لە یارمەتی دان و پێش خستن و نەرم نیانی نواندن و لێبوردن و بەهانا هاتن لە کاتی تەنگانەدا و پشت گیری کردن لە کاتی بێ‌تواناییدا ...

هەروەها لە کاتی دەربڕینی هەڵوێسـتە زیـان بەخشـەکان : لـە دوور کەوتنەوە لە هەموو ئەو شتانەی کە زیان بە خەڵك دەگەیەنێت چ لە خـودی خۆیاندا بێت یان لە ماڵ و سامان یان لە ناموس و کەرامەتیاندا بێت ...

بۆیـە برایـەتی لـە بـەر خـوا سـیفەتێکی پەیوەسـتە بـە ئیمانـەوە ، وە ڕەوشتێکی هاوشـانە لـە گـەڵ تـەقوا و لـە خـوا ترسـاندا ، چـونکە ***برایـەتی ڕاستەقینە پەیدا نابێت بـە بـێ ئیمـان ، وە ئیمـانیش تـەواو نابێت بـە بـێ برایەتی*** ، هەر وەك چۆن ***هاوەڵێتی پەیدا نابێت بە بێ تـەقوا ، وە تـەقواش***

تـەواو نابێـت بـە بـێ هـاوەڵێتی چـاك و یەکخواپەرسـت و شـوێن کەوتـەی سونئەتەکانی پێغەمبەر (ﷺ) .

بەڵگە لە سەر ئەوەی کە برایەتی نابێت بە بێ ئیمـان ئـەم ئایەتەیـە کە خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ﴾ [Ĉċ : ğăĎďď] .

واتە : تەنها ئیمانداران برای یەکن .

وە بە بەڵگە لە سـەر ئـەوەی کـە هاوڕێیـەتی نابێـت بـە بـێ تـەقوا ئـەم ئایەتەیـە کـە خـوای گـەورە دەفـەرموێت : ﴿الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ [dĒ : 8ÀñÂă] .

واتە : برادەران و هاوڕێیان لە ڕۆژی دوایدا هەندێکیان دەبن بە دوژمـنی هەندێکیان تەنها ئەوانەیان نەبێت کە لە خوا ترس و ئەهلی تەقوان .

وە گومانی تێدا نیـیە ئەگەر برایەتی ئیمانی لـە گەڵـدا نـەبێت ئـەوا ئـەو جۆرە برایەتیـیە لە سەر بناغەی بەرژەوەندی خۆیی و سودە کەسایەتیەکان پێك دێت ...

هەروەها ئەگەر هاوڕێیەتی تەقوا و لە خوا ترسانی لە گەڵدا نـەبێت ئـەوا بەرهەمەکـەی دژایـەتی و ڕقەبەرایـەتی دەبێـت لـە گـەڵ سـەرەتای سەرهەڵدانی یەکـەم نـاکۆکی کـە لـە نێوانیانـدا ڕوو دەدات لـە بـەر شـتێکی دونیایی یان لە گەڵ سەرەتای سـەرهەڵدانی یەکـەم پێشـبڕکێ کـە لـە سـەر دەستکەوت و بەرژەوەندیەکان کە دەکەوێتە نێوانیانەوە .

وە ئەگـەر لـە موسـڵماندا ئیمـان و تـەقوا هـەبوو ، بـڵام لـە پاڵیـدا برایەتیـیەکی ڕاسـتەقینە و هاوڕپەتیـەکی پـاك و پوخـت نـەبوو ، ئـەوا ئـەو ئیمانە کەم و کوڕی تێدایە و ئەو تەقوایەش پڕوپاگندەیە .

ئیمانێکی کەم و کورە لە بەر ئەم فەرموودەیە کە پێغەمبەر (ﷺ) تیایدا دەفـەرموێت : ((ﻻ ﻳﺆﻣﻦ ﺃﺣﺪﻛﻢ ﺣﺘﻰ ﻳﺤﺐ ﻷﺧﻴﻪ ﻣﺎ ﻳﺤﺐ ﻟﻨﻔﺴﻪ ﻣﻦ ﺍﻟﺨﻴﺮ))[1] .

واتە : ئیمانی یەکێك لە ئێوە تەواو نی‌یە هەتا بۆ براکەی پێی خۆش نەبێت ئەوەی کە بۆ خۆی پێی خۆشە لە خێر و چاکە .

وە تەقواکەی پڕوپاگندەیە لە بەر ئەم ئایەتە کـە خـوای گـەورە تێیـدا دەفەرموێت : ﴿وَتَعَاوَنُواْ عَلَى الْبرِّ وَالتَّقْوَى وَلاَ تَعَاوَنُواْ عَلَى الإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُواْ اللّهَ إِنَّ اللّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [ﺍﻟﻤﺎﺋﺪﺓ : 2] .

واتە : هاوکاری یەکتر بکەن لە سەر چاکە و تەقوا و لە خـوا ترسـان و هاوکاری یەکتر مەکەن لە سەر تاوان و سـتەم کـردن ، وە لـە خـوا بترسـن چونکە خوا سزا و تۆڵەی سەختە .

جا ئەو مرۆڤـەی بە ئیمان و بە تەقوا بێت لە گەڵ بە یەك گەیشتنیدا لە گەڵ هاوشـێوازی خـۆی هەسـت بـە دڵ ئـارامی و دەروون پـاکی دەکـات لـە یەکەم چرکەی ئەو بە یەك گەیشتنەدا ، وەك پێغەمبـەر (ﷺ) دەفـەرموێت : ((ﺍﻷﺭﻭﺍﺡ ﺟﻨﻮﺩ ﻣﺠﻨﺪﺓ ﻓﻤﺎ ﺗﻌﺎﺭﻑ ﻣﻨﻬﺎ ﺍﺋﺘﻠﻒ ﻭﻣﺎ ﺗﻨﺎﻛﺮ ﻣﻨﻬﺎ ﺍﺧﺘﻠﻒ))[2] .

واتە : دەروونەکان هاوشێواز و هاووێنەن ، جا ئەوانەیان یەکتر دەناسن بە چاکە یەك دەگرن ، وە ئەوانەیان یەکتر ناناسن بە چاکە جیاواز دەبن .

[illegible]

[illegible]

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

[illegible]
[illegible] .[1]

ئێستاش با بچینە ناو دەریای قووڵی **برایەتی ڕاستەقینەوە** ...

بنەماكانی برایەتی لە بەر خوا

هیچ برایەتی‌یەك لای خوا پەسەند نی‌یە و قەبوڵ ناكرێت و بەروبوم و سەرئەنجامەكەشی باش نابێت ئەگەر ئەو برایەتی‌یە لە سەر ئەم چەند بنامایەیەی خوارەوە بنیات نەنرێت :

١ ـ دەبێت ئەو برایەتی‌یە تەنها لە بەر خاتری خوا بێت :

وە ئەمەش نایەتە دی ئیللا مەگەر ئەو برایانە خۆیان پاك و بێ بەری بكەن لە هەموو بەرژەوەندیەكی خۆیی ، و تەنها مەبەستیان ڕەزامەندی خوا بێت لە برایەتی‌یەكەیاندا .

[illegible] (ﷺ) [illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] .[2]

واتە : پیاوێك سەردانی برادەرێكی خۆی كرد لە گوندێكدا ، جا خوای گەورە فریشتەیەكی نارد بۆ سەر ڕێگاكەی و كاتێك هات بۆ لای پێی ووت : بۆ كوێ دەچیت ؟ ئەویش ووتی : بۆ لای برادەرێكم دەچم لەم گوندەدا ، فریشتەكە ووتی : ئایا هیچ مافێكی دنیاییت بە سەریەوە هەیە لێی وەرگریتەوە یان هیچ بەرژەوەندیەكت هەیە لە گەڵیدا پێی هەڵبسیت ؟

---

[1] [illegible]
[2] [illegible]

ئەویش ووتی : نەخێر ، تەنها ئەوە نەبێت کە من لە بەر خوا خۆشم دەوێت ، فریشتەکەش ووتی : جا من نێردراوی خوام بۆ لای تۆ بۆ ئەوەی ئاگادارت بکەمەوە کەوا خواش تۆی خۆش دەوێت وەك چۆن تۆ ئەوت خۆش دەوێت لە بەر خاتری خوا .

٢ ـ دەبێت ئەو برایەتی‌یە هاوشان بێت لە گەڵ ئیمان و تەقوادا :

وە ئەمەش نایەتە دی ئیللا مەگەر موسڵمان برادەری ئیمان دار و لە خوا ترس هەڵبژێرێت .

خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ﴾ [Čċ : ğäĀĎżbǒā].

واتە : تەنها ئیمانداران برای یەکن .

وە دەفەرموێت : ﴿ الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ﴾ [dĒ : ȣÀňÂā] .

واتە : برادەران و هاوڕێیان لە ڕۆژی دوایدا هەندێکیان دەبن بە دوژمنی هەندێکیان تەنها ئەوانەیان نەبێت کە لە خوا ترس و ئەهلی تەقوان .

وە پێغەمبەریش (ﷺ) دەفەرموێت : «ŸÕõŭŕşŽŇžŋɛŬŔĔġĀŎķ ŊşŎķɛŬÕnĀŭ» [1] .

واتە : هاوڕێیەتی کەس نەکەیت ئیللا ئیمان دار نەبێت ، وە با کەس خواردنت نەخوات ئیللا لە خوا ترس نەبێت .

ئەمەش لە بەر ئەوەیە چونکە برادەر لە سەر بیروباوەڕ و دین و ئاییینی برادەرەکەیەتی ، وەك پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت : «dŚś ʔ Ɓ ÕĎĀā ÕĈĀŃobȴõĀĝŬĀŢĀźęĔň» [2] .

---

[1] ĜŦö : (čĎĒĒ) ĻǿɃŐňÃąċĳĸĜŦö ş (dēĎċ) Ļǿäåãŀbãĳĸ .

[2] ĜŦö : (čĎĒė) ĻǿɃŐňÃąċĳĸĜŦö ş (dēĎĎ) Ļǿäåãŀbãĳĸ .

واتە : پیاو لە سەر دین و ئاییینی برادەرەکەیەتی ، جا با یەکێك لە ئێوە سەیر بکات و بڕوانێت بۆ ئەوەی بزانێت برادەری کێ دەکات .

٣ ـ دەبێت ئەو برایانە ئیسلام بکەن بە ڕێباز و پرۆگرامی ژیانیان :

وە ئەمەش نایەتە دی ئیللا بەوە نەبێت کە ئەو برادەرانە پەیمان بە یەکتر بدەن کەوا شەریعەتەکەی خوا پەیڕەو بکەن و بگەڕێنەوە بۆ لای ڕێبازە ڕوونەکەی پێغەمبەر (ﷺ) لە هەموو کاتێکدا .

پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئاماژەی بۆ ئەم مەرجە زۆر گرنگەی برایەتی کردووە لەو فەرموودەیەدا کە تیایدا فەرموویەتی : ((...Ž ! ...
... [...] ...))[1] .

واتە : یەکێك لەو حەوت کۆمەڵەی کە لە ڕۆژی دوایدا خوا دەیان خاتە ژێر سێبەری عەرشی خۆیەوە... دوو پیاون کە لە بەر خاتری خوا یەکتریان خۆش دەوێت و لە سەر ئەوە کۆ دەبنەوە و لە سەرشی جیا دەبنەوە .

مەبەست ئەوەیە : ئەو دوو برایە لە کاتی بە یەکتر گەیشتنندا پەیمان بە یەکتر دەدەن کە پەیوەست بن بە شەریعەتەکەی خواوە و بە هەمان شێوازیش لە کاتی جیا بوونەوەیاندا پەیمان دەدەن کە کردەوە بە قورئان و سوننەت بکەن .

بۆیە صەحابەکانی پێغەمبەر (ﷺ) ئەگەر دوانیان بە یەکتر بگەیشتایەن جیا نەدەبوونەوە هەتا یەکێکیان سورەتی (...)ی بە سەر

---

[1] ... : (...) ، (...) ، (...) : (...) .
... : (... / ...) .

ئەوی تریاندا نەخوێندایەتەوە ، ئەنجا سەلامیان لە یەکتر دەکرد و پاشان لە یەکتر جیا دەبوونەوە .

«[illegible] (ﷺ) [illegible]

[illegible] : ﴿وَالْعَصْرِ (١) إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ (٢)﴾ [illegible]»[8].

---

[8] [illegible]

[illegible]

[illegible] : (مُحَمَّد ناصر الدين الألباني رحمهُ الله) [illegible]

[illegible] (ﷺ) :

[illegible]

[illegible] (ﷺ) ! [illegible]

[illegible] : ﴿وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم

ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت : ئەو دوو صەحابیە بەڕێزە پەیمانیان بە یەکتر دەدا کە لە سەر ڕێبازی ئیسلام بڕوون ، وە پەیمانیان دەدا لە سەر ئیمان و کردەوەی چاکە و بانگەواز کردن و ئارام گرتن لە سەر حەق و ڕێگای ڕاست (Ĕ) .

٤ ـ دەبێت ئەو برایەتیە ڕاوەستاو بێت لە سەر ئامۆژگاری کردنی یەکتر بە چاکە :

وە ئەمەش نایەتە دی ئیللا بەوە نەبێت کە هەر یەکێك لەو برادەرانە ببێت بە ئاوێنە بۆ براکەی تری ، بۆ ئەوەی ئەگەر یەکێکیان لەوی تردا کردەوە و ڕەوشتێکی چاك و جوانی بینی ئەوا هانی بدات و داوای

بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ (١٠٠) [illegible].

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(Ĕ) کەواتە : دەبێت برایەتی ئێمەش بنیات بنرێت لە سەر بناغە و بنچینەی ئیسلام و حەق و ڕاستی نەك لە سەر بناغە و بنچینەی حزبایەتی کە بووەتە مایەی پارچە پارچە بوونی موسڵمانان و تەسك کردنەوەی چەمکی برایەتی لە چوار چێوەی لایەنگیری و دەمارگیری بۆ حزب و گرووپ و کۆمەڵ گەریێتی !

ئەمەش خۆی بۆ خۆی یەکێکە لە زیان و زەرەر و شوێنەوارە خراپەکانی حزبایەتی !!!

ئەنجام دانی زیاتری لێ بکات ، وە ئەگەر کەم و کوڕیەك یان هەڵەیەکی لێ بینی ئەوا بە نهێنی ئامۆژگاری و ڕێنمووی دەکات و هەڵەکەی بۆ ڕاست دەکاتەوە و دەبێتە پاڵ پشت و هاندەرێك بۆ وازهێنانی لەو هەڵەیە و گەڕانەوەی بۆ سەر ڕێگای ڕاست .

وە ئەمەش هاوکاریەکی زۆر گەورەیە بۆ خۆ ڕازاندنەوە بە ڕەووشتە جوان و بەرزەکان و واز هێنان لە ڕەووشت و کردارە گەندەڵ و بۆگەنەکان ، وە هەوڵێکیشە بۆ دروست کردن و بنیات نانی کەسایەتیەکی برایانەی ڕاوەستاو لە سەر ئاینی ئیسلام و پێوەری شەریعەت .

بۆیە دەبینین پێغەمبەری خۆشەویستمان (ﷺ) پەیمان و بەیعەتی لە هاوەڵانی وەردەگرت لە سەر ئامۆژگاری کردن بە چاکە ، بۆ ئەوەی لە ناو کۆمەڵگادا ببن بە بانگەواز کاری حەق و ڕێپیشاندەری خێر .

[illegible]
[illegible] والنصح لكل مسلم»[1] .

واتە : پەیمان و بەیعەتم دا بە پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە سەر نوێژ کردن و زەکات دان و ئامۆژگاری کردن بۆ هەموو موسڵمانێك .

نەك هەر ئەوەندە بەڵکو دەبینین پێغەمبەری خوا (ﷺ) دین و ئایین کۆ دەکاتەوە لە ئامۆژگاریدا .

[illegible]
[illegible][2] .

---

[1] [illegible]
[2] [illegible]

٥ ـ دەبێت ئەو برایەتیە بنیات نرابێت لە سەر هاوکاری کردنی یەکتر لە کاتی خۆشی و ناخۆشیدا :

وە ئەمەش نایەتە دی ئیللا بەوە نەبێت کە موسڵمان بەشداری خۆشییەکانی برای موسڵمانی خۆی بکات و دڵ گران و ناڕەحەتیش ببێت بە دڵ گرانی و ناڕەحەتی براکانی .

هاوکاری یەکتر کردن لە نێوان موسڵماناندا بە گشتی ئەرکێکی شەرعی خواییە و دەبێت موسڵمانان بە دەم یەکترەوە بن لە کاتی خۆشی و ناخۆشیدا .

خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿وَتَعَاوَنُواْ عَلَى الْبرِّ وَالتَّقْوَى﴾ .

واتە : هاوکاری یەکتر بکەن لە سەر چاکە و لە خوا ترسان .

وە پێغەمبەری خۆشەویستمان (ﷺ) دەفەرمویچت : [illegible]
[illegible] [1] .

واتە : نموونەی ئیمان داران لە دۆستایەتی و بە بەزی بوون و خۆشەویستیان بۆ یەکتر وەك نموونەی لاشەیەك وایە ، ئەگەر ئەندامێکی ئێش و ئازاری هەبێت ئەوا هەموو ئەو لاشەیە لە پێناویدا بێخەو دەبێت و تـــــا دەیگرێت .

وە هەروەها پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت : [illegible]
[illegible] [2] .

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

واتە : ئیمان دار بۆ ئیمان دار وەك خانو وایە هەندێكی هەندێكی تـری توند و قایم دەكات ، وە پێغەمبەر (ﷺ) پەنجەكانی هەردوو دەستی كرد بـە یەكدا .

وە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت : [illegible] ومن كان في حاجة أخيه كان الله في حاجتـه [illegible] [1] .

واتە : موسڵمان برای موسڵمانە ، ستەمی لیٚ ناكات و نایفەوتێنێت و بـە دەسـتی دوژمنـیـوە نـادات ، وە هـەر كەسـێك كـار بـۆ بـە جیٚهێنـانی پێویستی برایەكی بكات ئەوا خوا كار بۆ بە جیٚهێنـانی پێویسـتی دەكـات ، وە هەر كەسێك ناڕەحەتیەك لە سەر موسڵمانێك لا بەرێت و لـە تەنگانەیـەك دەری بكات ئەوا خوا یەكێك لە ناڕەحەتی و تەنگانەكانی ڕۆژی قیامـەتی لـە سەر لادەبات ، وە هەركەسێك كەم و كوڕی و عـەیبی موسـڵمانێك داپۆشـێت ئەوا خوا عەیبەكانی دادەپۆشێت لە ڕۆژی قیامەتدا .

بەروبووم و پاداشتی گەورەی برایەتی نێوان موسڵمانان

ئەگەر موسڵمانان بە ڕاستی و بە كردەوە ئەم نیعمەتە هەرە گەورەیەی پەروەردگاری بونەوەر كە خستویەتیە ناو دڵی بەندە دەروون پاك و دۆسـتە لە خوا ترسەكانیەوە پەیڕەو بكەن لە جـیٚی خۆیـدا و برایـەتی نێوانیـان لـە

---

[1] [illegible] : (([illegible])) واتە : خوا لە هاوكاری بەندەی دایە تا ئەو كاتەی بەندە لە هاوكاری براكەیدا بێت .

سەر بنەما شەرعیەکان بێت و ڕێگاکانی بتەو کردنی هەستی برایـەتی بگرنـە بەر و مافەکانی برایەتی بە جێبێنن وەك چۆن لە قورئـان پـیرۆز و سـوننەتە صەحیحەکانی پێغەمبەردا (ﷺ) ڕوون کراوەتەوە و سەلەفـی صالحـش کردار و ڕەفتاریان پێ کردووە : ئەوا دەبن بە خۆشەویستی یەکتر لە بەر خوا ، وە ئەم خۆشەویستی‌یەی نێوانیان چەندین پاداشتی گەورەیان دەست دەخـات و تام و چێژی بەروبوومی ئەو برایەتی‌یـەیان دەکـەن لـە دونیـا و دوا ڕۆژدا ، وەك لەم فەرموودانەی خوارەوە ڕوون کراوەتەوە :

١ ـ خۆشەویسـتی لـە بـەر خـوا ڕێگایـە بـۆ بەدەسـت هێنـانی پلـە و پایەیەك کە پێغەمبەران و شەهیدانیش خۆزگەی پێ دەخوازن :

[illegible] (رضي الله عنه) [illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] : ﴿أَلا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [illegible])) .[1]

واتە : لە ناو بەندەکانی خوادا خەڵکانێك هەیە نە لە پێغەمبەرانن و نە لە شەهیدانیشن ، **پێغەمبەران و شەهیدانیش خۆزگەیان پێ دەخوازن** لـە ڕۆژی قیامەتدا لە بەر ئەو پلەوپایە بەرزەی هەیانە لای خوا ، صەحابەکان ووتیان

---

[1] [illegible]

: ئەی پێغەمبەری خوا هەواڵمان نادەیتێ ئەوانە کێن [بەڵکو خۆشیانمان بوێت] ، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی : ئەوانە خەڵکانێکن یەکتریان خۆش دەوێت بە هۆی قورئان و بەرنامەکەی خواوە بە بێ ئەوەی خزمایەتیان لە نێواندا هەبێت نە لە سەری دایکەوە و نە لە سەری باوکیشەوە و نە لە بەر پارە وماڵێکیش کە بە یەکتری ببەخشن ، **سوێند بە خوا ئەوانە ڕوومەتیان ڕووناکە و پرشنگدارە و دەدرەوشێتەوە و لە سەر مینبەری نور و درەوشاوە دەبن لە ناو گۆڕەپانی مەحشەردا ، وە ئەوانە ترسیان نی‌یە لە کاتێکدا کە خەڵك دەترسێت و خەم و خەفەتیشیان لە کاتێکدا کە خەڵك خەم و خەفەتیان هەیە** ، ئەنجا پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەم ئایەتەی خوێندەوە : ﴿أَلا إِنَّ أَوْلِيَاء اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ، واتە : دۆستانی خوا و پیاو چاکان نە ترسیان لە سەر و نە خەم و خەفەتیشیان هەیە .

[illegible]

[illegible]
[illegible] .[1]

واتە : پێغەمبەری خوا (ﷺ) فـەرمووی : ئـەی خەڵکینـە گـوێبگرن و تێبگەن و فـێر بن : خوای گەورە و پایە بەرز هەندێك بەندەی هەیە نـە لـە پێغەمبەرانن و نە لە شەهیدانیشن ، پێغەمبـەران و شـەهیدانیش خۆزگـەیان پێ دەخوازن لە ڕۆژی قیامەتدا لە بـەر ئـەو پلەوپایـە بـەرزەی و نزیکیـەی هەیانە لای خوا ، جا پیـاوێکی دەشـتەکی لـەو پـەڕی خەڵکەکـەوە لـە سـەر هەردوو چۆکی دانیشت و بە دەستی ئاماژەی کرد بۆ پێغەمبەر (ﷺ) و ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) کەسانێك لە ناو خەڵکدا نە لە پێغەمبەرانن و نە لە شەهیدانیشن ، پێغەمبەران و شەهیدانیش خۆزگەیان پێ دەخوازن لە بەر ئەو پلەوپایە بەرزەی و نزیکیەی هەیانە لای خـوا ، ئـەی پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) وەسفیان کە بۆمان شێوەیان ڕوون کەرەوە بۆمان ؟! جا پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) لـە خۆشـیدا ڕوومـەتی گەشـایەوە بـە پرسـیارەی ئـەم پیـاوە دەشـتەکیە و فـەرمووی : ئەوانـە کەسـانێکن لـە پـەڕی خەڵکـەوە و هەڵـچنراوی ناو تیرە و عەشیرەتەکانن ، هیچ پەیوەندیەکی خزمایـەتی نزیـك پەیوەستی نەکردوون بە یەکەوە ، یـەکتریان خـۆش دەوێـت لـە بـەر خـوا و دڵیان دەر حەق بە یەکتر پاکە ، خوای گەورە لـە ڕۆژی قیامەتـدا مینبـەر و کۆشکی نور و درەوشاوەیان بۆ دادەنێت و ئەوانیش لە سـەری دادەنیشـن و خوا ڕوومەتیان پرشنگدار و نورانی و درەوشاوە دەکات و جل و بەرگیشـیان لە نـور و درەوشـاوەیە ، خـەڵکی لـە ڕۆژی قیامەتـدا دەترسـن بـەڵام ئـەوان

---

[1] [illegible] .

ناترسن ، ئەوانە دۆست و خۆشەویستی خوان و نە ترسیان لە سەر و نە خەم و خەفەتیشیا هەیە .

٢ ـ خۆشەویستی لە بەر خوا ڕێگایە بۆ ڕزگار بوون لە ناڕەحەتیەکانی گۆڕەپانی مەحشەر و ڕۆژی قیامەت :

[illegible]

[illegible]

واتە : یەکێك لەو حەوت کۆمەڵەی کە لە ڕۆژی دوایدا خوا **دەیان خاتە ژێر سێبەری عەرشی خۆیەوە** : ... دوو پیاون کە لە بەر خاتری خوا یەکتریان خۆش دەوێت و لە سەر ئەوە کۆ دەبنەوە و لە سەرشی جیا دەبنەوە .

مەبەست ئەوەیە : خۆشەویستی نێوان دوو برای موسڵمان لە بەر خوا هۆکارە بۆ بە دەست هێنانی بەختەوەری و ئارامی و ڕزگار بوون لە ناڕەحەتیەکانی گۆڕەپانی مەحشەر و ڕۆژی قیامەت .

٣ ـ خۆشەویستی لە بەر خوا ڕێگایە بۆ بەدەست هێنانی خۆشەویستی خوا :

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ﮩŬŏœ ĦĽ Ǩ ŏëzŏä ! (ﷺ) ŎŹŏ : ǻŏä ǃǴŏö ǨĂƹ : وجبت محبتي للمتحابين فـيَّ Ŭ ŝŶĎĀĒ ǩƺŏŬ Ŭ ŝŶĎǻǻ ǩƺŏŬ))[ČЕ] .

واتە : ڕۆیشتمە ناو مزگەوتی (دیمەشق)ەوە لەو کاتەدا لاوێکم بـینی دەم بە خەندە و پێکەنین بوو ، لە هەمان کاتدا خەڵکانێکم لـە گەڵیـدا بـینی ئەگەر لە شتێکدا جیاوازی لە نێوانیاندا هەبوایە ئەوا دەگەڕانـەوە لای ئـەو و پشـتیان بـەو دەبەسـت و لـە بڕیـار و قسەشـی دەر نەدەچـوون ، منـیش پرسیارم کرد دەربارەی ، ووترا: ئەمە(ĀŔĂǻŽĞŎ)ـە ، پاشان بۆ سبەینێ زوو ڕۆیشتم بۆ مزگەوت ، جـا بینـیم(ĀŔă) پـێش مـن زووتـر ڕۆیشـتبوو بـۆ مزگەوت و بینیم نوێژی دەکرد ، چاوەڕوانیم کرد هەتا نوێژەکەی تەواو کـرد ، ئەنجا ڕوو بە ڕووی ڕۆیشتم بۆ لای و سەلامم لێ کرد و ئـەنجا پێـیم ووت : سوێند بە خوا من تۆم خۆش دەوێت لە بەر خوا ، ئەویش ووتی : ئایا لە بەر خوا منت خۆش دەوێت ؟ ووتم : بەڵـێ لە بەر خوا ، ووتـی : لـە بـەر خـوا ؟ ووتم : لە بەر خوا ، ئەنجا کردی بە ناوەڕاستی کراسەکەمدا و ڕامیکێشـا بـۆ لای خۆی و ووتی : مژدەت لێ بێـت چـونکە مـن بیسـتوومە لـە پێغەمبـەری خواوە (ﷺ) دەیفەرموو : خـوای گـەورە و پایـە بـەرز [لـە فەرموودەیـەکی قودسیدا] فەرمووپەتی : **خۆشەویستی خۆمم پێویستم کردووە** بۆ ئەمانە :

للمتحابين فـيَّ : ئەوانەی کە لە بەر من یەکتریا خۆش دەوێت .

ŝŶĎǻǻ ǩƺŏŬ : ئەوانەی کە لە بەر من لە گەڵ یەکتردا دادەنیشـن و مەجلیس دەگێڕن .

[ČЕ] ŏĦĞăĀǻĀĦĀĒĦĀǻ ŏǿļ : (ČĊĎ) ş (ČĐčŬ) ŭĦĞăǻĀ3ăǻÔ ŏKǿŏļ : (ČĎĎd)

ŝăǻǿ : ((ăŏǿĎĀǻŝůŏzŏŬ)) Ŭ واتە : ئەوانەی کە لە بەر من سەردانی یەکتر دەکەن .

[illegible] : ئەوانەی کە لە بەر من شت بە یەکتر دەبەخشن .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] بأنَّ الله قد أحبك [illegible] [1] .

واتە : پیاوێك سـەردانی برادەرێکی خـۆی کـرد لـە گوندێکدا ، جـا خوای گەورە فریشتەیەکی نارد بۆ سەر ڕێگاکەی و کاتێك هات بۆ لای پـێ‌ی ووت : بـۆ کـوێ دەچـیت ؟ ئـەویش ووتـی : بـۆ لای بـرادەرێکم دەچـم لـەم گوندەدا ، فریشتـەکە ووتی : ئایا هیچ مافێکی دنیاییـت بـە سـەریەوە هەیـە لێی وەرگریتـەوە یان هیچ بەرژەوەندیەکت هەیە لە گەڵیدا پێ‌ی هەڵبسیت ؟ ئەویش ووتی : نەخێر ، تەنها ئەوە نەبێت کە مـن لە بەر خوا خۆشم دەوێت ، فریشتەکەش ووتی : جا من نێردراوی خوام بۆ لای تۆ بۆ ئەوەی ئاگادارت بکەمەوە کەوا **خواش تۆی خۆش دەوێت** وەك چۆن تۆ ئەوت خۆش دەوێت لە بەر خاتری خوا .

[illegible] خۆشەویستی لە بەر خـوا ڕێگایـە بـۆ هەسـت کـردن بـە تـام و چێژی ئیمان و باوەڕ :

[illegible]

[illegible]

[illegible] [2] .

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

واتە : سێ خەسڵەت و کردار هەیە لە هەر کەسێکدا هەبێت ئەوا تام و چێژی شیرینی ئیمانی کردووە :

Ø دەبێت خوا و پێغەمبەرەکەی (ﷺ) لە لا خۆشەویست تر بێت لە هەموو کەسێك جگە لەوان .

Ø وە دەبێت ئەو کەسەی کە خۆشی دەوێت خۆشی نەوێت تەنها لە بەر خوا نەبێت .

Ø وە دەبێت پێی ناخۆش بێت بگەڕێتەوە ناو کوفر و بێباوەڕی وەك چۆن پێی ناخۆشە فڕێ بدرێتە ناو ئاگرەوە .

چەند ڕێگایەك بۆ بتەو کردنی هەستی برایەتی نێوان موسڵمانان

ئایینی پیرۆزی ئیسلام چەند ڕێگایەکی داناوە بۆ زیاتر بتەو کردنی هەستی برایەتی نێوان موسڵمانان و توند و تۆڵ کردنی گرێی خۆشەویستی نێوانیان ، لە کاتێکدا ئەگەر موسڵمانان ئەم ڕێگایانە بگرنەبەر و پەیڕەوی بکەن ئەوا ڕۆژ بە ڕۆژ پەیوەندی و برایەتی نێوانیان زیاد دەکات :

Č Ø ئەگەر کەسێك برایەکی موسڵمانی خۆشویست ئەوا با ئاگاداری بکاتەوە کەوا ئەو خۆشی دەوێت :

ẑøøṫẑ ĀÄ ÂŹẑĀ ǹÜÑ DÃÃ øǵÜẑ : (ﷺ) ! ăøẑëóóĄ
.[čŎ] øŐĞÐø/\

واتە : ئەگەر پیاوێك برایەکی خۆشویست ئەوا با ئاگاداری بکاتەوە کەوا ئەو خۆشی دەوێت .

[čŎ] ĞŦü ǺĄ ăĂ ăẑĝŏ ŀ : (ĐČčđ).

[illegible] (ﷺ) [illegible] (ﷺ) [illegible] (ﷺ) [illegible] [illegible]

واتە : پیاوێك لە لای پێغەمبەردا (ﷺ) دانیشتبوو ، جا پیاوێك دای بە لایدا ، پیاوی یەکەم ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) من ئەم پیاوم خۆش دەوێت ، جا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی : ئایا ئاگادارت کردووەتەوە ؟ پیاوەکەش ووتی : نەخێر ، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی : ئاگاداری بکەرەوە ، ئەویش ڕۆیشت بە دوایدا و پێی گەیشت و ووتی : من تۆم خۆش دەوێت لە بەر خوا ، ئەویش ووتی : خوا خۆشتی بوێت کە منت لە پێناویدا خۆش دەوێت .

[illegible] با لە کاتی بە یەکتر گەیشتندا لێو بە خەندە و ڕوومەت کراوە بێت :

چونکە پێغەمبەری ئازیزمان (ﷺ) دەفەرموێت : « [illegible] » [illegible] .

واتە : هیچ کردەوەیەکی چاکە بە کەم و سوك مەزانە ، تەنانەت گەیشتنیشت بە برایەکت بە ڕوومەتێکی کراوەوە .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

واتە : هەموو چاکەیەك صەدەقە و خێرە ، وە هەندێك لە چاکە ئەوەیە : گەیشتنت بە برایەکت بە ڕوومەتێکی کراوەوە ، وە لە سەتڵەکەت ئاو بکەیتە ناو قاپ و مەنجەڵی براکەت ـ واتە : هاوکاری بکەیت لە ئاو پێ بەخشیندا ـ .

[illegible]

[illegible]

واتە : ڕوو کراوەی و لێو بە خەندە بوونت لە ڕوومەتی برایەکتدا صەدەقە و چاکەیە بۆت .

بۆیە دەبینین ئەمە یەکێك بووە لە ڕەووشتە بەرزەکانی پێغەمبەری خۆشەویستمان (ﷺ) وەك صەحابە بەڕێزەکانی بۆمان دەگێڕنەوە (رضي الله عنه).

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

واتە : هیچ کاتێك پێغەمبەر (ﷺ) ڕێگری لێنەکردووم بچمە ژوورەوە بۆ لای ، وە هەروەها هەر کاتێك منی بینیوە ئیللا پێکەنیوە و لێو بە خەندە بووە لە ڕوومەتمدا .

Ď ø سەردان و دیاری بۆ بردن و پیرۆز بای لێکردن لە بۆنە شەرعیەکاندا :

Ŭ / سەردان کردن :

لە پێشەوە باسی ئەو فەرموودەیەمان کرد کە پیاوێك سەردانی برادەرێکی خۆی کرد لە بەر خوا و ئەم جۆرە سەردانەشی بوو بە هۆکاری ئەوەی خۆشەویستی خوا بۆ خۆی بە دەست بێنێت .

[illegible] (ﷺ) [illegible] (رضي الله عنه) [illegible]

[illegible] [čē] .

واتە : هەر کەسێك سەردانی نەخۆشێك یان سەردانی برایەکی بکات لە بەر خاتری خوا ، ئەوا بانگ کەرێك بانگی دەکات و دەڵێت : خوا پاکت بکاتەوە و ڕێگای خێر و چاکەتیش بۆ پاك بکاتەوە و جێگایەکتیش بۆ ئامادە بکات لە بەهەشتدا .

[illegible]

[illegible]

[čĒ] [illegible] .

[illegible] (ﷺ) [illegible]

[illegible] .

[čē] [illegible] .

[illegible][1]

وە لە فەرموودەیەکی قودسیدا خوای پەروەردگار فەرموویەتی :

[illegible][2]

واتە : من خۆشەویستی خۆمم بە حەق و شایستە داناوە بۆ ئەمانە :

ـ **الـمُتَحابِّين فـيَّ** : ئەوانەی کە لە بەر من یەکتریان خۆش دەوێت .

ـ **الـمـتواصلين فـيَّ** : ئەوانەی کە لە بـەر مـن پەیوەنـدی خزمایـەتی بەجێ دەگەیەنن .

ـ **الـمُتناصحين فـيَّ** : ئەوانەی کـە ئامـۆژگـاری یـەکتر دەکـەن لـە بەر من .

ـ **الـمُـتزاورين فـيَّ** : ئەوانـەی کـە لـە بـەر مـن سـەردانی یـەکتر دەکەن .

ـ **الـمتباذلين فـيَّ** : ئەوانەی کە لە بەر خۆیان و ماڵیان دەبەخشن .

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

ب / دیاری بۆ بردن :

پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێت : «[illegible]»[1] .

واتە : دیاری بۆ یەکتر ببەن دەبن بە خۆشەویستی یەکتر .

ج / پیرۆزبای لێکردن لە بۆنە شەرعیەکاندا :

وە چاك تر وایە ئەو دوعایانە بڵێت کە لە سوننەتی پێغەمبەردا هاتووە (ﷺ) وەك :

[illegible] ئەگەر جل و بەرگی نوێ و تازەی کڕی ، ئەوا پێی بڵێ :

[illegible] (ﷺ) [illegible] (رضي الله عنه)[2] .

[illegible] ئەگەر ژنی هێنا یان شووی کرد ، ئەوا پێی بڵێ :

[illegible] (ﷺ) [illegible][3] .

[illegible] ئەگەر منداڵی بوو ، ئەوا پێی بڵێ :

[illegible] .

ئەویش با لە وەڵامدا بڵێت : [illegible][4] .

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

[3] [illegible]

[4] [illegible]

[5] [illegible]

هەروەها ئەم سونەتانە چەندین دوعای ترمان بیر دەخاتەوە کە بە هۆی هەندێک حاڵەتەوە موسڵمان بۆ برای موسوڵانی دەکات و هەمووشیان ڕێگای خێر و چاک و بە سوودن بۆ زیاتر بوونی پەیوەندی برایەتی و خۆشەویستی نێوان موسڵمانان ، لەوانە :

[illegible] ئەگەر چاکەیەکی بۆت کرد ئەوا باش وایە تۆش پاداشتی بە چاکە بدەیتەوە وەك خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ [illegible] .

وە سوننەتیش وایە پێی بڵێت [illegible] .

چونکە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت : [illegible] [1] .

[illegible] وە ئەگەر موسڵمانێك خواردنێك یان خواردنەوەیەكی پێ دایت ئەوا بڵێ : [illegible] [2] .

وە ئەگەر میوان بوویت ئەوا ئەم دوعایە بۆ خاوەن خواردنەکە بکە : [illegible] [3] .

[illegible] وە ئەگەر پشمی و ووتی : [illegible] ئەوا تۆش پێی بڵێ : [illegible] ، ئەنجا ئەویش با بڵێت : [illegible] [4] .

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

[3] [illegible]

[4] [illegible]

ø ǻ وە کاتێك برایەکت سەفەر دەکات بۆ شوێنێك ئەوا پێی بڵێ :

«ǕĈǽ ǾȀ! ǞƷ ĶǦǨǻǗ ĶǺǮĹ ǒȊƷĪ» (ĎĔ) .

وە با موسافرکەیش لە وەڵامدا بە تۆ بڵێت :

«ǕĈǽ ǾǪȀ! ǞƷ ĶǦǨ ǖǯŞǨ ǞĦǭ ǄǯǤǭ» (ďĒ) .

ø ď گرنگی دان بە هاوکاری کردن و بە دەم هاتنەوەی یەکتر لە کاتی تەنگانە و پێویستدا :

لە پێشەوە باسی ئەو فەرموودەیەمان کرد کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفـەرموێت : «ďƍ ǅ ǆǨǟǭ ǄǔĆ Ǚ ǄǬǶǖ ! ǟǭ Ǩǧ ǩǾǻǗ ǄǬǶǖ ǈ Ǩǧ ďƍ ĲĻǨ ǄĈǧ ĤǬ ǀ ǜǽ ǘĦǫǭ ǟǽǤǧ Ǩǧ Ǟǯ ǄǥĦǭ»..

واتە : هەر کەسێك کار بۆ بە جێهێنانی پێویستی برایەکی بکات ئـەوا خوا کار بۆ بە جێهێنانی پێویستی دەکات ، وە هـەر کەسـێك ناڕەحەتیـەك لە سەر موسڵمانێك لا بەرێت و لە تەنگانەیەك دەری بکات ئـەوا خـوا یـەکێك لە ناڕەحەتی و تەنگانەکانی ڕۆژی قیامەتی لە سەر لادەبات .

بۆیە دەبینین پێغەمبەری خوا (ﷺ) بـە دەم هاتنـەوەی (ǄǬǶǖǭ) ی لـە یـاد ناچـێت کـە لـە کـاتی تەنگانـە و پێویسـتیدا فریـای خـۆی و هاوەڵـە چەووساوە و کەم دەستەکانی کەوتووە وەك دەفـەرموێت : «ǭǻ Ȁ ǄǷ ǟǶ»

«ǟǨǦǭ ǅǬǻ ǈǨǻǞ ǟĻǭ ǛĄ ǟǦǽǭ ǘǽ (ﷺ) ǄǬǶǖ ǞǤǨǟǭ ǅǽǭ ǅǕĦǭ» (ďĎ) .

(ĎĔ) ǏǼ ǖǽǾǷ ĶǦǨǷ : (ĎĎĎ) ǭ ǄǼĻǨǟ ǄǜǾĻǦǨ : (ĉďĉ).

(ďĒ) ǏǼ ǗǽǾǷ ǜǟǨǷ : (ĉĕĉĎ) Ǜ ǏǼ ǙǭǯǤǨ ǄǪǾǤǨ ǟǨǷ : (Ĉď) ǭ (ĈĔ) ǭ (Ĉď).

(ďĎ) ǏǼ ǙǭǯǤǨ ǞǯǧǨ : (ĉĉĈď) Ǜ ǏǼ ǘǽǾǷ ǄǪǦǨ : (ĎďďĎ).

واته : هیچ کەسێك نییە دەستی یارمەتی لە لام گەورەتر بێت لە [illegible] ، پاراستمی و هاوکاری کردم بە خۆی و پارە و ماڵیەوە ، وە کچەکەشی لێ مارە کردووم .

[illegible] : «إنهم أخوة بعضهم من بعض»[illegible] .

واتە : عومەری کوڕی خەطاب (ﷺ) چوارسەد دیناری (٤٠٠ مسقاڵ زێڕ) هێنا و کردیە ناو کیسەیەك ، ئەنجا ووتی بە خزمەتکارەکەی : ئەم

[illegible]

[illegible]

پارەیە ببە بۆ(dãæ ƨãdæ) و ئـەنجا لـە ماڵیانـدا ماوەیـەك خـۆت خەریك بكە و سەیر بكە بزان چـی لیٚ دەكات ، ئەو خزمەتكارەش پارەكـەی برد بۆی و ووتی : كاربەدەستی ئیمان داران پێت دەڵێت : ئەمە لـە هەنـدێك پێویستیەكانتا بە كار بێنە ، ئەویش ووتی : خوا پیٚی ببەخشێت و ڕەحمـی لێبكات ، ئەنجا ووتی : وەرە ئەی كەنیزەك ئەم حەوت دینارە ببە بـۆ فـلاٚن و ئەم پێنجەش بۆ فلاٚن و هەروەها ئـەم پێنجـەش بـۆ فـلاٚن هـەتا هـەمووی تەواو بوو ، پاشـان خزمەتكارەكـە گەڕایـەوە بـۆ لای عومـەر و هـەواڵی ئـەم كارەی(ǥ)ی بۆ بردەوە ، ئەنجا بینی ئەوەندەی تری ئامادە كردووە بۆ(ÕĞ) و ووتی پیٚی : ئەمەش ببە بۆ(ÕĞ) § ئـەنجا لـە ماڵیاندا ماوەیەك خۆت خەریك بكە و سەیر بكە بزان چـی لـیٚ دەكـات ، ئـەو خزمەتكارەش پارەكەی برد بۆی و ووتی : كاربەدەسـتی ئیمـان داران پێـت دەڵێت : ئەمە لە هەندێك پێویستیەكانتا بە كار بێنە ، ئـەویش ووتـی : خـوا پـیٚی ببەخشـێت و ڕەحمـی لێبكـات ، ئـەنجا ووتـی : وەرە ئـەی كـەنیزەك ئەوەندە پارە ببە بۆ ماڵی فلاٚن و ئەوەندە پـارە ببـە بـۆ مـاڵی فـلاٚن ، لـەو كاتەدا ژنەكەی(ãĀ) دەركەوت و پارەكەی بینی و ووتی : سـوێند بـە خـوا ئێمەش هەژارین و لەو پارەیەمان پیٚ ببەخشە ، جا لە كیسەكەدا هیچ پـارە نـەمابوو تـەنها دوو دینـار نـەبێت ئەویشـی هەڵـدا بـۆ ژنەكـەی ، ئـەنجا خزمەتكارەكە گەڕایەوە بۆ لای عومەر و هەواڵی ئەم كارەی(ãĀ)شـی دایـە ، جـا عومـەر ئەمـەی زۆر پـیٚخۆش بـوو و ووتـی : ئەمانـە چـەند برایـەكن هەندێكیان بەشێكن لە هەندێكیان .

Ð Ø بە جیٚ گەیانـدنـی مافەكانی براتی بە سەر یەكترەوە :

مەبەست بەمەش ئەو مافانەیە کە دەبێت موسڵمان دەر حەق بە برای موسڵمانی ئەنجامی بدات و فەراموشی نەکات بە پێی توانا ، وەك : سەلام لێکردن و وەڵام دانەوەی لە کاتی بە یەکتر گەیشتندا و سەردان کردنی لە کاتی نەخۆشیدا و وەڵام دانەوەی لە کاتێکدا کە دەعوەتت دەکات بۆ خواردنێك ... هتد .

مافەکانی برایەتی نێوان موسڵمانان

(حقوق الأخوة)

*** ئەو فەرموودانەی کە لەم بارەیەوە هاتوون :**

[illegible] ((... [illegible] ...)).[1]

---

[1] [illegible] : ([illegible]) .

واتە : مافەکانی موسڵمان لە سەر موسڵمان پێنجن : وەڵام دانەوەی سەلام ، سەردانی نەخۆش ، شوێنکەوتنی جەنازە ، وەڵام دانەوەی دەعوەت ، دوعاکردن بۆ ئەو کەسەی دەپژمێت .

[illegible] [1]

واتە : پێنج ئاکار هەیە واجب و پێویستە لە سەر موسڵمان بەجێی بێنێت بۆ برای موسڵمانی : وەڵام دانەوەی سەلام ، دوعاکردن بۆ ئەو کەسەی دەپژمێت ، وەڵام دانەوەی دەعوەت ، سەردانی نەخۆش ، شوێنکەوتنی جەنازە .

[illegible] [2]

واتە : مافی موسڵمان بە سەر موسڵمانەوە شەشە ، ووترا : ئەو مافانە چین ئەی پێغەمبەری خوا ؟ فەرمووی : ئەگەر پێی گەیشتیت ئەوا سەلامی لێبکە ، وە ئەگەر دەعوەتی کرد ئەوا وەڵامی بدەرەوە ، وە ئەگەر داوای ئامۆژگاری لێت کرد ئەوا ئامۆژگاری بکە ، وە ئەگەر نەخۆش کەوت ئەوا سەردانی بکە ، وە ئەگەر مرد ئەوا شوێنی جەنازەکەی بکەوە .

---

[1] [illegible] .

[2] [illegible] .

[illegible] ...))[1].

واتە : پێغەمبەری خوا فەرمانی پێکردین بە حەوت شت و ڕێگریشی لێکردین لە حەوت شت ، فەرمانی پێکردین بە : شوێنکەوتنی جەنازە ، سەردانی نەخۆش ، سەرخستنی ستەم لێکراو ، بەجێهێنانی سوێندی کەسێك سوێندی لێت خواردبێت ، وەڵام دانەوەی سەلام ، دوعاکردن بۆ ئەو کەسەی دەپژمێت ...

[illegible] ...))[2].

واتە : پێغەمبەری خوا فەرمانی پێکردین بە حەوت شت و ڕێگریشی لێکردین لە حەوت شت ، فەرمانی پێکردین بە : سەردانی نەخۆش ، شوێنکەوتنی جەنازە ، دوعاکردن بۆ ئەو کەسەی دەپژمێت ، بەجێهێنانی سوێندی کەسێك سوێندی لێت خواردبێت ، سەرخستنی ستەم لێکراو ، وەڵام دانەوەی دەعوەت ، بڵاوکردنەوەی سەلام ...

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

[illegible] [1]

واتە : خواردن بدەن بە کەسانی برسی و وەڵامی دەعوەت بدەنـەوە و سەردانی نەخۆش بکەن و دیل و بەندکراو رزگار بکەن .

*** ئایا مافەکانی برایەتی هەر ئەوەندەیە ؟**

زانایان فەرموویانە : مافەکانی برایەتی نێوان موسڵمانان زۆرن و تـەنها کورت هەڵنەچـنراون لـەو چـەند مافـەی کـە لـەو فەرموودانـەوەی سـەرەوە باسـکران ، بـەڵام ئەوانـەی کـە باسـکران بـریتین لـە گـرنگترین مافـەکانی موسڵمان بە سەر برای موسڵمانی‌یەوە .

[illegible] [2]

واتە : مانای ئەم ڕستانە ئەوە دەگەیەنێت کـەوا ئەمانـە لـە مافـەکانی ئیسلامن و مافـی تریش هەیە کە لە فەرموودەی تردا باس کراوە ...

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

بیرخستنەوەیەك [illegible] نابێتە بەڵگە لای زۆربەی زانایان ، بۆیە باسکردنی (ژمارە) لەم فەرموودەیە و ئەوەی پێشەوەیشی ئەوە ناگەیەنێت کەوا لەمانەی کە باسکراون مافی زیاتر نییە چونکە مافی تر بۆ موسڵمان بە سەر برای موسڵمانییەوە باسکراوە ...

[illegible] [1].

واتە : مافەکانی موسڵمان بە سەر برای موسڵمانییەوە زۆرن ، بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) هەندێك جار هەندێك شتی دیاری کراو باس دەکات لە هەندێك شتی زۆردا لە بەر گرنگی پێدان و ڕێزلێگرتنی ئەو شتە دیاری کراوانە .

[illegible] [2].

[1] [illegible]

[2] [illegible]

تنبیه: [illegible]

واتە : ئامان ووریای گومان بن چونکە گومان درۆترین ووتەی دەروونە ، و چاوە چاوە مەکەن بۆ موسڵمانان ، وجاسوسی مەکەن ، و پێشبڕکێ مەکەن بۆ دونیا ، و حەسودی بە یەکتر مەبەن ، و نرخی شتومەك لە سەر یەکتر گران مەکەن ، و ڕقتان لە یەکتر نەبێت ، و پشت لە یەکتر هەڵمەکەن ، و مامەڵە و کڕین و فرۆشتن مەکەن بە سەر مامەڵەی یەکتر ، و خوازبێنی ژن مەکەن بە سەر خوازبێنی براتان تاوەکو ئەو مارەی دەکات یان وازدێنێت ، وە ببن بە بەندەی خوا و برای یەکتر ...

Ǻ[illegible] : [illegible]

.(٢)[illegible]

واتە : ئەم فەرموودەیە فەرموودەیەکی زۆر گەورەیە و چەندین سوود و ئاکار و ئادابی لە خۆ گرتووە کە موسڵمانان پێویستیان پێیان هەیە .

*** حوکمی ئەم مافانەی موسڵمانان بە سەر یەکترەوە :**

زانایان لەم حوکمی ئەم مافانەدا سێ مەزهەب و بۆچوونی جیاوزیان هەیە :

١ ـ هەندێك لە زانایان دەڵێن : بە جێگەیاندنی ئەم مافانە سوننەتێکی جەخت لە سەر کراوە ([illegible]) .

٢ ـ وە هەندێکی تریان دەڵێن : ([illegible]) فەرزە لە سەر هەندێك بە شێوەیەك ئەگەر چەند موسڵمانێك هەستان بە جێگەیاندنی ئەم مافانە کەوا بەس بێت ئەوا ئەم ئەرکانە لە سەر ئەوانەی تر پێویست و واجب نابێت .

---

(٢) [illegible] : ([illegible]) .

٣ ـ وە هەندێکی تریان دەڵێن : [illegible] فـەرزە لـە سـەر هـەموو تاکێکی موسڵمانان ئەم مافانە بە جێبگەیەنێت بەرامبەر بە یەکتر .

بـەڵام بۆچـوونی ڕاسـت و دروسـت بریتیـیـە لـە مەزهـەب و بۆچـوونی دووەم کەوا ئەگەر چەند موسڵمانێك هەستان بە جێگەیاندنی ئەم مافانە بـە شێوەیەك بەس بێت ئەوا ئەم ئەرکانە لە سەر ئەوانەی تر پێویست و واجـب نابێت ، بەڵام ئەگەر بەجێگەیەنەری ئەم مافانە ئەوەندە نـەبوون کـە بـەس بێت ئەوا هەموو موسڵمانانی بە توانا و بەئاگا تاوانبار دەبن .

[illegible]

[illegible] ...)[1] .

[illegible] : ((حق المسلم على المسلم خمس))

[illegible] : ((خمس تجب للمسلم على المسلم)) [illegible] : ((حق المسلم على المسلم ست)) [illegible] : ((وإذا استنصحك فانصح لـه)) [illegible]

[illegible] .[2]

واتە : ڕوون و ئاشکرایە کەوا مەبەست بـە (حەقـە لـە سـەر موسـڵمان) واجب و پێویست بوونە ، وە ئاشکراشە لێرەدا مەبەسـت ئەوەیـە واجبـە لـە سەر هەندێك کەوا بەجێهێنانیان بۆ ئەو مافانە بەس بێت .

---

[1] [illegible] .

[2] [illegible] .

مافەکان موسڵمانان بە سەر یەکترەوە برتین لە :

یەکـەم : سـەلام کـردن و وەڵامدانـەوەم سـەلام ((إلقـاءُ السـلامُ ، وردُّ السلام)) :

لە فەرموودەکانی سەرەوەدا باس لەم مافە کراوە بە :

ـ (([illegible])) ، واتـە : ئەگـەر پـێی گەیشـتیت ئـەوا سەلامی لێبکە ، ئەمەش سوننەتە .

ـ (([illegible])) ، واتە : وەڵامدانەوەی سەلام ، ئەمەشیان واجب و فەرزە .

ـ (([illegible])) ، واتە : بڵاوکردنەوەی سەلام لە نێوان یـەکتردا ، ئەمەشــیان دەبێتــە مایــەی دروســت بــوونی خۆشەویســتی لــە نێــوان موسڵماناندا .

[illegible] (ﷺ) [illegible] ((رضي الله عنه)) [illegible] .[1]

واتە : ناچنە بەهەشتەوە تاوەکو ئیمان و باوەڕ نـەهێنن ، وە ئیمـان و باوەڕتان تەواو نابێت تـاوەکو خۆشەویسـتی یـەکتر نـەبن ، ئایـا ڕێنماییتـان نەکەم بۆ شتێك ئەگەر ئەنجامی بدەن ئەوا دەبـن بـە خۆشەویسـتی یـەکتر : سەلام کردن لە یەکتر و وەڵامدانەوەی لە نێوانتانا بڵاوبکەنەوە .

*** فەزڵ و گەورەیی پاداشتی سەلام کردن و بڵاوکردنەوەی :**

---

[1] [illegible] : ([illegible]) .

ÈŸ Ž ʐʟʂ (ﷺ) ! ãʊʐëʊʔ Ÿ ʒ ÃʜÐĎʐʈ : ʊÂʂ (ﷻ) ɡÂÃLŸÛbʑ
ɏYøÊãã ʊÂʐ ÂʜŬÔĎʐÂʐ Ûǧ ÂÊǵ Ã ʒ : ʊÂʐ ÛʟÔÞʒ ɏYÊãã ʊÂʐ
ɏYøÊãã ʊÂʐ ÂʜŬÔĎʐÂʐ ÛÆÊǵ ʝʂÃ ʒ : ʊÂʐ Û! ãǤþʊʂʟÔÞʒ
.(١)((... ÛÆÊǵ ʝʐŸɞ ʊÂʐ ÛdÃÃʐ! ãǤþʊʂʟÔÞʒ

واتــە : پیاوێـك دای بــەلای پێغەمبــەری خــوادا (ﷺ) لــە كاتێكـدا كـە پێغەمبەری خوا (ﷺ) دانیشتبوو لە مەجلیسێكدا و ووتی : (ɏYÊãã ʒŸ ÔÞʟ)

پێغەمبەری خوایش (ﷺ) وەڵامی دایەوە و فەرمووی : ئەمە (١٠) دە چاكە ، ئەنجا پیاوێكی تر تێپەڕی و ووتی : (ɏYÊãã ʒÔÞʟʂʊþǤã !) پێغەمبــەری

خوایش (ﷺ) وەڵامی دایەوە و فەرمووی : ئەمە (٢٠) بیسـت چـاكە ، ئـەنجا پیاوێكی تر تێپەڕی و ووتی : (ɏYÊãã ʒÔÞʟʂʊþǤã !ʐÃÃdÛ) پێغەمبــەری

خوایش (ﷺ) وەڵامی دایەوە و فەرمووی : ئەمە (٣٠) سـی چاكە .

*** ڕاستكردنەوەی هەندێك هەڵەی موسڵمانان لەم بابەتەدا :**

١ ـ گۆڕینەوەی ووشـەكانی سـەلام كـردن كـە لـە قورئـان و سـوننەتدا هــاتووە بــە هەنــدێك ووشــە و ووتــەی خــەڵك یــان بــە هەنــدێك ووشــەی بێباوەڕەكان لە گاور و جوولەكە :

وەك ئەوەی كە لە كاتی بە یەكتر گەیشتندا دەڵێن : (ئەم كاتەت باش) یان (چۆنیت) یـان (مەرحـەبا) یـان (ئەلـەو) ... هتـد ، هـەروەها لـە كـاتی وەڵامدانەوەی سەلامدا دەڵێن : (سەلام سـەر چـاو) یـان (سـەر سـەرم) یـان (ڕۆحەكەی) یان (بەخێربیت) ... هتد .

---

(١) ʊãǤ ã ʚ ãøʊÂʐʊʟ : (ÈÈd) Û ʂʐʊ ÇĦʊ ÉÃãʊ ʊãÃʐ ǵʊ ÃÕ Ǫʒ ʇÂʇãʊ
. (ÐČÈÈ) : ʟʊ ﷻ ʀÔHʊã

ئەمانـە هـەمووی هەڵـەن چـونکە پێچـەوانەن بـۆ ئـەم فەرموودەیـەی پێغەمبەر (ﷺ) :

[illegible] [1]

واتە : عائیشە فەرمووی : پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێی فەرمووم : جبیریل سەلامت لێدەکات ، منیش ووتم : ([illegible]) .

کەواتە دەبێت لە وەڵامدا بڵێیت : [illegible] .

٢ ـ وازهێنـان لـە سـەلام کـردن لـە کـاتی جیابوونـەوەدا : زۆرێـک لـە موسڵمانان وا تێگەیشتوون کـەوا سـەلام کـردن تـەنها تایبەتـە بـە کـاتی بـە یەکتر گەیشتن و بەس ! ئەمە تێگەیشتنە هەڵەیە چونکە پێچەوانەیە بۆ ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەر (ﷺ) :

[illegible] [2]

واتە : ئەگەر یەکێکتان گەیشتە کۆڕ و کۆمەڵ و مەجلسێک با سـەلام بکات ، وە ئەگەر ویستیشی هەڵبسێت ئەوا با سەلام بکات چـونکە سـەلامی یەکەم لە پێشتر و شایستەتر نی‌یە لەوەی دوایی .

٣ ـ سەلام کردن بە ئامـاژەی دەسـت و سـەر جوڵاندنـەوە : زۆرێـک لـە موسڵمانان لە کاتی سەلام کردندا خۆیان دەشوبهێنن بە گاور و جوولەکـەوە

---

(1) [illegible]

(2) [illegible]

، بۆیە دەبینیت سەلام کردنیان یان وەڵامدانەوەی سەلامیان بریتییە لە ئاماژە کردن بە دەست بەرزکردنەوە یان سەر جوڵاندنەوە یان وەرێن لێدان ئەگەر لە ناو سەیار و ئۆتۆمبیل بێت ، ئەمەیش هەڵەیە چونکە پێچەوانەیە بۆ ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەر (ﷺ) :

[illegible] ((: (ﷺ) ! [illegible] (رضي الله عنه) ! [illegible]
[illegible]))[1] .

واتە : وەکو جوولەکە سەلام مەکەن لە یەکتر چونکە سەلام کردنی جوولەکە بریتییە لە سەر و دەست جوڵاندنەوە و ئاماژە کردن .

[illegible] ... [illegible] : [illegible]
[illegible] ... [illegible]
[illegible][2] .

واتە : تەنها ئاماژە کردن بە دەست و هاوشێوەکانی بەس نییە ... بەڵام حاڵەتی نوێژ لەمە جیا دەکرێتەوە ... هەروەها بۆ کەسێکیش کەوا دوور بێت لێتەوە بە شێوەیەك کەوا گوێ بیستی سەلامەکە نەبێت ئەوا دروستە سەلامی لێبکەیت بە ئاماژە و لە گەڵ ئاماژەکەشدا بە زمانت سەلامەکە دەڵێیت .

دووەم : سەردانی نەخۆش ((وعيادة المريض)) :

---

[1] [illegible]
[illegible]
[illegible]
. [illegible]

[2] [illegible] .

* فەزڵ و گەورەیی سەردانی نەخۆش :

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [1].

واتە : هەر کەسێك بچێت بۆ سەردانی برایەکی نەخۆشی ئەوا لە ناو دروێنە کردنی بەرهەمەکانی بەهەشتدایە تاوەکو دادەنیشێت ، جا ئەگەر دانیشت ئەوا ڕەحمەت و بەزەیی خوا دەیگرێتەوە ، وە ئەگەر ئەو سەردانەی لە کاتی بەیانیدا بوو ئەوا (٧٠,٠٠٠) فریشتە بۆی دەپاڕێنەوە لە خوا و دوعای خێری بۆ دەکەن تاوەکو ئێوارە ، وە ئەگەر ئەو سەردانەی لە کاتی ئێوارەدا بوو ئەوا **حەفتاهەزار** فریشتە بۆی دەپاڕێنەوە لە خوا و دوعای خێری بۆ دەکەن تاوەکو بەیانی کە ڕۆژی لێدەبێتەوە .

* حوکمی سەردانی نەخۆش :

[illegible] .
[illegible] : (ﷺ)
[illegible] [2].

واتە : ئیمامی [illegible] فەرموویەتی : "بابەتی واجبێتی سەردانی نەخۆش" ئەنجا فەرموودەکەی پێغەمبەری خوای (ﷺ) گێڕاوەتەوە کە

---

[1] [illegible]
[illegible] .
[2] [illegible] .

فەرموویەتی : خواردن بدەن بە کەسانی برسی و سەردانی نەخۆش بکەن و دیل و بەندکراو رزگار بکەن .

*** سوننەتە دوعای کەفارەتی تاوان و چاك بوونەوە بۆ نەخۆش بکەیت :**

ÛǻǮĦĿǺƀǿ ǡǬǛǙþ Ȳ Ǿǹǻ (ﷺ) ƑǺǻǫĿǛ ǺȚǺǦ ! ǡǛř ǿâ ǺǦ ǳǡǣǫ ǰǛǾǯǿȚǛǰâ ǡǣ : ǽǿǺǨǻǮĦĿǺǸ ǺǹǻȲ Ǿǹǻ ǡǣǯ(ﷺ) ƑǺǻǫ ǺȘ : ǿǺǨ ǡǢǺ ! ...)) .[1]

واتە : پێغەمبەر (ﷺ) ڕۆیشت بۆ لای پیاوێکی دەشتەکی نەخۆش و سەردانی کرد ، وە پێغەمبەر (ﷺ) ئەگەر بڕۆیشتایەت بۆ سەردانی نەخۆشێك پێی دەفەرموو : ئەم نەخۆشی‌یە هیچ نی‌یە و پاك کەرەوە و لابەری تاوانەکانە بە ویستی خوا .

ǰǯÛǺǺǺǿ ǡǺǦǲǺǛ ǺȘǿ ǡǫĿǛBǛǡ ǡǣ" ǿǭǨ : ȘǮǺǭǿ ǡǿǺǨ "ǿǿȚǛǰ ǿǭǨ ÛKǺǾǡǬǣǿǾǿǵ ǱǨ ǰ ǺǮǺǺǡǮ ȲǾǵ ǺǭǮǺǡǮ ȲǾǵ ǰǛþǿȲ ǿǺǻ! ǡǢǺ ǰǛ ǿǭǨ ... ǵǛǛǰBǛǾǣǿǿǿǿȚǛǰLBǛ ǿǭǨ"ǿǛǰ ǺǨǻ ǢǡǺ ...)) .[2]

واتە : مەبەست بە "ǻǛǿǣ" ئەوەیە کە نەخۆشین تاوانەکان دەسڕێتەوە و لایان دەبات ، جا ئەگەر نەخۆشەکە چاك بوویەوە ئەوا دوو سوودی دەست کەوتووە ئەگینا قازانجی سڕینەوەی تاوانەکانی دەست دەکەوێت ، وە مەبەست بە "ǿǿǿȚǛǰ" ئەوەیە کە ئەم نەخۆشی‌یە پاککەرەوەی تاوانەکانی تۆیە ... وە ووتەی "ǰǛ ǡǢǺ !" بەڵگەیە لە سەر ئەوەی کە مەبەست بە "ǿȚǛǰ" دوعا و پاڕانەوەیە نەك هەواڵدان ...

---

[1] ǞǿBǿǺǡǬǢǿ : (ĐǿĐǿ) .

[2] BǿǺǡǬǳ : (Čǿ / ČǿĒ ø Čǿē) .

[illegible][1]

واتە : سەعد فـەرمووی : لـە مەککـەدا توشـی نەخۆشـی‌یەکی زۆر تونـد بووم ، و پێغەمبەر (ﷺ) سەردانی کردم ... ئەنجا فەرمووی : خوایە شیفای سەعد بدە ...

وە هەندێك زیکـر و دوعـای تـر لـە سـوننەتدا هـاتووە لێـرەدا دەرفـەتی باسکردنیانمان نی‌یە .

سێیەم : وەڵامدانەوەی دەعوەت ((وإجابة الداعي ، وأجيبوا الداعيَ)) :

*** حوکمی وەڵامدانەوەی دەعوەت :**

بەدەم هاتنەوە و وەڵامدانەوەی دەعـوەتی بـرای موسـڵمان واجبـە لـە سـەر موسـڵمان چـونکە پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) فـەرمانی پـێ کـردووە و فەرموویـەتی : هەرکەسـێك وەڵامـی نەداتـەوە ئـەوا پێچـەوانەی خـوا و پێغەمبەرەکەیی کردووە (ﷺ) ، ئەمـەش بـە مـەرجێك ئـەو دەعوەتـە کـاری حەرامی تێدا ئەنجام نەدرێت .

[illegible] (رضي الله عنه) [illegible] (ﷺ) : [illegible][2]

واتە : دیل و بەند کـراو رزگـار بکـەن و وەڵامـی دەعـوەتی دەعوەتکـار بدەنەوە و سەردانی نەخۆش بکەن .

[illegible] ! [illegible] ! [illegible] (ﷺ) :

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

[illegible]
[illegible] (١).

واتە : ئەگەر یەکێك لە ئێوە بانگ کرا بۆ دەعوەتێك ئـەوا بـا بـڕوات و ئامادە ببێت ، دەعوەتی ژن گواستنەوە بێـت یـان جگـە لـەوەش ، وە هـەر کەسێك نەیەت بە دەم ئـەو بانگـەوە و وەڵامـی دەعوەتەکـە نەداتـەوە ئـەوا سەرپێچی خوا و پێغەمبەرەکەیی کردووە (ﷺ) .

[illegible]
[illegible]
[illegible] (٢).

واتـە : ووتـەی "هـەر کەسێك نەیـەت بـە دەم ئـەو بانگـەوە و وەڵامـی دەعوەتەکە نەداتەوە ئەوا سەرپێچی خوا و پێغەمبەرەکەیی کردووە (ﷺ) " بەڵگەیە لە سەر واجبێتی وەڵامدانەوەی دەعوەت ، چونکە سەرپێچی بە کار ناهێنرێت ئیللا بۆ وازهێنان لە واجب نەبێت ...

وە ئەوەش بزانە کە واجبێتی وەڵامدانەوە و بەدەم هاتنەوەی دەعوەت تەنها تایبەت نی‌یە بە دەعوەتی ژن گواستنەوەوە بەڵکو گشتی‌یە و هـەموو دەعوەتێك دەگرێتەوە بە مەرجێك ئەو دەعوەتە کاری حەرامی تێدا ئـەنجام نەدرێت ، ئـەم تێگەیشـتنەش ڕوکەشـی ئـەو فەرموودەیـەی سـەرەوەیە بـە هەموو ریوایەتەکانیەوە .

---

(١) [illegible]
[illegible]
[illegible]
(٢) [illegible]

*** دەعوەت کردنی دەوڵەمەندەکان بە تایبەت حەرامە :**

حەرامە دەعوەت تایبەت بکرێت بە دەوڵەمەندەکانەوە و فەقیر و هەژارەکانی بۆ بانگ نەکرێت ، ئەمەش لە بەر ئەم فەرموودەیە :

[illegible] (1).

واتە : خراپ ترین خواردن خواردنی دەعوەتە کەوا دەوڵەمەندەکانی بۆ بانگ دەکرێت و فەقیر و هەژارەکانی لێ قەدەغە و بێ بەش دەکرێت ، وە هەر کەسێك وەڵامی دەعوەت نەداتەوە ئەوا سەرپێچی خوا و پێغەمبەرەکەیی کردووە (ﷺ) .

[illegible] (2).

واتە : لەم فەرموودەیەدا پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەواڵی داوە بەوەی ڕوودەدات لە دوای خۆی لە گرنگی دان بە دەوڵەمەندەکان لە دەعوەتەکان و هاوشێوەی دەعوەتەکان و تایبەتمەند کردنیان بە دەعوەت و جیاکردنەوەیان بە خواردنی نەخت و چاك و بەرز ڕاگرتنی دانیشتگە و

---

(1) [illegible]

(2) [illegible]

مەجلیسەکانیان و پێش خستنیان و جگە لەمانەش لەوانەی کە لە زۆربەی دەعوەتەکاندا ڕچاو دەکرێت ، خواش یارمەتی دەرە !

*** نابێت وەڵامی دەعوەتێک بدەیتەوە کەوا کاری حەرامی تێدا ئەنجام دەدرێت :**

ئیمامی ([illegible]) ڕەحمەتی خوای لێبێت فەرموویەتی [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

.[1]([illegible])

واتە : ئایا ئەگەر لە دەعوەتەکەدا خراپەیەکی بینی دەگەڕێتەوە ؟ ([illegible])یش وێنەیەکی بینی لە ماڵەکەدا و گەڕایەوە ، وە([illegible])ی دەعوەت کرد و ([illegible]) پۆشاکێکی بینی هەڵواسترابوو بە دیواری خانووەکەیانەوە ، ([illegible])یش ووتی : ئافرەتان زاڵ بوون بە سەرماندا ، ئەویش ووتی : لە هەر کەسێك ترسم هەبوایە ئەوا ترسم لە سەر تۆ نەبوو ! سوێند بە خوا خواردنتان ناخۆم ، و گەڕایەوە .

[illegible] : ([illegible]) : [illegible]

.[2]([illegible])

واتە : پیاوێك خواردنێکی دروست کرد و ([illegible])ی دەعوەت کرد ، ([illegible]) فەرمووی : ئایا ماڵتان وێنەی تێدایە ؟ ئەویش ووتی :

---

[1] [illegible] : ([illegible] / [illegible]) .

[2] [illegible] : ([illegible] / [illegible]) .

بەڵێ ، ([illegible]) خۆی گرتەوە و نەڕۆیشتە ژوورەوە تـاوەکو وێنەکـە بشکێنێت و لە ناوی بەرێت .

ئەمـەش لـە بـەر ئـەو فەموودەیـەی پێغەمبـەری خـوا بـوو (ﷺ) کـە فەرموویەتی : (([illegible]))[1] .

واتە : فریشتەکان ناچنە ناو ماڵێکەوە وێنەی تێدا ببێت .

[illegible] ([illegible] ...)[2] .

واتـە : ئـەم فەموودەیـە ئـەوەی تێدایـە : کـە دروسـت نـیـە و حەرامـە بڕۆیـت بـۆ دەعوەتێـك کـەوا خراپـەکاری تێـدا ببێـت لەوانـەی کـە خـوا و پێغەمبەرەکەی (ﷺ) قەدەغەیان کردووە چونکە ڕۆیشـتن و وەڵامدانـەوەی ئەو دەعەوەتە دەرخستنی ڕەزامەندی تێدایە بەو خراپـەکاری و حـەرامانـە ، ئەنجا بۆچوونی زانایانی باس کردووە کە پوختەکـەی ئەوەیـە : ئەگـەر ئـەو دەعوەتـە حرامکـاری تێـدا هـەبوو و ئـەویش توانـای گـۆڕین و لابردنـی ئـەو حەرامانەی هەبوو ئەوا دروسـتە بـڕوات و ئامـادە ببێـت ، وە ئەگـەر توانـای گـۆڕین و لابـردنی ئـەو حەرامانـەی نەبـــوو ئـەوا دەگـەڕێـــتەوە و ئامـادە نابێت ...

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

[illegible]

واتە : مردوویەك لە خزم و كەسوكارم دەمرێت و خواردنێكی بۆ دروست دەكەن لە (٧) ڕۆژ و (٤٠) ڕۆژەی مردنیدا [واتە : خواردنی سەر حەفتانە و سەر چلە] ئەمەش بیدعەیە وەكو پێشتر فەتواتان بۆمان داوە ، بەڵام من دەڕۆم بە مەبەستی نەپچڕاندنی خزمایەتی ، ئایا حوكمی خواردنی ئەو خواردنە دروست كراوە بیدعە چی‌یە ؟

زانایانیش لە وەڵامدا فەرموویان :

[illegible]

[illegible]

[illegible]

واتــە : دروسـت نـیـە وەڵامـی ئـەو دەعوەتـە بدیتـەوە ، چـونکە ئەمـە بەشـێکە لـە بیدعــەکان ، و پێغەمبــەری خــواش (ﷺ) فەرموویــەتی : هــەر کەسێك لەم دینەدا شتێك دابهێنێت و ئەو شتەش بەشـێك نـەبێت لـەم دینـە ئەوا ئەو داهێنراوە ڕەت کراوەیە و قەبوڵ ناکرێت ، وە ئەگـەر تـۆ وازبێنیـت لـە ئامـادە بـوونی ئـەو دەعوەتـە ئـەوا ئـەم ئامـادە نەبوونـەت بەشـێکە لـە گوێڕایەڵی خوا و بەشێك نیە لە پچڕاندنی خزمایـەتی ، چـونکە پچـڕاندنی خزمایەتی بریتیە لە وازهێنان لە کارێك کە کردنی شەرعی بێت لـە چـاکە و خێر ، بەڵام ئەگەر ئامادەبوونت بە مەبەستی گۆڕین و قەدەغـە کردنـی ئـەو خراپە و بیدعەیە بێت و تۆش توانای ئەمەت هەبێت ئـەوا هیچـی تێـدا نیـە ئامادە ببیت بە مەبەستی گۆڕین و قەدەغە کردنی ئـەو خراپـە و بیدعەیـە ، بـە مــەرجێك لــەو خواردنــە نــەخۆیت کــە بــەو مەبەســتەوە بــۆت دێــنن و پێشکەشتی دەکەن ...

چوارەم : دوعای خێـر کـردن بـۆ ئـەو کەسـەی کـە دەپـژمێت ((وتشـمیت العاطس)) :

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

واتە : مەبەست بە [illegible] ئەوەیە کە دوعای بۆ بکەیت بەوەی کە خوا ڕەحمی پێ بکات و بەرەکەتی خۆیی پێ ببەخشێت ئەگەر ئەو کەسە دوای پژمینەکەی سوپاسی خوای کرد و ووتی : [illegible] ...

وە ئەگەر پژمی و سوپاسی خوای کرد ئەوا تۆیش دوعای بۆ بکە بەوەی کە پێی بڵێیت : [illegible] ...

[illegible]

بە کورتی واتە : ڕەواڵەتی ئەو فەرمان پێ کردنە ئەوەیە کە دوعا کردن بۆی واجب و پێویستە ، وە کۆمەڵێك لە زانایانیش فەرموویانە فەرزە لە سەر هەموو ئەوانەی کە گوێیان لە پژمین و سوپاس کردنی دەبێت دوعای بۆ بکەن .

پێنجەم : شوێنکەوتنی جەنازە ((اتباع الجنائز)) :

*** حوکمی شوێنکەوتنی جەنازە :**

[illegible]

ئەگەر موسڵمانێك مرد ئەوا واجب و پێویستە لە سەر هەندێك لە برا موسڵمانەكانی كەوا هەستن بە شۆردن و كفن كردن و نوێژی جەنازە لە سەر كردن و شوێن كەوتنی بۆ ناشتن و دەفن كردنی لە گۆڕستانی موسڵمانان .

[illegible]

واتە : شوێنكەوتنی جەنازە فەرزە لە سەر هەندێك لە موسڵمانان وەكو وەڵامدانەوەی سەلام ، وە زانایان كۆڕان لە سەر ئەوەی كە واجبێتی بەڕێخستنی لە بەر بەجێگەیاندنی مافی ئەو موسڵمانەیە بە سەر براكانی‌یەوە بۆیە فەرزە لە سەر هەندێك لە موسڵمانان چونكە مافەكەی بە جێدەهێنرێت بە كردار و شوێنكەوتنی هەندێكیان ...

[illegible] [1].

واتە : مەبەست بە "ئەگەر مرد شوێنی بكەوە" ئەوەیە كە شوێنی جەنازەكەی بكەویت بۆ ئەوەی نوێژی جەنازەی لە سەر بكەیت ، وە ئەگەر لە گەڵ جەنازەكەدا بیت تاوەكو دەنێژرێت ئەوا چاكتر و لە پێشترە .

* **فەزڵی شوێنكەوتنی جەنازە :**

[illegible] [2].

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

واتــە : هەرکەسـێك نوێــژ لــە سـەر جەنازەیـەك بکـات و شـوێنی نەکەوێت ئەوا [illegible])ێکی دەست دەکەوێت ، وە ئەگەر شوێنیشـی بکـەوێت ئـەوا دوو [illegible])ی دەسـت دەکـەوێت ، ووتـرا : دوو [illegible]) چـیـە ؟ فـەرمووی : بچـوکترینیان وەکـو شـاخی ئوحـد وایـە (واتـە : لـە گـەورەیی پاداشت و قورسی خێرەکەیدا لە تەرازووی چاکەکاندا) .

[illegible]

واتە : هەرکەسێك لە گەڵ جەنازەیەکدا لە ماڵەوە دەرچێت و نوێژی لە سەر بکات و ئەنجا شوێنیشی بکەوێت تاوەکو دەنێژرێت ئەوا دوو [illegible]) پاداشتی بۆ هەیە هەر یەك [illegible])ی وەکـو شـاخی ئوحـد وایـە ، وە هـەر کەسێك نوێژی لە سەر بکات و ئەنجا بگەڕێتەوە ئەوا ئەوەنـدە پاداشـتی بـۆ هەیە وەکو شاخی ئوحد .

[illegible]

واتە : ووتـرا : دوو [illegible]) چـیـە ؟ فـەرمووی : وەکـو دوو شـاخی گەورە وان لە پاداشتدا ، ([illegible])ی کوڕی ([illegible])ی کـوڕی ([illegible]) فەرمووی ([illegible]) نوێژی لە سەر جەنازە دەکرد و دەگەڕایەوە بەڵام کاتێـك فەرموودەکـەی ([illegible])ی پێگەیشـت فـەرمووی : بـە ڕاسـتی چەندەها [illegible])ی زۆرمان لە دەست داوە .

شەشەم : ئامۆژگاری کردنی یەکتر ((وإذا استنصحك فانصح له)) :

[illegible]

واتە : ئەگەر داوای ئامۆژگاری لێت کرد ئەوا پێویستە لە سەرت ئامۆژگاری بکەیت و چەورەی بۆ نەکەیت و فێڵ و غەشی لێ نەکەیت و خۆت نەگریتەوە لە دەربڕینی ئامۆژگاری بۆی ، خواش زاناترە .

[illegible]

واتە : پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی : ئایین ئامۆژگارییە ، ئایین ئامۆژگارییە ، ئایین ئامۆژگارییە ، ووتمان بۆ کێ ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ؟ فەرمووی : بۆ خوا و کتێبەکەی و پێغەمبەرەکەی و پێشەوای موسڵمانان و موسڵمانە سادەکانیش .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

واتە : وە ئامۆژگاری بۆ موسڵمانان : بەوە دەبێت کەوا هەرچی شتێکی پێ خۆش بوو بۆ خۆی ئەوا بۆ ئەوانیش پێی خۆش بێت ، وە ئەوەش کە بۆ خۆی پێی ناخۆشە بۆ ئەوانیش پێی ناخۆش بێت ، وە سۆزی بۆیان هەبێت ، وە بەزەیی بێتەوە بە بچوکەکانیاندا ، وە ڕێزیش لە گەورەکانیان بگرێت ، وە غەمبار ببێت بە غەمبار بوونیان ، وە دڵ خۆش بێت بە دڵ خۆش بوونیان ، ئەگەر چی ئەمەش زیانی هەبێت بۆی لە ڕووی دونیایەوە وەکو دابەزین و کەم بوونەوەی نرخی شتومەکی بازاڕەکانیان ، وە ئەگەر چی ئەمەش لە دەست چوونی قازانجی شتە فرۆشراوەکانی تێدا ببێت ، وە هەروەها هەموو ئەوانەشی پێناخۆش بێت کە زیانیان پێدەگەیەنێت بە شێوەیەکی گشتی ، وە دەبێت چاکێتی و خۆش حاڵی و بەردەوامی نیعمەتەکانی خوای بە سەر موسڵمانانەوە پێخۆش بێت ، وە سەریان بخات بە سەر دووژمنەکانیانەوە ، وە هەموو ئازار و ناڕەحەتییەکیان لێدوور بخاتەوە .

وە هەروەها [illegible] فەرموویەتی : ئامۆژگاری بۆ موسڵمانان بە گشتی بریتییە لە : ڕێنمایی کردنیان بۆ بەرژەوەندییەکانیان

---

[1] [illegible] .

، وە فێرکردنیـان لـە بوارەکـانی ئـایین و دیـن و دونیایانـدا ، وە داپۆشـینی عــەورەت و عەیبــە و کــەم وکورِییــەکانیان ، وە پرِکردنــەوەی کــەلێن و پێداویسـتییەکانیان ، وە سـەر خسـتنیان بـە سـەر دووژمنەکانیانـەوە ، وە بەرگیری لــێکـردنیان ، وە خـۆبەدوور گرتن لە فێـڵ لـێکردن و حەسوودی پــێبـردنیان ، وە هەرچی شتێکی پێ خۆش بوو بۆ خـۆی ئەوا بـۆ ئەوانیش پــێی خـۆش بـێت ، وە ئەوەش کە بۆ خـۆی پـێی ناخـۆشە بـۆ ئـەوانیش پێی ناخـۆش بێت ، و هاو شێوەکانی ئەمانە ...

وە لە جۆرەکـانی ئامۆژگـاری بـۆ موسـڵمانان بـە دوور خسـتنەوەی ئازار و ناڕەحەتییەکان لـێیان : پێش خستنی فـەقیر و هـەژارەکانیان ، وە فێرکردنی نەفام و نەزانەکانیان ، وە گێڕانەوەی ئەوانەیان کـە لـە گوفتـار و کرداردا لایان داوە لە حەق و ڕاستی بە نەرم و نیانی لە کـاتی گێڕنەوەیانـدا بۆ لای حەق ، وە بەزەیی پێهاتنەوە و نەرم و نیـان بـوون لـە گەڵیانـدا لـە کاتی فەرمان پێکردنیان بە چاکە و قەدەغە کردنیان لـە خراپـە بـە خۆشـی نەهێشـتن و لادانـی گەنـدەڵی و خراپـێتییـان ، ئەگـەر چـی ئەمـەش زیـانی هەبێت بۆی لە ڕووی دونیایەوە ...

حەوتەم : سەر خستنی ستەم لـێکراو ((نصر المظلوم)) :

[illegible]
[illegible]
[illegible] ...)[1].

---

[1] [illegible] : (.../...) .

واتە : سەرخستنی ستەم لێکراو واتاکەی ئەوەیە بەرگیری لێبکەیت و ستەمی لێ دوور بخەیتەوە ، جا چ ئەو ستەمە لە پارە و ماڵدا بێت یان لە ناموس و سومعەتدا بێت یان لە خوود و خوێندا بێت ئەوا واجب و پێویستە لە سەر موسڵمان کەوا برای موسڵمانی سەر بخات . . .

[illegible]

[illegible] (...)[1].

واتە : سەرخستنی ستەم لێکراو : فەرزە لە سەر هەندێك لە موسڵمانان پێی هەستن و ئەوەش گشتییە بۆ هەموو ستەم لێکراوێك ، هەروەها بۆ سەرخەرەکانیش ، لە گەڵ ئەوەشدا فەرزی سەر هەندێك ڕووبەرووی هەمووان دەکرێتەوە ئەمەش بۆچوونی ڕاسە ، وە هەندێك جار دەبێت بە فەرز لە سەر ئەو کەسەی کە بە تەنها توانای هەیە سەری بخات بە مەرجێك ئەو قەدەغەکردنی ستەمە زیان و خراپەیەکی توند و گەورەتری بە دواوە نەیەت کە لە زیان و خراپەی خودی ئەو خراپە و ستەمە توند و زیاتر بێت ، جا ئەگەر زانی یان زۆربەی گومانی بۆ ئەوە دەچوو کە

---

[1] [illegible]

سەرخستنەكەی سوودی نیيە ئەوا واجب و فەرزێتی لە سەر دەكەوێت و بنچینەی سوننەتێتی سەرخستنی هەر دەمێنێت بەو مەرجەی پێشوو ، وە ئەگەر خراپە و زیانی هەردووكیان یەكسان بوو ئەوا ئازادە لە هەڵبژاردنی هەركامێكیان ، وە مەرجی سەرخەریش بریتیيە لەوەی كە دەبێ زانا بێت بەوەی كە ئەو كردارە ستەمە .

وە سەرخستن لە گەڵ ڕوودانی ستەمەدا ڕوودەدات ئەمەش خوود و ناوەڕۆكی سەرخستنە ، وە هەندێك جار پێش ڕوودانی ستەمەكە ڕوودەدات وەكو ئەوەی كەسێك مرۆڤێك ڕزگار بكات لە دەستی مرۆڤێكی تر كە بە ستەم داوای پارە وماڵێكی لێدەكات و هەڕەشەی لێدەكات ئەگەر پێینەدات ، وە هەندێك جاریش دوای ڕوودانی ستەمەكە سەرخستن ڕوودەدات كە ئەمەیان زۆرترینیانە ...

هەشتەم : بەجێهێنانی سوێندی كەسێك سوێندی لێت خواردبێت ((إبرار القسم)) :

[illegible] .[1]

واتە : مەبەست بە "بەجێهێنانی سوێندی كەسێك سوێندی لێت خواردبێت" ئەوەیە : ئەو شتە ئەنجام بدەیت كەوا كەسی سوێند خۆر مەبەستێتی بۆ ئەوەی سوێندەكەی بە جێبێت و نەیشكێنێت و لە سەری نەكەوێت .

[illegible] (ﷺ) [illegible] (رضي الله عنه) [illegible]

[illegible]

---

[1] [illegible]

[illegible] ...)).[illegible]

واتە : کچێکی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ناردی بە دوای پێغەمبەردا (ﷺ) ... کەوا کوڕێکی لە سەرەمەرگدایە بۆ ئـەوەی پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) ئامـادەی بێت ، پێغەمبەری خوایش (ﷺ) ئەو کەسەی نـارد و فـەرمووی پـێی بڵـێ : پێغەمبەری خوا (ﷺ) سەلامت لێدەکات و فەرموویـەتی : (ئـەوەی کـە خـوا بردوویەتی‌یەوە و ئەوەشی کـە بەخشیویەتی هـەمووی هـەر هـی خوایـە ، و هەموو شتێکیش لای خوا کاتی دیاری کراوی خۆی هەیە ، لـە بـەر ئەمـە بـا ئارام بگرێت و چاوەڕوانی پاداشـت بێـت لای خـوا) ، ئـەویش نـاردی کـەوا سـوێندی خـواردووە لـە سـەر پێغەمبـەر (ﷺ) کـەوا ئامـادە ببێـت ، ئـەنجا پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەستا و ئێمەیش لە گەڵیدا هەستاین و ڕۆیشتین ...

لەم فەرموودەیەوە بۆمان دەردەکەوێت پێغەمبەری خوا (ﷺ) سوێندی کچەکەیی بە جێهێنا و ڕۆیشت بە دەم داواکەیەوە .

بەڵام ئەگەر بەجێهێنانی سوێندەکە زیـان و ناڕەحـەتی تێـدا بـوو ئـەوا لەم حاڵەتەدا بەجێی ناهێنێت ، بـە بەڵگـەی ئـەو فەرموودەیـەی کـە تێیـدا هاتووە [illegible] (رضي الله عنه) خەوی پیاوێکی پەرژین و تەفسیر کرد و ئـەنجا [illegible]

[illegible] (رضي الله عنه) فەرمووی : ((... [illegible]

[illegible] (ﷺ) [illegible] :

[illegible] : [illegible])).[illegible]

[illegible] : [illegible] ...))

[illegible] ...)).

[illegible] : [illegible] .

واتە : هەواڵم بەرێ ئەی پێغەمبەری خوا ـ باوك و دایكم بە قوربانـت بێت ـ ئایا پێكام یان هەڵەم كرد ؟ پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی : هەندێكیت پێكا و لە هەندێكیشدا هەڵەت كرد ، ÃÔõðèéê (رضي الله عنه) فەرمووی : سوێند بە خوا ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەبێت پێم بڵێیت ئەوەی كە هەڵە بـوو كامەیـە ، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی : سوێند مەخۆ .

ãèêJ Àé Êqqáä ÃéÚ Ãûþ ÊÕäáÃéÊ ÚÏ ÖÁãéê : ÐçÃäôÁç
ÇÃÉøø ãÕøì3 ãÓ ?Ÿç ÛgÊÁnãê ÇÕkrç ÕÕ nŸãéÃÇäóÒ
.[۱۱۱](ÞÊÕõãÃêãé

واتە : ئەم فەرموودەیـە بەڵگەیـە لـە سـەر ئـەوەی كـە بـەجێهێنانی سوێند كاتێك فەرمان دەكرێت بە مرۆڤـ بە جێیبێنێت ئەگەر لە توانایدا بوو بە بێ ناڕەحەتی و بە بێ زیان و زەرەر . . .

ÃÔãêõãÞÊç(ﷺ) ƑÃãõÃøôÃûþ ÕÏç: ÐçÃäôÁç : ŞÃÐõäôÁç
ǰŭÛgÃÂ ÕÕ nrç gÊÁnäÃÃ õÃøôãéÃøãé ÇÕÃÞÊÕõãÃêãÊ
õêJ Ãõ ãèÞÊÕõãÃêÉÊÕÃr õûþ ÇÃÉõãÕõç . . . õãÃêŸÇÕõéÉç
.[۱۱۲](gÊÁn

واتـە : ووتـراوە پێغەمبـەر (ﷺ) سـوێندەكەی ÃøÒõãøãêå (رضي الله عنه)ی بـە جێنەهێنا چونكە بەجێهێنانی سوێند تایبەتە بەو حاڵەتەوە كە ناڕەحـەتی و زیانی ئاشكرای تێدا نەبێت ، جا ئەگەر ناڕەحەتی و زیـانی ئاشـكرای تێـدا هەبوو ئەوا بە جێناهێنرێت . . .

---

[۱۱۱] . (ÊÕ / ČČ) : ÞŸÉnÇÉõ dÃ
[۱۱۲] . (ÐÚ / ČČ) : ÐóÃãÇ

وە ئـەم فـەرموودەیـە بەڵگەیـە لـە سـەر ئـەوەی کـە : سـوننەت نـیـە سوێند بە جێ‌بهێنرێت ئەگەر زەرەر و زیانی تێدا هەبوو .

[illegible] : (إبرار القسم) [illegible]

[illegible]

واتە : بەجێهێنانی سوێند واتای ئەوەیە ئەگەر برایەکت سوێندی لـە سەرت خوارد بە کردنی شتێك ئەوا بۆی بەجێ‌بێنە و ڕێك بکەوە لە گەڵیدا لە سەر ئەوەی کە سوێندی لە سەر خواردووە ، جا ئەگـەر سـوێندی خـوارد و ووتی : سوێند بە خوا دەبێت ئەوە و ئـەوە بکـەیت ، ئـەوا مافــی هەیـە بـە

[illegible]

سەرتەوە کەوا سوێندەکەی بۆ بە جێبێنیت و ڕێك بکەویت لە گەڵیدا ، ئیللا مەگەر بەجێهێنانی ئەو سوێندە زیانی تێدا هەبێت بۆت ... بەڵام ئەگەر دەست درێژی و ستەمی تێدا نەبوو و سوێندی لە سەرت خوارد ئەوا مافی هەیە بە سەرتەوە کەوا سوێندەکەی بۆ بەجێبێنیت و ئەوەی پێببەخشیت کە سوێندی بۆ خواردووە ئیللا مەگەر تاوان بێت ، جا ئەگەر تاوان بوو ئەوا وەڵامی مەدەرەوە و بۆی بە جێمەهێنە ، بۆ نموونە ئەگەر سوێندی لە سەرت خوارد کەوا چەند دریهەمێکی بدەیتێ بۆ ئەوەی جگەرەی (دوکەڵی) پێ بکڕێت ، ئەوا ئەمە پێویست نییە لە سەرت ، بەڵکو دروست نییە بۆت وەڵامی بدەیتەوە و ڕێك بکەویت لە گەڵیدا چونکە تۆ هاوکاری دەکەیت لە سەر تاوان و دەست درێژی و ستەم .

هەروەها لە وێنەی ئەمە : ئەگەر سوێندی خوارد کەوا سەردانی کەس نەکەیت لە برا و مام و خزم و کەسانی دۆست و نزیك ئەوا گوێڕایەڵی نەکەیت و سوێندەکەی بۆ بەجێمەهێنە ئەگەر چی باوکیشت بوو ، چونکە بەجێهێنان و گەیاندنی پەیوەندی خزمایەتی واجبە و فەرزە ، وە حەڵاڵ و دروست نییە بۆ ئەو کەوا وێنەی ئەم سوێندە بخوات ...

وە لێرەدا پرسیارێك هەیە کە بریتییە لەوەی : هەندێك جار ئەو سوێند دەخوات و تۆش سوێند دەخۆیت ، و ئەمەش زۆر جارێك لە کاتی میواندariدا ڕوو دەدات کاتێك کەوا میوانت دێت ، میوانەکە دەڵێت : سوێند بە خوا نابێت هیچ سەرببڕیت بۆم ، تۆش سوێند دەخۆیت و دەڵێیت : سوێند بە خوا سەری دەبڕم بۆت ، جا ئا لێرەدا ئایا کێ سوێندی ئەوی تر بەجێبێنێت ، یەکەم یان دووەم ؟

دەبێت سوێندی یەکەم کەس بەجێبهێنرێت چونکە مافی ئەو دامەزرا و جێگیر بووە ، و بە کەسی دووەمەیش ـ کە خاوەن ماڵەکەیە کەوا سوێندی خوارد شتێك سەر ببڕێت ـ دەڵێین : هیچ سەر مەبڕە و کەفارەت و قەربووی سوێندەکەت بەدە ، چونکە کەسی یەکەم شایستە تر و لە پێش ترە بەوەی کە سوێندەکەی بەجێبهێنرێت ...

نۆیەم : خواردن دان بە کەسانی برسی ((أطعموا الجائع)) :

[illegible]
[illegible] [1].

واتە : فەرمان کردن بە خواردن دان بە کەسانی برسی لێرەدا مەبەست پێی وایە سوننەتە ، وە هەندێك جاریش خواردن دان بە کەسانی برسی دەبێت بە واجب و فەرز لە هەندێك حاڵەتدا .

[illegible]
[illegible]
[illegible] ..." [2].

واتە : ئەمە بەڵگەیە لە سەر ئەوەی کەوا واجب و پێویستە هاوکاری و یارمەتی کەسانی برسی بدرێت لە دراوسێکان و جگە لەوانیش .

[illegible] : (ﷺ) [illegible]
[illegible] [3].

---

[1] [illegible]
[2] [illegible]

واتــە : ئــەو کەســە ئیمــان دارێکــی تــەواو نیــیە کــەوا خــۆی تێــرە و درواسێکەی بە لا شانی‌یەوە برسی‌یە و ئەمیش بەوە دەزانێت .

[illegible]

واتە : مەبەست ئەوەیە ئیمانی کامڵ و تەواو نی‌یە ، ئەمەش لە بـەر ئەوەیە کە ئەم سیفەتە بەڵگەیە لە سەر دڵ ڕەقی و زۆر ڕەزیلی و پیسـکە و چروکی و نـەبوونی پیـاوەتی و گـەورەیی بێمێشـکی و پیسـێتی نـاخی ئـەو کابرا دەوڵەمەندە .

*** فەزڵ و گـەورەیی پاداشتی خواردن دان بە موسڵمانان بـە گشـتی و فەقیر و هەژارەکان بە تایبەتی :**

[illegible]

[illegible]

واتە : ئەم فەرموودەیە : بەڵگەیەکی ڕوون و ئاشکرایە لـە سـەر ئـەوەی کـە حرامـە بـۆ دراوسێی دەوڵەمەند وازبێنێت لە دروسێکانی بە برسێتی ، بەڵکو واجب و پێویستە لە سەری ئەوەندە خواردنیان بۆ پێشکەش بکات کەوا برسێتی‌یەکانی پێ لابەرن ، هەروەها ئەوەش کە خۆیانی پێ پۆشتە بکەنەوە لە جـل و بـەرگ ئەگـەر ڕووت بـوون ، وە هـەروەها وێنـەی تـری ئەمانە لە پێداویستی‌یەکان .

[illegible]

[illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible]
[illegible] [1].

واتــە : پیاوێـك پرسـیاری كـرد لـە پێغەمبـەر (ﷺ) كـام سـیفەت و كردەوە لە ئیسلامدا چاكترە ؟ پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی : خواردن بدەی بــە دەرخــواردی موســڵمانان ، وە ســەلامیش بكــەیت لــە هــەموو ئــەو موسڵمانانەی كە دەیاناسیت و ئەوانەش كە نایان ناسیت .

: [illegible] : (ﷺ) ! [illegible] : [illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible]
[illegible] [2].

واتە : ئەی خەڵكینە : سەلام كردن لە نێوانتانا بڵاوبكەنەوە و خواردن بدەن بە موسڵمانان و پەیوەندی خزمایەتی بە جێبێنن و شەونوێژ بكەن لـە كاتێكدا كە خەڵك خەوتووە بۆ ئەوەی بچنە بەهەشتەوە بە سەلامەتی .

دەیەم : ئازاد كردنی دیل و دەست بەسەردا گیراو ((فكـوا العانـي)) :

[illegible] : [illegible] : [illegible]
[illegible] ... [illegible]
[illegible] ...) [3].

---

[1] [illegible] .
[2] [illegible] .
[3] [illegible] .

واتــە : مەبەســت بــە "[illegible]" ئەوەیــە کــە : دیــل و بەندکراوەکان ڕزگار بکـەن ... وە[illegible]) فەرموویـەتی : ڕزگـار کردنـی دیل و بەند کراو واجب و پێویستە لە سەر هەندێك لە موسڵمانان کـە بتـوانن بەو کارە هەستن ئەمەش ووتەی زۆرینەی زانایانە ...

یازدەیــەم : هاوکــاری کــردن و بــەدەم یــەکترەوە هــاتن ((التعــاون والتکاتف)) :

یەکێکی تر لە مافەکانی موسڵمان بە سەر برای موسڵمانی‌یەوە بریتـی‌یـە لە : **هاوکاری کردنی یەکتر** لە سەر چاکە کاری و خۆپارێزی کـردن لـە تاوان و **بەدەم یەکترەوە هاتن** لە کاتی تەنگانە و ناهەمواری و ناڕەحەتیدا [illegible] : ﴿**وَتَعَاوَنُواْ عَلَى الْبرِّ وَالتَّقْوَى**﴾ [[illegible] : [illegible]] .

واتە : **هاوکاری یەکتر بکەن** لە سەر چـاکە کـاری و خۆپـارێزی کردن لە تاوان .

[illegible] : (**التعــاون** [illegible]

[illegible] **التقوى** [illegible] ...

[illegible]

[illegible] ...

[illegible]

[illegible] .

[illegible]
[illegible] (...)[illegible].

واتە : (**التعاون**) هاوکاری کردن : یارمەتی دانی یەکتر دەگەیەنێت ، بەوەی کە خەڵك هەندێکیان یارمەتی هەندێکی تریان بدەن لە سەر چاکە کاری و خۆپارێزی کردن لە تاوان ، (**البِرّ**) : بریتی‌یە لە کردنی چاکە ، وە (**التقوی**) بریتی‌یە لە خۆپارێزی کردن لە خراپە و تاوان .

جا ئەوەی کە چاکەی تێدایە هاوکاری کردن تێیدا بریتی‌یە لەوەی کە یارمەتی برادەر و هاوەڵەکەت بدەیت لە سەر کردنی ئەو چاکەیە و کار ئاسانی کردن بۆ ئەنجام دانی ...

وە ئەوەی کە خراپەی تێدایە هاوکاری کردن تێیدا بریتی‌یە لەوەی کە برادەر و هاوەڵەکەت ووریا و ئاگادار بکەیتەوە لەو خراپەیە و تا لە تواناتیشدا هەیە ڕێگری لێبکەیت بۆ ئەنجام نەدانی و ئامۆژگاری ئەو کەسەیش بکەیت کە دەیەوێت ئەنجامی بدات بە نەکردنی ئەو خراپەیە بەم شێوەیە .

(**البِرّ**) : بریتی‌یە لە کردنی چاکە ، وە هاوکاری کردن تێیدا بریتی‌یە لەوەی کە یارمەتی بدەیەت و کارئاسانی بکەیت بۆ خەڵك لە سەر ئەنجام دانی ، وە (**التقوی**) بریتی‌یە لە خۆپارێزی کردن لە خراپە و تاوان ، وە هاوکاری کردن تێیدا بریتی‌یە لەوەی کە ببیتە ڕێگر و بەربەست لە نێوان

[illegible] [illegible] : [illegible] ([illegible]) .

خەڵك و ئەنجامدانی ئەو خراپەیەدا ، وە ووریا و ئاگاداریان بکەیتەوە لەو خراپەیە ...

[illegible] (ﷺ) : «... [illegible] ...» [1].

واتە : هەر کەسێك لە پێویستی برای موسڵمانیدا بێت ئەوا خوا لە پێویستیدا دەبێت ، و هەر کەسێك ناڕەحەتی‌یەك لە سەر موسڵمانێك لابەرێت ئەوا خوا ناڕەحەتی‌یەك لە ناڕەحەتی‌یەکانی قیامەتی لە سەر لادەبات ...

[illegible] [٥٨].

واتە : ئەگەر تۆ لە هاوکاری کردنی براکەتدا بیت بە جێبەجێ کردنی پێداویستی‌یەکانی و یارمەتی دانی بۆ دابین کردنی ئەوا خوای پایەبەرز یارمەتیت دەدات لە پێداویستی‌یەکاندا و هاوکاریت دەکات بۆ دابین کردنی وەك پاداشتێکی بەرامبەر بە یەکتر .

[illegible] ...

[illegible] [1].

[illegible]

[illegible]

[illegible]

واتە : لە ڕیوایەتێکی تردا هاتووە : خوای پەروەردگار لە هاوکاری بەندەکەیدایە چەندێك بەندە لە هاوکاری برای موسڵمانیدا بێت ...

وە ئەم فەرموودەیە هاندانی تێدایە بۆ هاوکاری کردنی یەکتر و بە چاکە هەڵسوکەوت کردن و کراوەیەتی لە ڕووی یەکتردا ، وە ئەوەشی تێدایە کە پاداشت لە جۆری کردارەکان دەبێت .

[illegible]

[illegible] :

[illegible][1] .

واتە : ناڕەحەتی ئەو تەنگیەتانێ کە دێت بە سەر مرۆڤدا و ناهەمواری دەکات ، و هەست بە غەم و پەژارە دەکات ، جا ئەگەر ئەم تەنگی و ناڕەحەتیە لە سەر براکەت لابەریت ئەوا خوا ناڕەحەتیەك لە ناڕەحەتیەکانی قیامەتی لە سەر لادەبات .

وە لابردنی ناڕەحەتیەکان بە چەند شێوازێك دەبێت :

---

[1] [illegible] .

ئەگەر ناڕەحەتی‌یەکە ماڵی و مادی بوو ئـەوا لابردنـی بـەوە دەبێـت کە ئەوەندە ماڵ و مادەی بـدەیتێ کـە ناڕەحەتی‌یەکـەی پێلادەبرێـت ، وە ئەگەر مەعنەوی بوو ئەوا بە سوور بوون لە سەر گێڕانەوەی (مەعنەویاتی) و گێڕانەوەی باوەڕبەخۆ بوونی تاوەکو ناڕەحەتی‌یەکەی لـە سـەر لادەچـێت ، وە ئەگەر ناڕەحەتی‌یەکە غەم و پەژارە بوو ئـەوا لابردنـی بـەوە دەبێـت کـە دڵی بدەیتەوە و باری سەر دڵی کەم کەیتـەوە و بـۆی ڕوون بکەیتـەوە کـەوا تەنگانەکان بەردەوام نابن ، و بەردەوامی حاڵەتێك مەحاڵـە ، و بۆشـی ڕوون بکەیتەوە کە ئەو تەنگی و ناڕەحەتی‌یـە چـەند پاداشـتی گـەورەی تێدایـە ، تاوەکو ناڕەحەتی‌یەکەی لە سەر کەم بێتەوە .

دوانزەیەم : خۆپاراسـتن و خـۆدوور ڕاگـرتن لـە سیفەتە خراپـەکان لـە ئاسـتی یـەکتردا ((التــحرز والابتعـاد عـن الصـفات السـيئة تجـاه بعضـهم البعض)) :

بنەما و بنچینە (Ộøöj ậ) لـەم خاڵـەدا بریتی‌یـە لـە ئایـەتی (١٢)ی سورەتی (ǧ ǟǞǜ ǚ) و فەرموودەکەی (ǟǞ ǚ ǙǘǕ رضي الله عنه) :

ǟǞǜ ǚ ǙǘǕ : ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴾ [ǜǛ : ǧ ǟǞǜ ǚ] .

واتە : ئەی ئەو کەسانەی باوەڕ و ئیمانتـان هێنـاوە خۆتـان بـە دوور بگـرن لـە زۆربـەی گومانـەکان چـونکە هەنـدێك لـە گومانـەکان تاوانـە ، و چاودێری یەکتر مەکەن ، و غەیبەت و زەمی یەکتر مەکەن .. ئایا یـەکێك لـە

ئێوە پێ‌ی‌خۆشە کەوا گۆشتی برای خۆی بخوات بە مردوویی کە پێتان ناخۆشە ، و خۆپارێزی بکەن لە پێچەوانە کردنی فەرمانەکانی خوا و تاوانکاری .. خوای پەروەردگار لێبووردە و بە بەزەیی‌یە .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

تنبيهٌ لطلبة العلم :

واتــە : ئامـان وریـای گومـان بـن چـونكە گومـان درۆتـرین ووتـەی دەروونە ، و چـاوە چـاوە مەكـەن بـۆ موسـڵمانان ، وجاسوسـی مەكـەن ، و پێشبڕكێ مەكەن بۆ دونیا ، و حەسودی بە یەكتر مەبەن ، و نرخی شتومەك لە سەر یەكتر گران مەكەن ، و ڕقتان لـە یـەكتر نـەبێت ، و پشـت لـە یـەكتر هەڵمەكەن ، و مامەڵە و كڕین و فرۆشتن مەكەن بە سەر مامەڵـەی یـەكتر ، و خوازبێنی ژن مەكەن بە سەر خوازبێنی براتان تـاوەكو ئـەو مـارەی دەكـات یان وازدێنێت ، وە ببن بە بەندەی خوا و برای یەكتر .

موسـڵمان بـرای موسـڵمانە سـتەم و زوڵمـی لێناكـات ، و خیانـەتی لێناكات ، و درۆی لـە گەڵـدا ناكـات و بـە درۆشـی ناخاتـەوە ، و دەسـت بـە سـەری ناكـات ، و سەرشـۆڕی ناكـات ، و بـە چـاوی سـووك و كـەم ڕێـزەوە سەیری ناكات ، وە هەر كەسێك لە پێویستی برای موسڵمانیدا بێت ئەوا خوا لە پێویستیدا دەبێت ، و هـەر كەسـێك ناڕەحەتی‌یـەك لـە سـەر موسـڵمانێك لابـەرێت ئـەوا خـوا ناڕەحەتی‌یـەك لـە ناڕەحەتی‌یـەكانی قیامـەتی لـە سـەر لادەبات ، و هەر كەسێك عەیبە و كـەم وكـوڕی موسـڵمانێك داپۆشـێت ئـەوا خوا عەیبـە و كـەم وكـوڕی دادەپۆشـێت لـە قیامەتـدا ، لـە خـوا ترسـان ئـا لێرەدایە ـ سێ جار ئاماژەی كرد بۆ سنگی ـ ، بەسە بۆ خـراپێتی موسـڵمان

[illegible] (وهو أهم الروايات) [illegible]
[illegible] أجمع ما وقفتُ عليه من طرق هذا الحديث [illegible]
[illegible]

کە بە چاوی سووك و کەم ڕێزەیی‌یەوە سەیری برای موسڵمانی بکات ، هەموو موسڵمانێك خوێن و ماڵ و ناموسی حەرامە لە سەر موسڵمان .

خوا سەیری لاشە و وێنەتان ناکات بەڵکو سەیری دڵ و کردەوەکانتان دەکات ـ وە بە پەنجەکانی ئاماژەی کرد بۆ سنگی ـ ، وە فەرمووی : سوێند بەو خوایەی کە نەفس و دەروونی منی بە دەستە دوو کەس نی‌یە خۆشەویستی یەکتربن و جیاوازی بکەوێتە نێوانیانەوە ئیللا بە هۆی تاوانێکەوە نەبێت کە یەکێکیان ئەنجامیداوە ، هەروەها فەرمووی : موسڵمان شەش مافی هەیە بە سەر موسڵمانەوە : دوعای بۆ دەکات ئەگەر پژمی ، و سەردانی دەکات ئەگەر نەخۆش کەوت ، و ئامۆژگاری دەکات ئەگەر دیار نەبوو یان ئامادەش بوو ، و سەلامی لێدەکات ئەگەر پێی گەیشت ، و وەڵامی دەداتەوە ئەگەر دەعوەتی کرد ، و شوێنیشی دەکەوێت ئەگەر مرد ، وە قەدەغەی کردووە موسڵمان قسە لە گەڵ موسڵماندا نەکات و پشتی لێ‌هەڵبکات زیاتر لە سێ ڕۆژ .

[illegible] [1] .

واتە : ئەم فەرموودەیە فەرموودەیەکی زۆر گەورەیە و چەندین سوود و ئاکار و ئادابی لە خۆ گرتووە کە موسڵمانان پێویستیان پێ‌یان هەیە .

[illegible] (... [illegible]) [2] .

---

[1] [illegible] .

[2] [illegible] .

واتــە : مەبەســت بــە "موســڵمان بــرای موســڵمانە" بریتـیـە لــە : برایەتی ئیسلام .

لـەم ئایـەت و فەرموودەیـەوە بۆمـان دەردەکـەوێت چـەندین **سـیفەت و ڕەوشت و ئاکاری خـراپ** هەیـە کـەوا پێویسـتە **خۆپـارێزی لێبکرێـت و خـۆی لـێبەدوور ڕابگرێت لە ئاستی یەکتردا** کەوا بریتین لە :

Ø Č **گومانی خراپ بردن بە یەکتر** ﴿اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ﴾ .. ((**إيَّاكُم والظن فإنَّ الظنَّ أكذبُ الـحديث**)) :

[illegible]

واتــە : فــەرموودەی "ئامـان ووریـا بـن لـە گومـان بـردن بـە یـەکتر" مەبەست پـێی ئەوە نـیـە کە وازبهێنرێـت لـە کـارکردن بـەو گومانـەی کـەوا زۆرجارێـك حوکمـە شـەرعی‌یەکانی پێـوە بەنـدە ، بـەڵکو مەبەسـت ئەوەیـە وازبهێنرێت لە گەڕان و بەجێهێنانی ئەو گومانەی کە زەرەر و زیانی هەیە بە گومان پـێبراو ، هەروەها لەو گومانەی کە دەکەوێتە نا دڵەوە بە بێ بەڵگە ، چونکە سەرەتای گومان بریتی‌یە لە خوتورە و ووتەی دەروون کە ناتوانرێت ڕەت بکرێتەوە ، وە ئـەوەش کـە مرۆڤــ توانـای بـە سـەردا نـەبێت ئـەرك و تەکلیفی پێ ناکەوێتە سەر و ئەم فەرموودەیەش پاڵپشـتی ئەمـە دەکـات :

کـە پێغەمبـەر (ﷺ) فەرموویـەتی : "خـوا چاوپۆشـی ئـەوەی کـردووە بـۆ ئوممەتەکەم کە دەروونی پێ‌ڕادەگەیەنێت" ..

[illegible]

واتـە : مەبەسـت بـە گومـان لێردا بریتی‌یـە لـە تاوانبـار کردنێـك کـە هۆکاری نی‌یە وەکو ئەوەی کەسێك پیاوێك تاوانبار بکات بە خراپـەکاری بـە بێ ئەوەی شتێکی پێوە دیار بێت کە داخوازی ئـەوە بکـات ، بۆیـە لـە بـەر ئەمـە بەدوایـدا فەرموویـەتی : "چـاودێری یـەکتر مەکـەن" چـونکە مرۆڤـ خوتورەی تاوانبارکردن کەوتە دەروونیوە دەیـەوێت بـە دوایـدا بگـەڕێت بـۆ جێ‌بـەجێکردن و بـە دیهێنـانی بۆیـە چـاودێری دەکـات و لێدەکۆڵێتـەوە و دەگەڕێت و دەبیسێت لە بەر ئەمە ئەوەی لـێ‌قەدەغە کراوە .

[illegible] : ﴿ اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ﴾ [illegible] : ﴿ وَلَـا تَجَسَّسُـوا ﴾ [illegible] : ﴿ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ﴾ . . .

وە ئەم فەرموودەیە گونجاوە لە گەڵ ئەم ئایەتەدا کـە خـوای گـەورە تێدا فەرموویەتی : ﴿خۆتان بە دوور بگـرن لـە زۆربـەی گومانـەکان چـونکە هەندێك لە گومانەکان تاوانە ، و چاودێری یەکتر مەکەن ، و غەیبەت و زەمی یـەکتر مەکـەن﴾ جـا دێڕیەنـدی ئایەتەکـە بەڵگەیـە لـە سـەر فـەرمان کـردن بـە

پاراستنی سومعەتی موسڵمان بەو پەڕی پارێزگاری لە بەر پێشکەوتنی ڕێگرتن و قەدەغەکردنی ڕۆچوون لە شکاندنی سومعەتی موسڵمان بە گومانی خراپ بردن ، جا ئەگەر گومانکار بڵێت : من دەگەڕێم بۆ ئەوەی دڵنیا بم ، ئەوا پێی دەوترێت : ﴿چاودێری یەکتر مەکەن﴾ ، جا ئەگەر ووتی : من دڵنیا بووم بە بێ چاودێری کردن ، ئەوا پێی دەوترێت : ﴿غەیبەت و زەمی یەکتر مەکەن﴾ ...

[illegible]

واتە : وەسف کردنی گومان بەوەی کە تووندترین شێوازی درۆیە لە گەڵ ئەوەشدا کە درۆیەکی بە ئەنقەست کەوا بە هیچ شێوازێك لە سەر گومان بنیات نەنراوە توندترە لەوەی کە بنیات نراوە لە سەر گومان : بۆ ئاماژە کردنە بۆ ئەوەی کەوا ئەو گومانەی کە قەدەغە کراوە بریتی‌یە لەوەی کە لە سەر هیچ شێك بنیات نەنراوە کەوا دروست بێت پشتی پێببەسرێت و بکرێت بە بنەمایەك و باوەڕی پێبکرێت ، جا ئەو کەسەی باوەڕ بەوە بکات دەبێت بە درۆزن ، وە گومان لە بەر ئەوە توندترە لە درۆ چونکە درۆ خۆی لە بنەڕەتدا ناشیرین و نابەجێیە و پێویستی بە زەم کردن نی‌یە بە پێچەوانەی گومانەوە کەوا خاوەنەکەی بە بۆچوونەی گەندەڵەی خۆی وادەردەبڕێت کە

[illegible]

پشتی بە شتێك بەستووە بۆیە وەسف كراوە بەوەی كەوا توندترین شێوازی درۆیــە بــە مەبەسـت ڕۆچـوون لـە زەم كـردن و دوور خسـتنەوە لـێی ، وە ئاماژەشە بۆ ئەوەی كەوا هەڵخەڵەتانـدن بـە گومـان زیـاترە لـە درۆی ڕووت چونكە گومان زۆر جارێك شاراوەیە و درۆی ڕووتیش ئاشكرایە . . .

٢ ـ چاودێری كردنی یەكتر ﴿**وَلَا تَجَسَّسُوا**﴾ و گـەڕان بـە دوای كـەم و كوڕی یەكتردا ((**ولا تـحسسـوا**)) :

أ / **چاودێری كردنی یەكتر** ﴿**وَلَا تَجَسَّسُوا**﴾ :

[illegible]

[illegible] .

واتە : لە بـەر ئـەوە فەرموویـەتی : "چـاودێری یـەكتر مەكـەن" چـونكە مرۆڤـ خوتورەی تاوانباركردن كەوتە دەروونیوە دەیەوێت بە دوایدا بگەڕێت بۆ جێبەجێكردن و بە دیهێنـانی بۆیـە چـاودێری دەكـات و لێدەكۆڵێتـەوە و دەگەڕێت و دەبیسێت لە بەر ئەمە ئەوەی لـێقەدەغە كراوە .

ب / **گەڕان بە دوای كەم و كوڕی یەكتردا** ((**ولا تـحسسـوا**)) :

[illegible]

[illegible] ...

[illegible] : ﴿ **اذْهَبُواْ فَتَحَسَّسُواْ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ** ﴾.

واتە : مەگەڕێن بە دوای كەم و كوڕی خەڵكدا و شوێنی مەكەون .

[illegible]

[illegible]

[illegible] :

[illegible]

واتە : بنەوای ئەم ووشەیە (**تـحسسـوا**) بە بێ خـاڵ لـە ([illegible])وە وەرگیراوە کە یەکێکـە لـە پێـنج ئەندامـە هەسـتیارەکە ، وە (**تَجَسَّسُوا**) بـە خاڵەوە لە ([illegible])ەوە وەرگیراوە بە واتای تاقیکردنەوەی شت بە دەست کە ئەویش یەکێکە لە ئەندامە هەستیارەکان ، کەواتە ئەوەی کە بە بێ خاڵە (**تـحسسـوا**) گشـت گیرتـر و بـەرفراوان تـرە ، وە([illegible]) فەرموویـەتی : هـەردووکیان یـەك واتایـان هەیـە ، وە([illegible]) فەرموویەتی : بە خاڵەوە (**تَجَسَّسُوا**) بریتی‌یە لە گەڕان بە دوای کەم و کوڕی یەکتردا و بە بێ خاڵ (**تـحسسـوا**) بریتی‌یـە لـە گـوێگرتن بـۆ قسـە و باسـی نێوان خەڵك ، و ئەمەش ([illegible]) گێڕاوی‌یەتـەوە لـە ([illegible])ەوە کە یەکێکە لە شوێنکەتە بچوکەکانی صـەحابە ([illegible]) ، وە ووتراوە : بە خاڵەوە (**تَجَسَّسُوا**) بریتی‌یـە لـە گـەڕان بـە دوای نـاوەڕۆکی شتەکاندا و زیاتریش بـۆ خراپـە دەووترێـت ، وە بـە بـێ خـاڵ (**تـحسسـوا**) بریتی‌یـە لـە گـەڕان بـە دوای ئـەو شـتانەدا کـە بـە چـاو و گـوێ هەسـتیان پێدەکرێت و دەدۆزرێنـەوە و([illegible]) ئـەم ووتـەیـەی هەڵبـژاردووە و بـە ڕەوای زانیوە ، وە ووتراوە : بـە خاڵـەوە (**تَجَسَّسُوا**) بریتی‌یـە لـە گـەڕان و ووردبوونەوەی کەسێك بە دوای شتێکدا لە پێناو کەسێکی تردا ، وە بـە بـێ

خاڵ (تحسسوا) بریتی‌یه له گه‌ڕان و ووردبوونه‌وه‌ی که‌سێك به دوای شتێکدا بۆ خۆی و ئه‌م ووته‌یه‌ش هه‌ڵبژێردراوی [illegible]ـه .

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] .[1]

واته : حاڵه‌تێك هه‌یه ده‌رده‌هێنرێت و جیا ده‌کرێته‌وه له قه‌ده‌غه‌کراوێتی چاودێری کردنی یه‌کتر ئه‌ویش بریتی‌یه له‌و حاڵه‌ته‌ی که ئه‌گه‌ر چاودێری کردن ته‌نها ڕێگایه‌ك بوو بۆ ڕزگار کردنی که‌سێك له تیاچوون ، بۆ نموونه وه‌ك ئه‌وه‌ی که‌سێکی باوه‌ڕپێکراو هه‌واڵ بدات که‌وا فلانه که‌س که‌سێکی تری بردووه بۆ چۆڵه‌وانی‌یه‌ك بۆ ئه‌وه‌ی بیکوژێت به زوڵم و سته‌مکاری یان ئافره‌تێکی بردووه بۆ ئه‌وه‌ی زینا و داوێن پیسی له گه‌ڵدا ئه‌نجام بدات ، ئا له‌م حاڵه‌ت و شێوازه‌دا دروسته چاودێری بکرێت و بگه‌ڕێیت به دوای ئه‌وه‌دا له ترسی له ده‌ست ده‌رچوونی کاتی فریاکه‌وتنی ...

[illegible] غه‌یبه‌ت و زه‌م کردنی یه‌کتر ﴿وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا﴾ :
[illegible] :

---

[1] [illegible] .

[illegible]

واتــە : جیــاوازی هەیــە لــە نێــوان زانایانــدا ســەبارەت بــە پێناســەی (غەیبەت) و حوکمەکەی ، جا سەبارەت بە پێناسەی (غەیبەت) :

([illegible]) فەرموویەتی : غەیبەت بریتی‌یـە لـەوەی کـە مرۆڤــ باسی کەم و کوڕی کەسێکی تر جگە لە خۆی بکات بە بێ ئـەوەی پێویسـت بەوە بکـات ئـەو باسـە بکرێـت ، وە ([illegible]) فەرموویـەتی : پێناسـەی (غەیبەت) ئەوەیە کە باسی براکەت بکەیت بـەوەی کـە پـێی نـاخۆش بێـت ئەگەر پێیبگات ، وە([illegible]) فەرموویەتی : (غەیبەت) ئەوەیە کـە باسـی مرۆڤــ بکەیت بە خراپە ئەگەر چی ئەوەشی تێدا بێت لە کاتێکدا کە نا دیارە و ئامادە نی‌یە ، وە ([illegible]) فەرموویەتی : غەیبەت بریتی‌یە لە باس کردنی کەسێك بەوەی کە پێی‌ناخۆشە جا ئەو بـاس کردنـە پەیوەنـدی بـە لاشـەی کەسەکەوە بێت یان ئایین و دینی یان دونیای یان دەروونی یان رووخسـار و دیمەنی یان ڕەوشت و ئاکاری یان ماڵ و سامانی یان باوکی یان منداڵی یـان خێزانی یان خزمەت کارەکەی یان جل و بەرگ و پۆشاکەکەی یان جموجـوڵ و هاتووچــۆکردی یــان ڕووخۆشــی و کراوەیــەتی ڕوومــەتی یــان ڕوو درژی کەسەکە یان جگە لەمانە لەوەی کە پەیوەندی بەو کەسەکەوە هەیە هـەموو

ئەمانە یەکسانن و بە غەیبەت دژمێردرێن ، وە ئەو باس کردنە بە ووتە بێت یان بە ئاماژە بێت یان بە نیشانە بێت یەکسانە و هەر بە غەیبەت دژمێردرێت ...

[illegible]

[illegible] : "أتدرون ما الغيبة ؟ قالوا : الله ورسوله أعلم ، قال : ذكرك أخاك بما يكرهه ، قال : أفرأيت إنْ كان في أخي ما أقول ؟ قال : إنْ كان في أخيك ما تقول فقد اغتبته ، وإنْ لم يكن فيه ما تقول فقد بهته" ... [illegible]

[illegible]

واتە : وە ئەوانەی کە دەڵێن مەرج نی یە کەسەکە خۆی نادیار بێت ئەم فەرموودە بەناوبانگە دەکەنە بەڵگە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) تێیدا بە هاوەڵانی فەرموو: **"ئایا دەزانن غەیبەت چی یە؟ ووتیان : خوا و پێغەمبەرەکەی زانا ترن ، فەرمووی : (غەیبەت) ئەوەیە کە باسی براکەت بکەیت بەوەی کە پێی ناخۆش بێت ، ووتی : ئەی ئەگەر ئەوەی کە دەیڵێم لە براکەمدا هەبێت ؟ فەرمووی : ئەگەر ئەوەی کە دەیڵێیت لە براکەتدا هەبێت ئەوا غەیبەتیت کردووە ، وە ئەگەر تێیدا نەبوو ئەوا بوختیانت بۆ کردووە"** ... چونکە لەم

فەرمووودەیەدا باس کردنەکەی بەند نەکردووە بە نادیاری کەسەکەوە بۆیە ئەمەش بەڵگەیە لە سەر ئەوەی کە جیاوازی نی یە لە نێوان ئەوەدا کە ئەو باس کردنە بە نادیاری کەسەکەوە بێت یان بە ئامادە بوونی .

بەڵام ووتەی ڕاست ئەوەیە کە غەیبەت تایبەتە بە حاڵەتی نادیاری و ئامادەنەبوونی کەسەکەوە لەبەر ڕچاوکردنی دارشتنی بنەوای ووشەی ([illegible])وە ، وە زانایانی زمانەوانیش ئەم بۆچوونەیان یەکلاکردووەتەوە و هەڵیانبژاردووە ، ([illegible]) فەرموویەتی : غەیبەت بریتی یە لە باس کردنی کەسێك بەوەی کە پێی ناخۆشە لە کاتێکدا کە نادیارە و ئامادە نی یە ، هەروەها ([illegible]) و جگە لەمانیش لە زانایان بەندیان کردووە بە حاڵەتی نادیاری کەسەکەوە و دواترینیان ([illegible])یە کە فەرموویەتی : غەیبەت بریتی یە لەوەی کە لە پشتەملەوە قسە دەربارەی مرۆڤێك بکەیت بەوەی کە پێی ناخۆشە ئەگەر بیبیسێت ئەگەر چی ڕاستیش بێت ، هەروەها فەرموویەتی : وە حوکمی درکە و ئاماژەش بە مەبەستەوە بە هەمان شێوەیە ، وە ووتەی ئەو زانایانەی کە بە شێوازێکی ڕەها و بێ بەند فەرموویانە : درکە و ئاماژەش هەر بە غەیبەت دەژمێردرێت بەوە لێکدەدرێتەوە و بەند دەکرێت کە بە مەبەستەوە بێت ... بەڵێ باس کردنی کەسێك ڕووبەڕوو بەوەی کە پێی‌ناخۆشە حەرامە چوونکە دەچێتە ژێر بابەتی جوێن و قسە پێووتنەوە .

أما حكمها : [illegible] **[illegible]**

[illegible] :

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] .[illegible]

واتە : سەبارەت بە حوکمەکەی ([illegible]) لە کتێبی ([illegible])دا فەرموویەتی : غەیبەت و دووزوبانی هەردووکیان حەرامن بە یەکدەنگی و کۆڕای زانایان لە کاتێکدا کە بەڵگەیەکی زۆر لەم بارەیەوە هاتووە ، وە لە کتێبی ([illegible])شدا بە دوای ([illegible])ەوە فەرموویەتی : غەیبەت لە تاوانە بچووکەکانە ([illegible]) ، بەلاّم کۆمەڵێك لە زانایان لەمەدا ڕەخنەیان لێگرتووە ، وە ([illegible]) لە (تەفسیر)ەکەیدا یەکدەنگی و کۆڕای زانایانی

[illegible]

(ţ ĀPoā) باس کردووە سەبارەت بەوەی کە غەیبەت لە تاوانە گەورەکانە (ÄāĞā) چوونکە پێناسەی تاوانی گەورەی بە ڕاستی بەسەردا دەسەپێت چوونکە غەیبەت کردن هەڕەشەی توندی لە سەر هاتووە ، وە (Ůø3ǿģā) فەرموویەتی : نەم بینیووە کەس لە زانایان بە ڕاشکاوی بڵێت غەیبەت لە تاوانە بچووکەکانە (ÄāÔā) جگە لە خاوەنی کتێبی (ģĒā) و (ŮøāĀā) نەبێت ، وە هەندێك لە زانایان بە ڕاشکاوی فەرموویانە : غەیبەت لە تاوانە گەورەکانە (ÄāĞā) ، جا ئەگەر یەکدەنگی و کۆڕای زانایان (ţ ĀPoā) سەلمێنراو نەبێت ئەوا لە ڕوون کردنەوە و شیکردنەوە کەمترمان لە دەست نایەت : جا هەر کەسێك غەیبەتی دۆستێك لە دۆستەکانی خوا یان غەیبەتی زانایەك بکات ئەوە وەکو غەیبەت کردنی کەسێکی نەناسراو نی‌یە بۆ نموونە .

وە زانایان فەرموویانە : ڕێکخەری غەیبەت بریتی‌یە لەوەی کە باسی کەسێك بکرێت بەوەی کە پێی‌ناخۆشە ، وە ئەمەش دەگۆڕێت بە پێی گۆڕینی ئەوەی کە دەووترێت سەبارەت بەو کەسە ، وە هەندێك جار بە توندی ئاڵۆزی دەکات و ئاڵۆز کردن و ئازار دانی موسڵمانیش حەرامە .

وە لەو فەرموودانەی کە (ßŞøøĀā) باسی کردووە سەبارەت بە حەرامێتی غەیبەت کردن بریتی‌یە لە فەرموودەکەی (Ë Ģþ) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) تێیدا فەرموویەتی : "کاتێك بەرز کرامەوە بۆ ئاسمان دام بە لای کەسانێکدا نینۆکیان هەبوو لە مس و ڕوومەت و سنگی خۆیانیان پێ دادەڕنی ، ووتم : ئەی جبریل ئەوانە کێن ؟ فەرمووی : ئەوانە ئەو کەسانەن کەوا گۆشتی خەڵك دەخۆن و دەکەونە ناو باسی شکاندنی سومعەت و ناوبانگیانەوە" ، هەروەها فەرموودەکەی (ÁāĉāĀĒè) کەوا پێغەمبەری خوا (ﷺ) تێیدا فەرموویەتی : "**بە ڕاستی لە گەورەترین بەشەکانی ریبا**

بریتی‌یە لە زوبان درێژی کردن بۆ شکاندنی سومعەت و ناوبانگی موسڵمان بە بێ حەق" ... جا ئەم هەڕەشەیە لەم فەرموودانەدا بەڵگەیە لە سەر ئەوەی کەوا غەیبەت لە تاوانە گەورەکانە ([illegible]) ، بەڵام بەند کردنی غەیبەت کردن لە هەندێك لە فەرموودەکاندا بەوەی کەوا ئەگەر بە ناحەق بێت ئەو غەیبەتانە دەردەکاتە دەرەوە کەوا بە حەق دەکرێن چوونکە ئەوە یەکلاکرایەوە کەوا غەیبەت بریتی‌یە لە باس کردنی کەسێك بەوەی کە تێیدا هەیە .

[illegible] **خۆویستی و بەرهەڵستکاری کردنی یەکتر ((ولا تنافسوا))** :

[illegible]

[illegible]

[illegible] (١) .

واتە : خۆویستی بریتی‌یە لە ئارەزووکردنی شتێك و تاك خوازی تێیدا ، ووتراوە : واتای فەرموودەکە بریتی‌یە لە بەرهەڵستکاری کردنی یەکتر لە ئارەزووکردنی دونیا و هۆکار و ڕێگا و بەشەکانی .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (٢) .

(١) [illegible]

(٢) [illegible]

واتە : مەبەست بە "بەرهەڵستکاری کردنی یەکتر مەکەن" ئەوەیە : پێش برکێی یەکتر مەکەن لە شتە دونیایی‌یەکاندا ، وە مەبەستش ئەوەیە داخوازی کردنی خۆدەرخستن لەوەی کە لە لای هاوەڵەکانی‌دایە و خۆبەزل زانین و فیزکردن بە سەریاندا و بەرهەڵستکاری کردنیان لە پلەوپایەیاندا و دەست درێژی کردنە سەریان و حەسودی پێبردنیان لەوەی کە خوا پێی بەخشیوون ، بەڵام پێش برکێ و ئاواتەخوازبوون و حەسودی بردن لە سەر خێر و ڕێگاکانی چاکە ئەوا ئەمە لەم بابەتە نی‌یە بە هیچ شێوەیەك ، هەروەها ئەو کەسەی کە پرسیار دەکات سەبارەت بەوەی کە نایزانێت لە زانست و چاکە ئەوا ئەمەش بە چاودێری کاری یەکتر ناژمێردرێت .

Ø Đ حەسودی بردن بە یەکتر ((**ولا تحاسدوا**)) :

[illegible]

واتە : **حەسودی** : بریتی‌یە لە خۆزگە خواستنی کەسێك بە نەمانی ناز و نیعمەتی خوا بە سەر کەسێکەوە کە شایستەیەتی بە شێوەیەك کەوا گشتگیر تر بێت لەوەی کە هەوڵ بدات بۆ ئەوە یان هەوڵ نەدات ، جا ئەگەر هەوڵی دا ئەوا دەبێت بە ستەمکار و دەست درێژیکار ، وە ئەگەر هەوڵی بۆ

[illegible]

نـەدا و دەری نەخسـت و نەشـبووە هۆکارێـك بـۆ جـەخت کردنـەوە لـە هۆکارەکانی نـاخۆش حـاڵی کـەوا موسـڵمانی لـێقەدەغە کـراوە لـە ئاسـتی موسڵماندا ئەوا سەیر دەکرێت : جا ئەگەر رێگـر لـە دەرنەخسـتن و نەبوونـە هۆکار بۆ لە ناودانی بێدەسەلاتی و بێتوانایی بوو بە شێوازێك کـەوا ئەگـەر توانـای ببێـت ئـەوە دەکـات ئـا ئـەوە تاوانبـارە .. وە ئەگـەر رێگـر لـەوە خۆپـارێزی کـردن بـوو لـە سـزای خـوای گـەورە ئـا ئـەوە بیـانووی بـۆ دەهێنرێتەوە و تاوانبار ناکرێت چونکە ناتوانێت ئـەو خوتـورە دەروونییانـە لە خـۆی دوور خاتـەوە ، بۆیـە ئەوەنـدەی بەسـە کـە هـەوڵ بـدات بـۆ ڕەت کردنەوە و دوور خستنەوەی ئەو ختوورانـە و کـار پـێنـەکردنیان و بڕیـاریش نەدات کەوا کاریان پێبکات و بڕیاریان لە سەر بدات ...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible][1].

واتـە : **حەسودی** : بریتـییە لەوەی کەوا مرۆڤـ پـێی ناخۆش بێت خوا ناز و نیعمەتی داوە بە سەر کەسێکی ترەوە جگـە لـە خـۆی ، بـۆ نموونـە : پێت ناخۆش بێت کەوا خوا نیعمەتی خۆیی داوە بە سەر ئەو پیاوەدا بە ماڵ و پارە یان بـە کـوڕ و منـداڵ یـان بـە ژن و خێـزان یـان بـە زانسـت یـان بـە

[1] [illegible]

خواپەرستی یان بە جگە لەمانە لە نیعمەتەکانی تر ، جا خۆزگەی نەمان و لە ناوچوونی بخوازێت یان نەیخوازیت یکسانە و هەر بە حەسودی دەژمێردرێت .

هەرچەندە هەندێك لە زانایانیش دەفەرموون : **حەسودی** : بریتی‌یە لە خۆزگە خواستنی کەسێك بە نەمانی ناز و نیعمەتی خوا بە سەر کەسێکی ترەوە ، بەڵام ئەمە پیس ترە و توند و خەس ترە ، ئەگینا تەنها پێناخۆش بوونی مرۆڤ بەوەی کە خوا نیعمەتی خۆی بدات بە سەر کەسێکی تردا ئەوە بریتی‌یە لە حەسودی .

Ø đ زیاد کردنی نرخی شت و مەك لە سەر یەکتر بە بێ مەبەستی کڕینی ((ولا تناجشوا)) :

Ž ÁÆ/ÂÅ Ü Ł Ş : Ì DÆ ... : [illegible]
.[1](ÂÆ ... [illegible]

واتە : (Ì DÆ) بریتی‌یە لە زیاد کردنی نرخی شت و مەك لە سەر یەکتر بە بێ مەبەستی کڕینی بۆ ئەوەی کەسێکی تر جگە لە خۆی بکەوێتە ناو ئەو زیادە دانەیەوە .

[illegible] : (ﷺ) [illegible]
[illegible]
[illegible] ...

---

[1] [illegible] : (ĐĔĐ/ Čċ) .

[illegible]

واتــە : فــەرموودەی "[illegible]" : زۆرینــەی زانایــان بــەوە لێکیانداوەتەوە کە مەبەست پێی زیاد نەکردنی نرخی شت و مەکە لە سـەر یەکتر لە کڕین و فرۆشتندا ، کە بریتی‌یە لە : زیاد کردنی نرخی شت و مـەك لە سەر یەکتر لە لایەن کەسێکەوە کە نایـەوێت بیکـڕێ ، یـان بـە مەبەسـتی سوود گەیاندن بە بفرۆش بـە زیـاد کردنـی نرخـی شـتکە بـۆی ، وە یـان بـە مەبەستی زەرەر گەیاندن بە کڕیار بە زۆر کردنی نرخەکە لە سەری ...

وە لەوانەشە ئەم ووروژاندنە کە قەدەغە کراوە لەم فەرموودەیـەدا بـە لەو واتایە گشتگیر تر لێکبدرێتەوە ، چونکە بنەوای ([illegible]) لە زمانەوانیـدا بریتی‌یە لـە ووروژانـدنی شـتێك بـە فـێڵ و خەڵەتانـدن ... کەواتـە ماناکـەی بریتی‌یە لەوەی کە : یەکتر مەخەڵەتێنن و با هەندێکتان هەڵسوکەوت نەکات لە گەڵ هەندێکی ترتاندا بە فێڵ و تەڵەکەبازی ...

کەواتە بەم پێوەرە ئەم ووروژاندنە قەدەغە کراوە هـەموو ئـەو جـۆرە مامەڵانە دەگرێتـەوە کـە بـە غـەش و فـێڵ و هاوشـێوەکانی دەکـرێن ، وەك شاردنەوەی عەیب و کـەم وکـوڕی شـتومەك و داپۆشـینی ، هـەروەها غـەش

[illegible]

کردن لە تێکەڵ کردنی فرۆشراوی چاك لە گەڵ فرۆشراوی خراپدا ، وە هەروەها خەڵەتاندنی کڕیارێك یان بفرۆشێك کە مامەڵە نازانێت و ئاگای لە نرخی بازاڕ نی‌یە …

رق و قین لە یەکتر بوون : ((ولا تباغضوا)) :

[illegible]

واتە : لەم فەرموودەیەدا ئەوە تێدەگەین کەوا ڕقەبەرایەتی حەڵاڵ نی‌یە بەرامبەر یەکتر چوونکە ڕق و قین لە یەکتر بوون تێکدەری دینە و ئایین دادەتاشێت ، لەبەر ئەمە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی کردووە بە دۆستایەتی و خۆشەویستی یەکتر تا ئەو ڕادەیەی کە فەرموویەتی : دیاری بدەن بە یەکتر بۆ ئەوەی ببن بە خۆشەویستی یەکتر .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] .[1]

واتە : "ڕق و قینتان لـە یـەکتر نـەبێت" ، مەبەسـت ئەوەیـە ڕێگـا و هۆکارەکانی ڕق لێبوون مەگرنەبەر چونکە ڕق و قین خۆی لە سـەرەتاوە بـە دەست نایـەت ، وە ووتـراوە : مەبەسـت قەدەغـە کردنـی هـەوا و ئـارەزووە گومڕاکارەکانـە کـە دەبێتــە هـۆی پەیـدابوونی ڕق و قــین ، منــیش دەڵـێم [illegible] : بـەڵکو گشـتگیر تـرە لـەوەی کـە مەبەسـت قەدەغـە کردنی هـەوا و ئـارەزووە گومڕاکارەکـان بێـت چـونکە گرتنـە بـەری هـەوا و ئارەزووەکان جۆرێکە لە ڕق و قین ، وە لە ڕاستیدا ڕق و قین لـە نێـوان دوو کەسـدا دەبێـت ، بـەڵام هەنـدێك جـار بـۆ ئـەوەش بـە کـار دێـت ئەگـەر لـە یەکێکیش لە دووانەوە بێت ، وە ئەو ڕق و قینەش زەم کراوە کـە لـە پێنـاو جگە لە خوای گەورەدا بێت ، چونکە ڕق و قین لـە پێنـاوی خـوای گـەورەدا واجب و پێویستە و خاوەنەکەشی پاداشت دەدرێتەوە لە بەر ئەوەی حەق و مافـی خوای بە گەورە ڕاگرتووە ئەگەر چی هەردووکیان یان یەکێکیانیش لە لای خوا لە کەسانی ئاشـتی خـواز بـن ، وەك ئـەوەی تێکۆشـان و هەوڵـدانی ڕێیپێدەباتە بەر بـاوەڕ بـوون بـە شـتێك بـە پێچـەوانەی ئەوەکـەی تـرەوە ئەویش ڕق و قینی لێدەبێت لە سەر ئەوە ، ئا ئەو کەسـە چاولێپۆشـاو کـراو دەبێت لە لای خوا .

[illegible] پشت لە یەکتر کردن ((ولا تدابروا)) :

---

[1] [illegible] .

[illegible][1].

واتە : **"پشت لە یەکتر مەکەن"** ، ([illegible]) فەرموویەتی : مەبەست ئەوەیە پشت لە یەکتر مەکەن بەوەی یەکێکتان پشت لە براکەی بکات ، لە ڕووکردنی پشتی کەسێك لە کەسێکی ترەوە وەرگیراوە ئەگەر ڕووی تێنەکات و ڕوو لە لا بێت لە کاتێکدا کە دەیبینێت ، وە ([illegible]) فەرموویەتی : بە ڕوو لێنەکردن ووتراوە پشت لێنەکردن چونکە ئەو کەسەی رق و قینی لە دڵدایە ڕوو لە لا دەبێت ، وە هەر کەسێك ڕوو لە لا بوو پشتی لێدەکات ، وە خۆشەویستیش بە پێچەوانەوە ڕووی لێدەکات ، وە ووتراوە : مەبەست ئەوەیە با یەکێکتان خۆ پێش خەر نەبێت بە سەر کەسێکی ترەوە ، وە بە خۆ پێش خەر ووتراوە پشت لێکار لە بەر ئەوەی پشتی لێدەکات کاتێك خۆی پێش دەخات لە شتێکدا بەرامبەر بە ئەوی تر ، وە

---

[1] [illegible].

ئیمامی [illegible] لە کتێبی ([illegible])دا بە لەمە تایبەت تر لێکیداوەتەوە و فەرموویەتی : من پشت لێکردن تەنها بەوە دەژمێرم کە ڕوو لە لا بکات لە کاتی سەلام کردندا ، بەوەی کە ڕووی تێنەکات و پشتی ڕوومەتی لێبکات ، وەکو بڵێیەی ئەم لێکدانەوەی لە کۆتایی فەرموودەکەوە وەرگرتووە کە پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی : "بە یەك دەگەن ، بەڵام ئەم ڕوو ناکاتە ئەو ، وە ئەویش ڕوو لە ئەم ناکات ، وە چاکترینیان ئەوەیانە کە دەست بە سەلام کردن دەکات" ، چونکە لەمە وا تێدەگەیت کە دەربڕینی سەلام کردن لە هەردووکیانەوە یان لە یەکێکیانەوە ئەو ڕوو لە لا کردنە هەڵدەگرێت و نایهێڵێت ... وە ئەوەش پشتگیری ئەم لێکدانەوەیە بکات ووتەکەی([illegible])ە کە فەرموویەتی : پشت لێکردن بریتی‌یە لە ناکۆکی بوون و عاجز بوون .

[illegible] مامەڵە کردن لە سەر مامەڵەی یەکتر : ((**ولا یبع بعضکم علی بیع بعض**)) :

[illegible]

[illegible]

واتــە : مەبەسـت بـە فـەرموودەی "مامەڵـە لـە سـەر مامەڵـەی یـەکتر مەکەن" ئەوەیە کەوا کڕیار شتومەکێك پەسەند بکات و بـە باشـی بزانێـت و ئارەزووی بکات و بە شـێوازێکی گەرمـەوە بچێتە دەم بفرۆشـەوە و لای بـۆ بکاتەوە و هەردووکیان بکەونە ناو باسی نرخەکەیەوە و تـەنها ئـەوە مابێـت کـە مامەڵکـە دابمـەزرێت و ڕازی بـبن پـێ‌ی .. جـا ئەگـەر بفـرۆش و کڕیـار گەیشتنە ئەم حاڵەتە ئەوا دروست نی‌یە بۆ هیچ کەسـێك بێتـە بەینیانـەوە و داخوازی بکات لە یەکێکیان کەوا مامەڵەکەیان هەڵبوەشێنێتەوە ، وە ئەگەر هەر کەسێك ئەمەی کرد ئەوا کارێکی خراپی کردووە ، وە ئەگەر زانا بێت بە قەدەغەکراوێتی ئەمە ئەوا سەرپێچی خوای کردووە و تاوانبارە ، وە ئیمامی [illegible] فەرموویەتی: مەبەست ئەوەیە بڵێت : لای من لەمە باشتر هەیە ...

[illegible]

[illegible]

[illegible] .[1]

واتە : زانایان فەرموویانە : فرۆشتن لە سەر فرۆشتنی یەکتر حەرامـە ، هەروەها کڕینیش لە سەر کڕینی یەکتر ، ئەمـەش بریتی‌یـە لـەوەی کـەوا لـە کـاتی پەشـیمانیدا بڵێـت بـەو کەسـەی کـە شـتێکی کڕیـوە ئـەم مامەڵەیـە هەڵوەشێنەوە بۆ ئەوەی من بە نرخێکی کەم تر و هەرزان تر پێت بفرۆشم ، یان دەڵێت بە کابرای بفرۆش ئەم مامەڵەیە هەڵوەشێنەوە بۆ ئەوەی مـن بـە نرخێکی زیاتر لێتی بکڕم ، ئەمەش حەرامە بە کۆڕای زانایان .

---

[1] [illegible] : ([illegible] / [illegible]) .

هـەروەها ناشـبێت موسـڵمان شـتی عـەیب دار بفرۆشـێت بـە بـرای موسڵمانی مەگـەر بۆی ڕوون بکاتەوە :

[illegible]

واتە : حەڵاڵ نىیە بۆ هیچ کەسێك شتومەکێك بفرۆشێت بە کەسـێکی تـر لە کاتێکدا کە دەزانێت ئەو شتومەکە عەیب دارە ئیللا مەگەر هەواڵی بـداتێ ، وە پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی : "موسـڵمان بـرای موسـڵمانە ، وە حـەڵاڵ نىیە بۆ هیچ موسڵمانێك شتێك کەوا غـەش و خیانـەت و کـەم و کـوڕی تێـدا بێت بفرۆشێت بە براکەی ئیللا مەگەر بۆی ڕوون بکاتەوە .

١٠ ـ داخوازی کردنی ژن لە سەر داخوازی یەکتر ((ولا یخطب الرجل علی خطبة أخیه)) :

[illegible]

[illegible]

واتە : نابێت موسڵمان بچێتە خوازبێنی ئافرەت لە سەر خوازبێنی برای موسڵمانی تاوەکو ئەو دەیخوازێت یان وازی لێدێنێت .

[illegible] ...

واتە : یان تاوەکو خوازبێنی کاری یەکەم ڕێی پێبدات واتە بەوەی دووەم ...

[illegible]

[illegible] ...

واتە : زۆرینەی زانایان فەرموویانە : ئەم قەغەکردنەی خوازبێنی لە سەر خوازبێنی بۆ حەرامێتی‌یە ، وە ([illegible]) فەرموویەتی : ئەم قەغەکردنەی خوازبێنی لە سەر خوازبێنی لە ڕەوشت و ئاکار بەرزی‌یە و بۆ قەغەکردنێکی حەرامێتی نی‌یە کەوا گرێبەند و عەقدی یەك خستنی ژن و مێرد هەڵوەشێنێتەوە لای زۆرینەی زانایان ، ([illegible]) ئاوای فەرمووە بەلام هیچ پەیوەست بوونێك نی‌یە لە نێوان ئەوەی کە بۆ حەرامێتی و هەڵوەشاندنەوە بێت لای زۆرینەی زانایان بەڵکو ئەمە لای زۆرینەی زانایان بۆ حەرام بوونە و گرێبەند و عەقدەکەش هەڵناوەشێنێتەوە ، بەڵکو ([illegible]) کۆڕای زانایانی گێڕاوەتەوە لە سەر ئەوەی کە ئەم قەغەکردنە بۆ حەرامێتی‌یە ...

[illegible] .

واتە : تاوەکو خوازبێنی کاری یەکەم مارەی دەکات و ئەو کاتە تەنها بێئومێدی دێتە دی بۆ خوازبێنی کاری دووەم .

[illegible]

[illegible] (...)[1].

واتە : یان تاوەکو خوازبێنی کاری یەکەم واز دێنێت لە خواستنی ، ئەو کاتە دروستە بۆ ئەوەی دووەم بچێتە خوابێنی ئەو ئافرەتە داواکراوە ، لێرەدا هەردوو دەرئەنجامەکە جیاوازن : یەکەمیان دەگەڕێتەوە بۆ بێئومێدی ، وە دووەمیان دەگەڕێتەوە بۆ ئومێد و هیوا بوون ...

[illegible] هەڵساندنی کەسێك لە جێگاکەی خۆی ((ولا يقم أحدكم أخاه من مجلسه)) :

[illegible]

[illegible]((...))[2].

واتە : با یەکێك لە ئێوە براکەی لە جێگای دانیشتنی هەڵنەسێنێت و ئەنجا خۆی تێیدا دانیشێت .

[illegible]((...))[3].

واتە : با پیاوێك پیاوێکی تر لە جێگای دانیشتنی هەڵنەسێنێت و ئەنجا خۆی تێیدا دانیشێت .

[illegible]

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

[3] [illegible]

[illegible] [1]

واتــە : [illegible]) فەرمووپــەتی : ئەمــە گشــتیيە بــۆ هــەموو دانیشتگە و مەجلیسـەکان بـەڵام تایبـەت کـراوە بـە دانیشـتگە و مەجلیسـە سـنوور بـۆ دانـەنراوەکان یـان بـە شـێوازێکی گشـتی وەکـو مزگەوتـەکان و دانیشـتگەی دادگاکـاری و زانسـت ، وە یـان بـە شـێوازێکی تایبـەت وەکـو ئەوەی کەسێك خەڵکانێکی تایبەت دەعوەت بکات بۆ ماڵی خۆی بـۆ ئامـادە بوونی خواردنێکی دروست کراو و هاوشێوازەکانی ، بەڵام ئەو دانیشـتگانەی کە موڵکی تایبەتی کەسێك نین و بەندیش نین بە ڕێپێدانیيەوە ئەوا دروستە هەڵبسێنرێت و دەربکرێت تێیدا ، ئەنجا ئەمـەش بـۆ دانیشـتگە و مەجلیسـە گشتیيەکانە ، وە گشتگیریش نیيە بۆ هـەموو خـەڵکێك بـەڵکو تایبەتـە بـە جگە لـە شـێت و ئەوانـەی کـە ئازاریـان لــێدەکەوێتەوە وەکـو کەسـێك کـە سیری بە کاڵی خواردبێت ئەگـەر ڕۆیشـتە نـاو مزگەوتـەوە ، وە یـان ئەگـەر کەسێکی گەمـژە و بێعـەقڵ ڕۆیشـتە نـاو دانیشـتگە و مەجلیسـی زانسـت و دادگاکارییەوە ، وە حیکمەت لەم ڕێگرتن و قەدەغەکارییەدا ئەوەیـە کـە ڕێبگیرێت لە سوکایەتی کردن بە مافـی موسڵمان کە دەبێتە هـۆی دروسـت بوونی ڕق و کینە لە دڵەکاندا ، وە هاندانی تێدایە بۆ خۆ بـە زل نـەزانین کـە

---

[1] [illegible] .

دەبێتە هۆی دروست بوونی دۆستایەتی و خۆشەویستی ، وە هەروەها خەڵك لە شتە گشتی و حەڵاڵەکاندا هەموویان یەکسانن ، کەواتە هەر کەسێك شایستەی شتێك بوو بەڵام لێی سنرا بە بێحەق ئەوا دەبێتە دەست بەسەرا گیراو و دەست بە سەراگیراویش حەرامە ، کەواتە هەندێك لەو هەڵساندنانە لە سەر شێوازی کەراهەت و بێزێنراوی‌یە و هەندێکیشیان لە سەر شێوازی حەرامێتی‌یە .

[illegible] ستەم لێکردن ((لا يظلمهُ)) :

[illegible]

واتە : "ستەم و زوڵمی لێناکات" ئەمە هەواڵە بە واتای فەرمان پێکردن بەوەی کە ستەم و زوڵم لە یەکتر نەکەن ، چونکە ستەم و زوڵمی موسڵمان لە موسڵمان حرامە .

[illegible]

واتە : ستەم و زوڵمی لێناکات نە لە ماڵ و سامانیدا ، وە نە لە لاشەیدا ، وە نە لە سومعەت و ناموسیدا ، وە نە لە خێزان و کەس و کاریدا ، واتە ستەم و زوڵمی لێناکات بە هیچ جۆرێك لە جۆرەکانی ستەم و زوڵم ...

[illegible]

[illegible]

[illegible] بە دەست دانەوەی یەکتر ((ولا یُسلمه)) :

[illegible]

واتـە : مەبەسـت بـە "نایـدات بـە دەسـتەوە" ئەوەیـە کـەوا وازیلێناهێنێت بۆ کەسێك یان بۆ شتێك کە زیانی پێبگەیەنێت بەڵکو سەری دەخات و بەرگیری لێدەکات ، وە ئەمەش تایبەت ترە لە ستەم لێنەکردن ، وە ئەمەش هەندێك جار واجبە و هەندێك جاریش سوننەتە بە پێی جیاوازی حاڵەتەکان ، وە لـە ڕێگایـەکی تـری فەرموودەکـەدا هـاتووە : " نایدات بـە دەستەوە لە کاتێکدا کە بەڵایەك ڕووی تێدەکات "...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

واتـە : "وە نایـدات بـە دەسـتەوە" مەبەسـت ئەوەیـە نایـدات بـە دەسـت کەسێکەوە کە ستەم و زوڵمی لێباکات ، بەڵکو بەرگیری لێدەکات ، و دەیپارێزێت لە خراپە و زیان و زەرەر ، کەواتە ئەمە دوو شتی کۆکردووەتەوە :

یەکەم : کەوا خۆی ستەم و زوڵمی لێناکات .

وە دووەم : کەوا نایـدات بـە دەسـت کەسـێکی تـرەوە کـە سـتەم و زوڵمی لێباکات ، بەڵکو بەرگیری لێدەکات .

لە بەر ئەمە زانایان (ڕەحمەتی خوایان لێبێت) فەرموویانـە : واجـب و پێویستە لە سەر مرۆڤـی موسڵمان کەوا بەرگیری بکات لە برای موسڵمانی لە سومعەت و ناموس و لاشە و ماڵ و سامانیدا ، واتـای بـەرگیری کـردن لـە سومعەت و ناموسی ئەوەیە : کە ئەگەر بیسـتی یـەکێك جـوێنی پێـدەدات و غەیبەت و زەمی دەکات ئەوا پێویسـتە بـەرگیری لێبکـات ، هـەروەها واتـای بەرگیری کردن لە لاشەی ئەوەیە : کە ئەگەر یەکێك ویسـتی دەسـت درێـژی بکاتە سەر برایەکی موسڵمانت و تۆش لە تواناتدا هەیە ئـەو دەسـت درێـژی کردنە ڕەت کەیتـەوە ئـەوا پێویسـتە لـە سـەرت کـەوا بـەرگیری لێبکـەیت ، هەروەها واتای بەرگیری کردن لە ماڵ و سامانی ئەوەیە : کە ئەگـەر یـەکێك ویستی ماڵەکەی ببات ، ئەوا پێویستە لە سەرت کەوا بەرگیری لێبکەیت .

خیانەت کردن لە یەکتر ((ولا یخونه)) :

والخیانة :

[illegible] (ﷺ) [illegible] [11]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [12].

واتە : مەبەست بە "خیانەتی لێناکات" ئەوەیە : کە غەدری لێناکات لە جێگای متمانێ پێکردندا ئەگەر ئەمانەتی پێدا بە سەر شتێکدا یان بە سەر ماڵێکدا یان بە سەر نهێنییەکدا یان بە سەر جگە لەمانەدا ئەوا خیانەتی لێناکات .

وە خیانەت : بریتییە لە غەدر کردن لە کەسێك لە جێگای متمانێ پێکردندا ، وە دروست نییە بۆ کەسێك کەوا خیانەت بکات لە برای موسڵمانی ئەگەر چی ئەویش خیانەتی لەم کردبێ ، واتە ئەگەر برایەکی موسڵمانت خیانەتی لێت کرد ئەوا تۆ خیانەتی لێ مەکە لە بەر فەرموودەکەی پێغەمبەر (ﷺ) کە فەرموویەتی : "ئەمانەتەکە بدەرەوە بە دەست ئەو کەسەی کە داوێتی بە دەستت ، وە خیانەت مەکە لەو کەسەی کە خیانەتی لێت کردووە" ...

[illegible] درۆ کردن لە گەڵ یەکتردا ((ولا یکذبه)) :

[illegible] [13].

واتە : مەبەست ئەوەیە درۆی لە گەڵدا ناکات ، چونکە درۆ حرامە .

---

[11] [illegible]

[12] [illegible]

[13] [illegible]

[illegible] پشت بەردانی یەکتر ((**ولا یخذله**)) :

[illegible]

واتـە : پشـتیبەرنادات ، وە پشـت بـەردان بریتیـیـە لـە یارمەتیـنـەدان و سەرنەخستن ، وە مەبەستیش ئەوەیە : ئەگەر داوای پشت گیری لێکرد بۆ دوور خستنەوەی هەر زیانێك یان بۆ دەست كـەوتنی هـەر سوودێك ئـەوا پشـت گـیری دەكات .

[illegible]

[illegible] **لأنَّ من حق الـمسلم على الـمسلم أنْ ينصره ويقاتل دونه لا أنْ يرعبه بـحمل السـلاح عليـه لإرادة قتالـه أو قتلـه** [illegible]

واتە : فەرموودەی : "هەركەسێك لە ڕووماندا چەك هەڵگرێت" ، وە لـە فەرموودەكـەی [illegible] : " هەركەسـێك شمشـێرمان

[illegible]

لـێهەڵكێشێت" ، وە واتای ئەم فەرموودەیەش بریتی‌یە لە : هەڵگرتنی چەك بەرامبـەر بـە موسـڵمانان بـۆ كوشـتار كردنیـان بـە بێحـەق ، چـونكە ئەمـە دەبێتە هۆی تۆقاندنیان و ترس خستنە ناو دڵیانەوە ...

وە لە فەرموودەكەی([illegible])دا ووتـراوە : " هەركەسـێك تیرمـان تێبگرێت ئەوا ئەو كەسە لە ئێمە نی‌یە" وە ([illegible]) [illegible] : "هەركەسێك بە شەو شتێكمان تێبگرێـت ئـەوا ئـەو كەسـە لـە ئێمـە نی‌یـە " ، وە " لـە ئێمـە نی‌یـە" واتـە : لـە سـەر ڕێبـازی ئێمـە نی‌یـە یـان شوێنكەوتەی ڕێبازی ئێمە نی‌یە ، چونكە **لـە مافـەكانی موسـڵمان بـە سـەر موسـڵمانەوە** : دەبێـت سـەری بخـات و كۆشـتاری لـە پێنـاودا بكـات نـەك بیتۆقێنێت و بیترسـێنێت بـە چـەك هـەڵگرتن لـە بەرامبەریـدا بـە مەبەسـتی كوشتار كردن لە گەڵیدا یان بە مەبەستی كوشتنی ، وە لـە هـاو وێنـەكانی ئەمە فەرموودەی : "هەركەسێك غەش و فێڵمان لـێبكات ئەوا ئەو كەسە لـە ئێمە نی‌یە" ، وە "لە ئێمە نی‌یە ئەو كەسەی لە ڕوومـەتی دەدات و یەخـەی دادەدڕێت".

[illegible] **سوكایەتی كردن بە یەكتر** ((ولا یحقره)) :

[illegible]

[illegible] .

[illegible] : (ﷺ) [illegible]

[illegible][illegible] "[illegible]

[illegible][illegible] .

[illegible] : ([illegible]) .

واتە : "بە چاوی سوکەوە سەیری ناکات" واتە : بە کەمی نازانێت و سوکایەتی پێناکات ، تەنانەت ئەگەر چ لەویش گەورەتر بێت لە تەمندا ، وە ئەگەر چی لەویش پارەی زۆر تر بێت ،وە ئەگەر چی لەویش زانیاری زۆر تر بێت ئەوا هەر بە چاوی سوکەوە سەیری ناکات ، وە بە کەم زانینی خەڵك و بە چاوی سوکەوە سەیر کردنیان بەشێکە لە فیز زلی و خۆ بەگەورە زانین خوا پەنا بدات ، پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی : "[illegible]"

، واتە : "خۆ بە گەورە زانین بریتی‌یە لە ڕەت کردنەوە و قەبوڵ نەکردنی حەق و بە کەم زانینی خەڵك و بە چاوی سوکەوە سەیر کردنیان" .

"[illegible]" : (ﷺ) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] .[22]

واتە : وە فەرموودەی : "بەسە بۆ خراپێتی کەسێك کە بە چاوێکی سوکەوە سەیری برای موسڵمانی بکات" واتاکەی ئەوەیە : ئەگەر خراپێتی نەبوایە بۆ موسڵمان تەنها بە چاوی سوکەوە سەیر کردنی برای موسڵمان و بە کەم و بچوك و زەلیل و داماو زانینی نەبێت ئەوا ئەمە بەس بوو بۆ تاوانبارێتی ئەو کەسە پەنا بە خوا ، وە ئەم حرام کردنە گەورەترین سەرزەنشتکاری تێدایە بۆ بە کەم و بچوك و داماو زانینی موسڵمان ، وە پێویسە لە سەرت کەوا ڕێزی لێبگریت و بە گەورەی بزانێت بەوەی کە تێیدا هەیە لە ئیسلام و ئیمان .

---

[21] [illegible] .
[22] [illegible] .

سیانزەیەم : داپۆشینی عەیبە و تـاوان و کـەم و کـوڕیی یـەکتر ((ومن سـتر مُسلماً سترهُ الله یوم القیامة)) :

[illegible]

واتە : "هەر کەسێك موسڵمانێك داپۆشێت" واتە : دەیبینێت بە سـەر کارێکی نابەجێوە و ئاشکرای ناکات بۆ خەڵك و دایدەپۆشێت ، وە ئەمەش ئـەوە ناگەیـەنێت کـەوا وازبێنێـت لـە ڕێلـێگرتن و قەدەغـە لـێکردن و ئامۆژگاری کردنی لە نێوان هەردووکیاندا ، وە حاڵـەتی دروسـتێتی شـایەتی دان لە سەری بەوە لێکدەدرێتـەوە کـەوا ئەگـەر ڕێی‌لـێگرت و ئامۆژگـاری کرد بەڵام ئەو هەر وازی نـەهێنا لـە کـردەوە خـراپ و نابەجێکـەی و ئـەنجا ئاشکراشی کات ، هەروەها موسـڵمان فـەرمانی پـێکراوە بـەوەی کـە خـۆی داپۆشێت و خراپەکانی ئاشکرا نەکات ئەگەر ئەنجامی‌دا ، وە ئەگەر ڕۆیشـت بۆ لای کاربەدەستان و دانی‌نـا بـە تـاوان بـاری خـۆی ئـەوا ڕێگری ئەمـەی

[illegible]

لێناکرێت ، وە ئەوەی ڕوون بێت ئەم داپۆشینە لە کاتێکدا دەبێت ئەگەر تاوانەکە کۆتایی پێهاتبێت ، وە ڕێلێگرتن و قەدەغە لێکردن بۆ تاوانێکە کەوا کەوتبێتە ناویەوە و سەرقاڵی ئەنجام دانی بێت لەم حاڵەتەدا واجبە ڕێی لێبگرێت ئەگینا بەرزی دەکاتەوە بۆ لای دەسەڵات داران ، وە ئەمەش بریتی نییە لە غەیبەتی حەرام و قەدەغە کراو بەڵکو بەشێکە لە ئامۆژگاریی‌یە واجبەکان ، وە ئاماژەشی تێدایە بۆ وازهێنان لە غەیبەت کردن چونکە هەر کەسێك خراپەکانی براکەی ئاشکرا بکات ئەوا دای‌نەپۆشیوە ...

چواردەیەم : خۆ بەدوور ڕاگرتن لە خوێن و ماڵ و ناموسی یەکتر بە ناحەق ((كُلُّ الـمسلم على الـمسلم حرام دمه وماله وعرضه)) :

پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە پێناسەی موسڵمانی ڕاست و ساغ و کامڵدا فەرموویەتی :

((ǡĔŀøǡŀŀĔŀøǡĔ ŀ ǡ ǡĂ Ć ŞĂ ǢĆ)) (ČċǬ) .

واتە : موسڵمان ئەو کەسەیە کەوا موسڵمانان پارێزراو و سەلامەت بن لە زمان و دەستی .

وە لە شەرحی ئەم فەرموودەیەدا :

((ǢǡǡøĔŀ ZĔ ŀǢ ǢĂÕ)) (Čċč) واتە : "جوێن دان بە موسڵمان فاسقێتی و لە ڕێدەرچوونە ، وە کوشتار کردنشی بەشێکە لە بێباوەڕی" فەرموویەتی : (ǡøĂŞB) (ǡUǡøĔÁǬkȞĦĿ ǵĔǡøĔŀ ǡøĦĊŀ Ȝ?

(ČċǬ) ÖĦĆǡĂøBøŀ : (Čċ) ŞöĦĆnĒŀøŀ : (dǬ).

(Čċč) ÖĦĆǡĂøBøŀ : (dē) ŞöĦĆnĒŀøŀ : (đd).

[illegible] [1].

واتە : ئەم فەرموودەیە گەورەیی مافی موسڵمانی تێدایە ، هەروەها حوکم و بڕیار دان بە سەر ئەو کەسەی کەوا جوێنی پێدەدات بە ناحەق بە فاسقێتی و لەرێدەرچوون ، و کوشتار کردنشی بە بەشێك لە بێباوەڕی ... بە واتای بێباوەڕی و داپۆشینی نیعمەت و چاکەکاری لە برایەتی موسڵمانانەدا .

هەروەها [illegible] فەرموویەتی : [illegible] [2].

واتە : کوشتار کردنی موسڵمان لە گەڵ برای ئایینییدا ئەگەر چی لە بنەواشدا برای نەبێت کوفرە واتە لە کوفر دەچێت لەو ڕووەوە کەوا ئەمە لە ئاکاری کافر و بێباوەڕەکانە ... چونکە مافی موسڵمان بە سەر موسڵمانەوە ئەوەیە کەوا یارمەتی بدات و پشتیوانی بکات و زەرەر و زیانیی لێبگرێتەوە .

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

*** واتای هەندێك لەو ووشانەی كە لە فەرموودە درێژەكەدا هاتووە :**

[illegible]

واتە : فەرموودەی "ببن بە بەندەی خوا و برای یەكتر" .. "وەكو چۆن خوا فەرمانی پێكردوون" ... ئەم دێڕە وەكو هۆكار باس كراوە بۆ ئەوانەی پێشوو ، وەكو بڵێی پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی : ئەگەر ئێوە وازبێنن لەم ڕەفتارە قەدەغە كراوانە ئەوا دەبن بە برای یەكتر ، وە بە پێچەوانەشەوە ئەگەر وازی لێنەهێنن ئەوا دەبن بە دووژمنی یەكتر .

وە واتای " ببن بە برای یەكتر " ئەوەیە كە : شتانێك وەربگرن و كرداری پێ بكەن لەوانەی كە دەتانكاتە برای یەكتر لەو ڕەوشت و ئاكارانەی پێشوو كە باس كران .. هەروەها جگە لەمانەش لەو ڕەفتار و ئاكارانەی كە داخوازیكراوە بۆ ئەم مەبەستە چ بە كردنی چاكەكاریەكان بێت یان بە نەكردنی خراپەكاریەكان بێت .

[illegible]

[illegible]

واتە : وە فەرموودەی : "ئـەی بەنـدەکانی خـوا" ئامـاژەی تێدایـە بـۆ ئەوەی کە ئێوە بەندەی خوان کەواتە پێویستە بەمە بـبن بـە بـرای یـەکتر ، [illegible]) فەرمووبەتی : واتە با واتان لێبێت وەکو برای پشتی باوك لە ڕووی سـۆز و بـەزەی و خۆشەویسـتی و بـەدەم یـەکترەوە هـاتن و هاوکـاری و ئامۆژگاری برایانە ، وە لەوانەیـە مەبەسـت بـە "وەکـو چـۆن خـوا فـەرمانی پێکردوون" ئەم شتانە بێت کە لە پێشەوە باس کران ، چونکە **بـە ڕاسـتی ئەمانە کۆکەرەوەی ماناکانی برایەتین** ...

[illegible]

[illegible] .[1]

واتە : ئەم فەرموودەیە چەند شتێکی گردووەتە خۆی لەوانە :

حـەرامێتی ڕق و قـین هـەڵگرتن لـە موسـڵمان ، و پشـت لـێکردنی ، و داپچـڕانی پـەیوەنی لـێی دوای هـاوەڵگیرێتی لـە گەڵیـدا بـە بـێ تـاوانێکی شـەرعی ، وە دەبێـت هەڵسـوکەوت و مامەڵـەی لـە گەڵـدا بکـات وەکـو هەڵسوکەوت و مامەڵە کردن لە گەڵ برای پشتی باوکدا ، وە نابێـت بگـەڕێت بە دوای کەموکوڕی و تاوانەکانیدا و پەردەی لە سەر هەڵماڵێت .

وە لەمەدا هیچ جیاوازی‌یەك نی‌یە لە نێوان برایەکی ئامادە بوو و نادیاردا ، وە مردوویش هاوبەشە لە گەڵ زیندوودا لە زۆرینەی ئەو شتانەدا .

---

[1] [illegible] .

* ئایا ئەم مافانە لە هەموو حەڵەتێکدا بۆ موسڵمانان بەجێدەهێنرێت ؟

بنچینە و بنەوا وایە کە بەجێگەیاندنی ئەم مافانە لە نێوان هەموو موسڵمانانندا هاوبەشە و نابێت جیاوازی بکرێت لە نێوان موسڵمانێك و یەکێکی تردا ، بەڵام زانایان تەنها دوو حاڵەتیان جوودا کردووەتەوە لەم بنچینەیە لە بەر هەندێك بەڵگەی شەرعی کە باسیان دەکەین .

[illegible]

[illegible] [1] .

واتە : مافەکان هاوبەشن لە نێوان بڕوادارانندا لە کاتی تێکەڵ بوونی هەندێکیان لە گەڵ هەندێکی تریاندا .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (...) [2] .

واتە : بیرخستنەوەیەك ([illegible]) فەرموویەتی :

پێویستە لە سەرت چاودێری بکەیت لە بە جێهێنانی ئەم مافانە و جگە لەمانەشدا بە یەکسانی لە نێوان موسڵمانانندا هەروەکو چۆن ئیسلام یەکسانی کردووە لە نێوان خوودی موسڵمانانندا ، وە نەڵێیت ئەمە دەسەڵات دارە یان ناو دارە یان پارە دارە و ئەوەش سووك و بێ ڕێزە ، هەروەها

---

[1] [illegible] . () .

[2] [illegible] . () .

بچووکیش بێڕێز مەکە بەڵکو هەموو ئیسلام بکە بە لاشەی یەك کەس و موسڵمانانیش بە ئەندامەکانی ئەو کەسە ، چونکە ئیسلام بوونی نی‌یە ئیللا بە موسڵمانانەوە نەبێت هەوەکو چۆن مرۆڤ بوونی نی‌یە ئیللا بە توانا دەرەکی و ناوەکی‌یەکانیەوە نەبێت . . .

بە کورتی : بنچینە و ئەصڵ وایە کە نابێت بە هیچ شێوەیەك جیاوازی بکرێت لە نێوان موسڵماناندا لە بەجێگەیاندنی هەموو ئەم مافانەدا .

وە ناشبێت موسڵمان بە بێ هیچ هۆکارێکی شەرعی پشت لە برای موسڵمانی بکات ، بەڵام ئەگەر هۆکارێکی تایبەت بە نێوانی خۆیانەوە هەبوو ئەوا دروستە موسڵمان تاوەکو سێ ڕۆژ پشت لە برای موسڵمانی بکات بەڵام زیاتر لە سێ ڕۆژ حەرامە و دروست نی‌یە چونکە لە فەرموودەکەی ڕابردوودا هاتووە : ((. . . ǫ Ƴǫàzẓ Ǻ Ǖ Ȋ ǿ ǣ Ǖ ǳ Ⱦ ǿ ǭ ...)) .

واتە : پێغەمبەری خوا (ﷺ) قەدەغەی کردووە موسڵمان قسە لە گەڵ موسڵماندا نەکات و پشتی لێ‌هەڵبکات زیاتر لە سێ ڕۆژ .

[illegible]

لەم سەر بابەت و ناونیشانانەی (ئیمامی [illegible])دا بۆ فەرموودەکانی ئەو بابەتانە ئەوە تێدەگەین کە :

[illegible]

ـ لە بنەوادا پشت کردن و عاجز بوون لە برای موسڵمان زیاتر لـە سـێ ڕۆژ حەڵاڵ نیـیە و حەرامە .

ـ پشت کردن و عاجز بوون لە برای موسڵمانی تاوانبـار زیـاتر لـە سـێ ڕۆژ حەڵاڵ و دروستە .

ـ سەلام ناکرێت لە موسڵمانی تاوانبار و وەڵامی سەلامیشی نادرێتـەوە تاوەکو تەوبەیەکی ڕوون و ئاشکرا نەکات .

[illegible]

واتە : زۆربەی زانایان بۆچوونیان وایە : کەوا نابێـت سـەلام بکرێـت لـە فاسق (ئەو کەسەیە کە بە ئاشکرا تاوان دەکات) و بیدعەچی ...

[illegible]

وە (ÆĒŸĨŁøⓐ) فەرموویەتی : سەلام نەکردن لە تاوانباران سوونەتێکی پێشنە و بەردەوامە ، وە زۆربەی زانایان فەرموویانە : سەلام نەکەن لە ئەهلی بیدەع ...

وە هەندێك لە (حەنەفی مەزهەبەکان) ئەوانەشیان داوەتە پاڵ تاوانباران کەوا شتانێك دەکەن پیاوەتی و کەسایەتی مرۆڤی پێ دەڕووشێت وەکو زۆر سوعبەت و گاڵتە کردن و ووتەی نابەجێ و قسەی خراپ ووتن و دانیشتن لە بازاڕدا بۆ سەیر کردنی ئەو ئافرەتانەی کە تێپەڕ دەبن و هاو شێوەکانی ئەمانە کە پیاوەتی لەکەدار دەکات و دەیڕووشێنێت .

وە (ÆĒøĉⓐ) دەگێڕێتەوە کەوا ئیمامی (ÕĉÂ) فەرموویەتی : نابێت سەلام بکرێت لە ئەهلی هەواوئارزوو و بیدعەچییەکان ، (ÆĒŐĒĒĉⓐ)یش فەرموویەتی : ئەمەش بە مەبەستی ڕاهێنان و پەروەردە کردنە بۆیان و خۆ بێ بەری کردنە لە کردار و ڕەفتارە ناڕەواکانیان ...

وە (ƁŠŽøÂⓐ) فەرموویەتی : بەڵام بیدعەچی و ئەوەی کە تاوانی گەورەی ئەنجام داوە و تەوبەی نەکردووە ئەوا ئەمانە سەلامێیان لێناکرێت و وەڵامی سەلامیشیان نادرێتەوە وەکو چۆن کۆمەڵێك لە زانایان فەرموویانە ، وە ئیمامی (ƁøÂⓐ) بەسەرهاتەکەی (ÕĉÂĉĒĒŐ) کردووەتە بەڵگە بۆ ئەمە ...

وە ئیمامی (ƁøÂⓐ) لەم بابەتەدا ئەوەندەی لە فەرموودەکەی (ÆĒøĤŐ ÕĉÂĉĒ) باس کردووە کە پێویستی پێبووە لێرەدا ، وە ئەوەندەی تێدایە کە کردوویەتی بە سەر باسی ئەم بابەتە لە نەکردن و وەڵام نەدانەوەی سەلام بە مەبەستی پەروەردەکردن ، وە ئەمەش دەکرێت بە تایبەت کاری گشتێتی فەرمان کردن بە بەڵاوکردنەوەی سەلام لای زۆرینەی زانایان ...

[illegible] [1].

واتە : پشت هەڵکردن لە نێوان موسڵماناندا حەرامە تەنها لە دوو حاڵەتدا نەبێت : لە بیدعەیەك كە لە پشت لێهەڵكراوەكەدا هەبێت یان لە بەر ئاشكرا كردنی تاوان و یاخی بوون لە ئەركە شەرعی‌یەكان .

[illegible] [2].

واتە : قەدەغە كردنی پشت هەڵكردن لە نێوان موسڵماناندا زیاتر لە سێ ڕۆژ تایبەتە بەوەی كە روو دەدات لە نێوان دوو پیاودا كە كەم وكوڕیان هەبێت و كەمتەرخەم بن لە بە جێهێنانی مافەكانی هاوەڵێتی و هەڵسوكەوت كردن لە ئاستی یەكتردا نەك ئەو پشت هەڵكردنە بێت كە لە بەر هۆكاری مافە ئایینی‌یەكان روو دەدات ، چونكە پشت هەڵكردن لە هەڵگرانی هەواوئارەزوو و بیدعەچی‌یەكان بەردەوامە تاوەكو تەوبە دەكەن و دەگەڕێنەوە لە بیدعە كردن و شوێنكەوتنی هەواوئارەزوو .

لەمەوە بۆمان دەردەكەوێت كەوا لە دوو حاڵەتدا ئەم مافانە بەجێناهێنرێن بۆ موسڵمان كە بریتین لە :

حاڵەتی یەكەم : ئەو موسڵمانەی كە پشتی لێهەڵكراوە بە هۆی (تاوانی گەورە و ئاشكرا)وە .

ئەگەر موسڵمانێك كەوتە ناو تاوانێكی گەورەوە و بە شێوەیەكی ئاشكراش ئەنجامی دەدا ئەوا پێویستە یەكەم جار ئامۆژگاری بكرێت بۆ

---

[1] [illegible] .

[2] [illegible] .

ئەوەی بگەڕێتەوە و تەوبە بکات و پەشیمان ببێتەوە ، بەڵام ئەگەر هەر بەردەوام بوو ئەوا دەبێت پشتی لێهەڵبکرێت لە لایەن ئەو موسڵمانانەوە کە پشت هەڵکردنیان گاریگەری و سەرزەنشتی و ڕاچەڵەکاندنی تێدا دەبێت بۆ سەر ئەو کەسە تاوانبارە و هاوشێوەکانی و دەشبێتە مایەی خۆ پارێزی کردن لە کەوتنە ناو ئەو تاوانە بۆ خۆیان و کەسانی دەوروبەریان .

بەڵگەش لە سەر ئەمە بریتی‌یە لە :

فەرموودەی ئەو سێ صەحابی‌یەی کە لە جەنگی (تەبوك)دا دواکەوتن ، وە بە هۆی ئەو دواکەوتنەیانەوە پێغەمبەری خوا (ﷺ) و باقی تری صەحابە بۆ ماوەی (٥٠) پەنجا ڕۆژ پشتیان هەڵکرد لەو سێ صەحابی‌یە و قسەیان لە گەڵیاندا نەدەکرد و وەڵامی سەلامیشیان نەدەدایەوە و تەنانەت لە (١٠) دە ڕۆژی کۆتایدا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی کرد بە جیابوونەوە خێزانەکانیان لێیان تاوەکو ئایەتی (١١٨)ی سورەتی (Ğōǣǣ) دابەزی :

﴿**وَعَلَى الثَّلاَثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُواْ حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّواْ أَن لاَّ مَلْجَأَ مِنَ اللّهِ إِلاَّ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُواْ إِنَّ اللّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ**﴾ .

ئیمامی (ĀDǵ.dǣ) لە شەرح و شیکردنەوەی ئەو فەرموودەیەی کە لە سەرەوە ئاماژی بۆ کرا فەرموویەتی : ÕĈĀ,dǣĒ̄ō ŇǬe: BƎÛāōĀ
ŪǗzō ẕǗzǗĀDzǗ ǗĴ ǗŌāōŒ ǗĀǗ ŌāŤ(ČČĚ) .

واتە : بەسەرهاتی (ÕĈĀ,dǣĒ̄ō) بنچینە و بنەوایەکە بۆ پشت هەڵکردن لە تاوانباران .

(ČČĚ) ĞŒā : (Čċ / ČČď) .

هـەروەها فـەرموودەی ئـەو صـەحابی‌یەی کـە پێغەمبـەری خـوا (ﷺ) نوێژی جەنازەی لە سەر نەکرد بە هۆی قەرزاری‌یەوە :

[illegible] ((...))[1] .

واتە : پێغەمبەری خوا (ﷺ) نوێژی جەنازەی نەدەکرد لە سەر پیاوێك کـە قـەرزار ببوایـەت ، جـا مردوویـەکیان بـۆ هێنـا ، پێغەمبـەریش (ﷺ) فـەرمووی : ئایـا قـەرزی بـە سـەرەوەیە ؟ ووتیـان : بـەڵێ دوو دینـاری بـە سەرەوەیە ، فەرمووی : ئێوە خۆتان نوێژ لە سەر هاوەڵەکەتان بکەن ...

[illegible]

[illegible] [2] .

واتە : خۆگرتنەوەی پێغەمبەر (ﷺ) لە کردنی نوێژی جەنازە لـە سـەر قەرزار یان بۆ ووریاکردنەوەیە لە قەرز و سەرزەنشت کردنە لە دوا خستنی بردنەوەی و کەم تەرخەمی کردنە لە دانەوەیدا ، وە یان لـە بـەر پێنـاخۆش

[1] [illegible]

[2] [illegible] .

بوونی بوو لە ڕاگرتنی دوعاکەی بە هۆی ئەو ماف و ستەمانەی خەڵکەوە کە بە سەریەوەیەتی .

وە [illegible] فەرموویەتی : خۆگرتنەوەی پێغەمبەر (ﷺ) لە کردنی نوێژی جەنازە لە سەر قەرزار لە بەر ووریاکردنەوە بووە لە کەوتنە ناو قەرزەوە بۆ ئەوەی ماڵ و سامانی خەڵك نەفەوتێت ، هەروەکو چۆن پێغەمبەر (ﷺ) نوێژی لە سەر تاوانباران نەدەکرد بە مەبەست سەرزەنشت کردنیان تاوەکو دووربکەونەوە لێی لە ترسی عەیبە و شەرمەزاری و مەحروم و بێبەش بوون لە نوێژی پێشەوا و پیاوچاکانی موسڵمانان .

[illegible] [1] .

واتە : پێشەوای موسڵمانان نوێژ ناکات لە سەر مردووی قەرزار لە بەر ڕاچەڵەکاندنی تاوانباران ئەگەر بزانن ئەوانیش نوێژیان لە سەر ناکرێت ، وە بۆ ئەوەی خەڵك چاونەترس نەبن لە ئاستی ئانجامدانی وێنەی ئەو کردارەی ئەو .

حاڵەتی دووەم : **ئەو موسڵمانەی کە پشتی لێهەڵکراوە بە هۆی (بیدعە و لە ڕێ لادان)ەوە** .

[illegible]

---

[1] [illegible]

[illegible]

واتـە : پێشـەوا بیدعەچـیەکان لـە خـاوەنی بیروبـاوەڕ و پەرستشـە پێچـەوانەکان بـۆ قورئـان سـوننەت ، ئـا ئەمانـە ڕوونکردنـەوەی حاڵیـان و وریاکردنــەوەی موســڵمانان لێیــان واجــب و پێویســتە بــە یــەک دەنگــی موسڵمانان ، تاوەکو ووتراوە بە ئیمامی [illegible]) : پیاو ڕۆژوو بگرێـت و نوێژ بکات و لە مزگەوتدا بمێنێتەوە ئایا ئەمـە خۆشەویسـت تـرە لای تـۆ یان قسە سەبارەت بە ئەهلی بیدەع بکات و حاڵیان ڕوونبکاتەوە ؟

ئەویش فەرمووی : ئەگـەر ڕۆژوو بگرێـت و نوێـژ بکـات و لـە مزگەوتـدا بمێنێتەوە ئەمە سوودەکەی تەنها بۆ خۆیەتی ، وە ئەگەر قسە سەبارەت بە ئـەهلی بیـدەع بکـات و حاڵیـان ڕوونبکاتـەوە و موسـڵمانانیان لـێ وریـا بکاتەوە سوودی ئەمە بۆ موسڵمانانە بە گشـتی ئەمـەیان باشـترە ، ئیمـامی [illegible] ڕوونی کردەوە کەوا سوودی ئەمە گشتیـیە بۆ موسـڵمانان لـە دیـن و ئایینەکەیاندا کەوا بەشێکە لە جیهاد و تێکۆشان لە پێناوی خوادا ، چـونکە پاک کردنەوەی ڕێگـای خـوا و ئایینەکـەی و ڕێبازەکـەی و شـەریعەتەکەی و دوورخستنەوەی دەسـت درێـژی ئـەو بیدعەچـیانە و دژایـەتی کردنیـان لـە

[illegible]

سەر ئەوە واجبە لە سەر هەندێك لە زانایان بە یەك دەنگی موسڵمانان ، وە ئەگەر کەسانێك نەبێت کە خوا دایناون بۆ دوورخستنەوەی زیان و زەرەری ئەو بیدعەچیانە ئەوا دین و ئایین دەگەنیا و تێك دەچوو ، وە گەنیوی و تێك چوونی سەر دەستی ئەهلی بیدەع گەورە ترە لە گەندەڵی دەست بە سەراگرتنی دووژمن لە شەڕخوازان ، چوونکە ئەمانە ئەگەر دەستیان گرت بە سەر موسڵمانانـدا دڵەکان و ئەوەشی کە تێیدایە لە دین و ئایین تێك نادەن و نایگەنێنن ئیللا وورده وورده و هەنگاو بە هەنگاو نەبێت ، بەڵام ئەو بیدعەچیانە ئا ئەوانە سەرەتا دڵەکان تێك دەدەن و گەندەڵی دەکەن .

[illegible]
: [illegible]

([illegible] ...)[illegible] .

([illegible] ...)[illegible] .

واتە : ئەهلی سوننە ڕقیانە لە ئەهلی بیدەع ئەوانەی کە لە دین و ئاییندا شتانێکیان داهێناوە کە بەشێك نییە لێی ، وە ئەهلی بیدەعیان خۆشناوێت و هاوەڵێتیان ناکەن و گوێ بۆ قسەیان ناگرن و لە گەڵیاندا دانانیشن ...

[illegible]
[illegible]

وە ئەهلی سوننە لە گەڵ ئەمەدا یەك دەنگن لە سەر بیروباوەڕی :

پـۆرت شـكاندنی ئـەهلی بیـدەع و سەرشـۆڕ كردنیـان و ئـابڕوو بردنیـان و دوورخستنەوەیان و كەنار خستنیان ، هـەوەها دوور كەوتنـەوە لێیـان و لـە هاوەڵێتی و تێكەڵاوی كردنیان ، و نزیك بوونەوە لە خـوا بـە دووركەوتنـەوە لێیان و پشت لـێكردنیان ...

دوو تێبینی :

یەكەم : مەبەست لە (پشت هەڵكردن) لە ئەهلی بیدەع و ئەوانەی كە تاوان بە ئاشكرا دەكەن لە سێ خاڵی سەرەكیدا كۆدەبێتەوە كە بریتین لە :

١ ـ بۆ ئەوەی كەسی (پشت لـێ هـەڵكراو) بچێت بـە خۆیـدا و بیرێـك لـە خۆی و كردارە ناشەرعی و ناڕاستەكەی بكاتەوە و وازی لێبێنێت .

٢ ـ بۆ ئەوەی ئەو كەسەی پشتی لـێكردووە پـارێزراو بێـت لـەو هەڵـەو تاوانەی كە ئەو تێیدا دەتلێتەوە و بە هۆی ئەوەوە توشی نەخۆشی نەبێت .

٣ ـ بۆ ئەوەی كەسانی تر چـاوی لـێنەكەن و شـوێنینەكەون و توشـی نەخۆشی نەبن بە هۆی تێكەڵاوی كردنییەوە .

[illegible]

واتە : نموونەی هاوەڵی چاك و هاوەڵی خراپ : وەكو هەڵگری بـۆنـی

[illegible]

میسك (واتە بۆن فرۆش) و فۆكار بە كوورەدا (واتە ئاسنگەر) وایە ، جا هەڵگری بۆنی میسك یان لەو بۆنەت پێدەبەخشێت یان لێی دەكڕیت یان بۆنی خۆشی لێدەبینیت و هەڵیدەمژیت ، بەڵام فۆكار بە كوورەدا یان جلەكانت دەسوتێنێت یان بۆنی پیسی لێدەبینیت و هەڵیدەمژیت .

واتە : هاوەڵی چاك خێردار و بێ زیانە ، بەڵام هاوەڵ و هاوڕێی خراپ بێخێر و زیان بەخشە .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

واتە : لە سوودەكانی ئەم فەرموودەیە ئەوەیە كە ئیمامی ([illegible]) ئەم ناونیشانەی بۆ داناوە :

(بابەتی : دوور كەوتنەوە لە تاوانبارە فاسقەكان و بیدعەچی‌یەكان ، هەروەها ئەوانەی كەوا یاریدەدەرت نین لە سەر گوێڕایەڵی خوای گەورە) .

دووەم : پەیڕەوكردنی بابەتی (پشت هەڵكردن) ئەحكامی تایبەتی خۆی هەیە و دەبێت ئەو ئەحكامانە لە بەرچاو بگیرێن لەم كاتەدا ، بەڵام لە بەر ئەوەی ئەو ئەحكامانە ووردەكاری تێدایە و بابەتی ئەك كتێبەش (**برایەتی نێوان موسڵمانان**) پەیوەندی‌یەكی ڕاستەوخۆی نی‌یە لە گەڵ ئەم بابەتەدا ئەوا دەرفەتمان نی‌یە لێرەدا باسیان لێوە بكەین ، بۆیە ئامۆژگاری خوێنەر دەكەین بە خوێندنەوەی ئەم كتێبە بە ناونیشانی :

(**هَجرُ المُبتَدِع**) [illegible] .

[illegible]

چەند فەرموودەیەکی پێغەمبەر (ﷺ)

سەبارەت بە ڕوون کردنەوەی هەندێکی تر لە مافەکانی موسڵمان بە سەر برای موسڵمانی‌یەوە

فەرموودەکان :

[illegible]

واتە : هەرکەسێك لە ئێوە توانای هەبوو سوود بە برای موسڵمانی بگەیەنێت ئەوا با سوودی پێ بگەیەنێت .

[illegible]

واتە : ئیماندار ئاوێنەی ئیماندارە ، وە ئیماندار برای ئیماندارە ، و پارێزگاری لێ‌دەکات لە فەوتان و تیاچوون و دەیپارێزێت بە پێی توانا .

[illegible]

[illegible]

واتە : ئەگەر موسڵمان دەستی خستە ناو دەستی برای موسڵمانی و تەوقەی لە گەڵدا کرد ئەوا تاوانەکانیان دەوەرێت وەکو چۆن گەڵای دار دەوەرێت .

[illegible] (ﷺ) : [illegible] .[1]

واتە : هەرکەسێك پەشیمان بوونەوەی برای موسڵمانی لە کڕین و فرۆشتن و مامەڵەیەکدا قەبوڵ بکات ئەوا خوا خزان و پێهەڵکەوتنی ڕۆژی قیامەت لا دەبات لە ڕێیدا .

[illegible] (ﷺ) : [illegible] .[2]

واتە : ئەگەر یەکێك لە ئێوە برای موسڵمانی کفن پۆش کرد ئەوا با بە باشی و ڕێك و پێکی کفن پۆشی بکات .

[illegible] (ﷺ) : [illegible] .[1]

واتە : هەرکەسێك زەوییەکی هەبوو ئەوا با بیکێڵێت و کشتوکاڵی تێدا بکات ئەگینا با بیدات بە برایەکی موسڵمانی بۆ ئەوەی ئەو بیکێڵێت و کشتوکاڵی تێدا بکات ، وە با بە کرێ نەیدات پێی چ بە سێیەك بێت یان بە چواریەك بێت یان بە خواردنێکی ناو براو و دیاری کراو بێت .

---

[1] [illegible] .
[2] [illegible] .
[1] [illegible] .

واتە : ئەگەر خۆی بە کاری نەهێنا ئەوا با بە بێ بەرامبەر بیدات بە برا موسڵمانەکەی وەکو چاکە کارییەك لە گەڵیدا ، وە ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە زەوی بە کرێدان حەرام بێت ، بەڵام باشتر وایە لە بەر خوا بێت لە بەر ڕێزی برایەتی .

[illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible] [1].

واتە : ئەگەر یەکێك لە ئێوە شتێکی بینی لە خۆیدا یان لە ماڵیدا یان لە برای موسڵمانیدا ئەوا با دوعای بەرەکەتی بۆ بکات (واتە : بڵێت خوایە بەرەکەتی تێبخە) ، چونکە پێکانی چاو حەق و ڕاستە .

[illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible] [2].

واتە : هەر ئیماندارێك سەرەخۆشی برایەکی موسڵمانی بکات بە هۆی کارەساتێکەوە ئیللا خوای پەروەردگار پۆشاکی ڕێزدارێتی لەبەر دەکات .

[illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible] [3].

واتە : ئەگەر یەکێك لە ئێوە سەردانی برایەکی موسڵمانی کرد و دانیشت لە لای ئەوا با هەڵنەسێت تاوەکو ئیزن و روخسەتی لێدەخوازێت .

[illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible] [4].

---

[1] [illegible]
[2] [illegible]
[3] [illegible]

واتە : ئەگەر یەکێك لە ئێوە شمشێرەکەی دەرهێنابوو لە قەڵغانەکەی بۆ ئەوەی سەیری بکات ئەنجا ویستی بیداتە دەست برایەکی موسڵمانی‌یەوە ئەوا با بیخاتە ناو قەڵغانەکەی پاشان بیداتە دەستی‌یەوە .

هەروەها ئەگەر فیشەکی چەکەکەی ڕانی‌بوو وە ویستی بیداتە دەست برایەکی موسڵمانی‌یەوە ئەوا با چەکەکەی دابخات پاشان بیداتە دەستی‌یەوە .

[illegible]

واتە : با هیچ کەسێك لە ئێوە ڕووی چەکەکەی نەکات لە برای موسڵمانی ، چونکە ئەو نازانێت لەوانەیە شەیطـان لـە دەسـتی دەرکـات و بیخاتـە نـاو دۆڵێك لە ئاگرەوە .

[illegible]

واتـە : هەرکەسـێك ڕێنمـایی برایـەکی موسـڵمانی بکـات بـە شـتێك کـەوا بزانێت چاکە و هۆشمەندی لە جگە لەوەدایە ئەوا خیانەتی لـێ‌کردووە .

[illegible]

واتە : ئەگەر برایەکی موسڵمانی یەکێك لە ئێوە ئیزن و ڕوخسەتی خواست بۆ ئەوەی دارێك بکات بە دیواری خانووەکەیدا ئەوا با ڕێگری لـێ‌نەکات .

[illegible]

[illegible] (ﷺ) [illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible] .[1]

واتە : بە جووت و دوو دوو بە یەکەوە خورما مەخۆن ئیللا مەگەر ئیزن و روخسەت بخوازیت لە برا موسڵمانەکەت .

[illegible]
[illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible] .[2]

واتە : با هیچ کەسێك لە ئێوە شتومەکی برای موسڵمانی نەبات نە بە مەبەست یاری و سوعبەت و نە بە ڕاستیش ، وە هەرکەسێك گالۆکی برایەکەی موسڵمانی برد ئەوا با بیگێڕێتەوە .

[illegible] (ﷺ) [illegible] (ﷺ) [illegible]
[illegible]
[illegible] .[3]

واتە : ئەگەر یەکێك لە ئێوە ڕۆیشتە لای برایەکی موسڵمانی و ئەویش لە خواردنەکانی خواردنێکی دایە ئەوا با بیخوات و پرسیاری لێ نەکات سەبارەت بەو خواردنە ، وە ئەگەر خواردنەوەیەکی دایە ئەوا با بیخواتەوە و پرسیاری لێ نەکات سەبارەت بەو خواردنەوەیە .

---

[1] [illegible]
[2] [illegible]
[3] [illegible]
[illegible]

چونکە پرسیار لـێ کردنـی مایـەی گومـانی خـراپ پـێبردنـە کـە دەبێتـە مایەی دڵ گرانی و ناڕەحەت بوونی خاوەنی ئەو خواردن و خواردنەوەیە .

[illegible] : (ﷺ) ! [illegible] (ﷺ) [illegible]

[illegible] ! [illegible] .[1]

واتە : هەرکەسێك ماڵی بـرای موسـڵمانی ببـات بـە سـوێند خـواردنی درۆ ئەوا کاتێك دەگات بە خوا خوای پەروەردگار لـێی توڕەیە .

[illegible] : (ﷺ) ! [illegible] (ﷺ) [illegible]

[illegible]

[illegible] ! [illegible] ! [illegible]

[illegible] .[2]

واتە : ئەی کۆمەڵی ئەوانـەی کـە بـە زمـان ئیمانتـان هێنـاوە و ئیمـانیش نەڕۆیشـتووەتە نـاو دڵـیـەوە : غەیبـەتی موسـڵمانان مەکـەن ، و بـە دوای عەیبــە و کەموکوڕیانــدا مەگــەڕێن چــونکە هەرکەســێك بــە دوای عەیبــە و کەموکوڕی برای موسڵمانیدا بگەڕێت ئەوا خوای پەروەردگار بە دوای عەیبـە و کەموکوڕیدا دەگەڕێت ، وە هەرکەسێك خوای پەروەردگار بـە دوای عەیبـە و کەموکوڕیـدا بگــەڕێت ئــەوا خــوا ئــابڕووی دەبــات ئەگــەر لــە ناوەڕاسـتی ماڵەکەی خۆیشیدا بێت .

---

[1] [illegible] : [illegible] : [illegible] .

[illegible] : (ﷺ) ! [illegible] (ﷺ) [illegible]

[illegible] : [illegible] .

واتە : هەرکەسێك ماڵی برای موسڵمانی ببات بە سوێند خواردنی درۆ و تاوانباری ئەوا با جێگای خۆی لە ئاگردا دابین بکات .

[2] [illegible] : [illegible] : [illegible] .

[illegible]

واتــە : هەرکەسـێك بـرای موسـڵمانی سـەربخات و بـەرگیری لێبکـات لـە کاتێکدا کە خۆی دیار نی‌یە ئەوا خوا سەری دەخـات و بـەرگیری لـێ‌دەکات لە دونیا و قیامەتدا .

[illegible]

واتە : ئێمەی هاوەڵانی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەگەر بمانبینیایـەت پیاوێـك دوعای لەعنەت و نـەفرەت لـە برایـەکی موسـڵمانی بکـات ئـەوا وامانـدەزانی تاوانێك لە تاوانە گەورەکانی کردووە .

[illegible]

واتە : هاوەڵانی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە ڕێڕەوێکدا لە گەڵ پێغەمبـەری خوادا بوون (ﷺ) و پیاوێکیان خەوی لێکەوت ئەنجا هەنـدێکیان ڕۆیشـتن بـۆ حەبلێك کە پێ‌ی بوو ئەنجا بردیان و ئەویش ترسا ، لە بەر ئەمە پێغەمبەری خـوا (ﷺ) فـەرمووی : حـەڵاڵ نی‌یـە بـۆ هـیچ موسـڵمانێك موسـڵمانێکی تـر بترسێنێت .

[illegible]

خۆشەویسترین کردەوە لای خوای پەروەردگار

[illegible]

واتە : خۆشەویسترینی خەڵك لای خوا ئەوەیـە : سـوودمەندترینیان بێـت بۆ خەڵك .. وە **خۆشەویسترین کردەوە لای خوای گەورە ئەوەیە :**

[illegible]

١ ـ خۆشیەك بهێنیت بە سەر موسوڵمانێكدا .

٢ ـ یان نارەحەتی‌یەكی لە سەر لابەریت .

٣ ـ یان قرزێكی بۆ ببژێریت .

٤ ـ یان برسێتیەكی دەربكەیت .

٥ ـ وە ئەگەر لە گەڵ برایەكی موسوڵمانمدا بڕۆم بۆ بەجێهێنانی پێویستیەك لام خۆشەویسترە لەوەی كە لەم مزگەوتەدا (مزگەوتی مەدینە) یەك مانگ بمێنمەوە بۆ خوا پەرستی و ئیعتیكافكردن .

٦ ـ وە هەركەسێك تووڕیی خۆی بگرێتەوە ئەوا خوا عەورەتی دادەپۆشێت .

٧ ـ وە هەركەسێك ڕق و تووڕەییەك بخواتەوە لە كاتێدا ئەگەر ویستی هەبێت بەجێی بێنێت بەجێی دێنێت ئەوا خوا دڵی پڕ دەكات لە ڕەزامەندی لە ڕۆژی دوایدا .

٨ ـ وە هەركەسێك لە گەڵ برایەكی موسوڵمانیدا بڕوات بۆ بە جێهێنانی پێویستیەكی هەتا جێبەجێی دەكات ئەوا خوا پێی جێگیر دەكات لە ڕۆژێكدا كە پێكان تیایدا دەخلیسكێن .

٩ ـ وە ڕەوشت خراپی كردەوە تێك دەدات وەك چۆن خەڵ هەنگوێن تێك دەدات .

ئەمەیە ڕەوشتی موسڵمانی كامڵ و ڕاست ...

ئەمەیە هەستی برایەتی ڕاستەقینە ...

ئەمەیە ئایینی ئیسلامی پیرۆز ...!!!

کۆتایی

لـەم نووسـراوەدا دوای ڕوون کردنـەوە و بـاس کردنـی بنـەماکان و بەرهەمەکان و مافەکانی **برایەتی نێوان موسڵمانان** بۆمان دەردەکـەوێت کـە ئایینی پـیرۆزی ئیسـلام چـەند گرنگـی بـەم بـوارە داوە و هـەموو هـەوڵێکی خستووەتە گـڕ بـۆ تونـدوتۆڵ و بتـەو کردنـی هەسـتی برایـەتی ڕاسـتەقیەی نێوان تاکەکانی کۆمەڵگا .

بۆیە لێرەوە حەق وایە بڵێین : (**مافەکانی مرۆڤ ؟!!**) کە لێرە و لەوێ شین و هاوار و ڕۆڕۆی بۆ دەکرێت و زۆر جارێکیش ئایینی پیرۆزی ئیسلام توهمەت بـار و لەکەدار دەکرێت بەوەی کە (**مافەکانی مرۆڤ**)ی پێشێل کردووەوە !!!

ئایا ئەو (**مافە ڕەوانە**) لە ئیسلامدا دابین نەکراون ؟!!!

لەم نووسراوەدا وەڵامی ئەم پرسیارە زۆر بە جوانی ڕوون کراوەتەوە و هەرکەسـێك بـە دڵێکـی پـاك و چـاوی ئینصـافەوە بیخوێنێتـەوە بـۆی دەردەکەوێت :

ـ ئەو شین و هاوارانەی کە بـۆ (**مافـەکانی مرۆڤـ ؟!!**) دەکـرێن تـەنها دەنگی دەهۆڵن و بازرگانی کردنن بەو درووشمەوە !

ـ هەروەها دەردەکـەوێت ئـەو توهمەتانـەی کـە دەدرێنـە پـاڵ ئـایینی پیرۆزی ئیسلام چەند پووچەڵ و بێبەڵگە و بێبنەوان !!!

وە لە کۆتـاییدا دەڵێم : ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ .

گرنگترینی سەرچاوەکان

www.ba8.org